

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 936

26. OŽUJKA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Dan zajednice

**Blagdan
sv. Josipa
u Somboru**

SADRŽAJ

8

Prijedlog Instituta za hrvatski jezik i
jezikoslovlje
**Bunjevački govor
proglasiti nematerijalnom
baštinom Hrvatske**

12

Jadranka Kosor,
bivša premijerka Hrvatske
Politika je za hrabre

16

Nematerijalna kulturna baština
Hrvatske (VII.)
**Klasko pjevanje –
neizostavni simbol
Dalmacije**

20

Nakon javne rasprave i sjednice
Komisije za planove Grada Subotice
**Radi se novi detaljni
plan centra**

26

Naši gospodarstvenici (XXXV.)
**Tisuću hektara
za pristojan život**

36

Cvjetna nedjelja i Veliki tjedan
**Pripreme za Uskrs –
duhovne i svjetovne**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinater dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Argumenti i(li)politika

»**B**unjevački jezik« i dalje je jezičko-politička tema o kojoj se za »za« i »protiv« očituju, kako u Srbiji tako i u Hrvatskoj. Posljednja u nizu reakcija iz Hrvatske je inicijativa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koji je uputio inicijativu za zaštitu bunjevačkog govora kao nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske. Proslijeđena je Ministarstvu kulture RH, i ukoliko inicijativa dobije suglasnost, bunjevački govor pridružit će se obitelji od 24 zaštićena hrvatska govora. Ukoliko se to dogodi, status zaštićenog govora dobit će prvi puta govor koji koriste i Hrvati izvan Hrvatske.

Ova inicijativa vid je potpore naporima Hrvata u Srbiji za očuvanje bunjevačkog kao autentičnog govora i vjetar je u leđa ovdašnjim bunjevački Hrvatima, koji će puna srca moći kazati kako *divane* govorom koji je u Hrvatskoj uzdignut u rang zaštićenih govora. No, u nastavku slijedi pitanje hoće li to na bilo koji način utjecati na one koji pokušavaju bunjevački »provući« kao službeni jezik? Prateći ono što se događa u Srbiji, odgovor bi bio – neće. Jer, teško je vjerovati da će se predlagači »povući« pred argumentima hrvatskih jezikoslovaca. A već smo navikli da kod nas prednosti uvijek imaju odluke obojene političkim bojama.

Kako se sve gleda kroz prizmu politike, dokaz je i povlačenje Plana detaljne regulacije centra Subotice, kojim je bilo predviđeno rušenje dijela starog subotičkog šireg centra. Većina Subotičana odahnula je zbog ovog poteza, ali pitanje je bi li se to povlačenje dogodilo bez reagiranja političke stranke koja je dio vlasti? »Zahvaljujući suradnji građana i stavu Saveza voždanskih Mađara, uspjeli smo obraniti centar grada Subotice«, izjavio je potpredsjednik ove stranke i predsjednik Skupštine grada Subotice **Bálint Pásztor**. Naravno, lijepo i politički korisno zvuči to »zahvaljujući suradnji građana«, ali mi nekako ne pije vodu. Koliko puta su ti isti građani, čista srca, pokušali nešto uraditi i koliko puta su to bili samo uzaludni pokušaji entuzijasta koji su spriječeni već na prvoj političkoj barikadi!

Z. V.

Reagiranje Društva hrvatskih književnika

Oskvrnjeno dostojanstvo i integritet hrvatske književnosti

Društvo hrvatskih književnika (DHK) smatra kako bi mogućim uvođenjem tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u Subotici bio otuđen dio jezične baštine hrvatskoga jezika te bi bili oskvrnjeni dostojanstvo i integritet hrvatske književnosti, čemu se snažno protive, navodi se u priopćenju Upravnog odbora te organizacije.

Glede pokušaja uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u Subotici – kulturnom središtu bunjevačkih Hrvata, DHK najprije ukazuje na to kako je svaka književnost u svojem nacionalnom kontekstu uvijek stubokom vezana uz jezik naroda. Isti je slučaj

i s Hrvatima u Bačkoj – Bunjevcima i Šokcima, čija je književnost, kako ona usmena tako i ona autorska, i na narodnom jeziku – novoštokavskom dijalektu hrvatskoga jezika – u cjelini i više stoljeća unatrag trajno ukorijenjena u hrvatsku književnost, navodi se u priopćenju. »Povijesno gledajući, književnost među Hrvatima u ugarskom Podunavlju na narodnom jeziku javlja se koncem XVII. stoljeća kada franjevci Bosne Srebrene, uz teološke i filozofske spise na latinskome, svoja djela nabožnoga karaktera pišu i objavljuju na bunjevačkoj ikavici. Među njima posebno se ističu opusi **Mihajla Radnića**, **Lovre Bračuljevića**, **Emerika Pavića**, **Grgura Peštalića** i **Nikole Kesića**. Riječ je o evanđelistarima, lekcionarima, molitvenicima, popularnim katekizmima i sličnim djelima vjerskoga sadržaja. Pjesništvo se na narodnom jeziku javlja u drugoj polovici XVIII. stoljeća također među franjevcima – **Emerik Pavić** i **Grgur Peštalić**, koji su svoje epske pjesme *Nadodanje – glavni događaj Razgovoru* (Budim, 1768.) i *Dostojna plemenite Bačke starih us-*

pomena sadašnji i drugi slavinske krvi delijah slava bačkim plemićem s prigodom čuvanja svete krune i okrunjenja Leopolda II-ga od domorodca u Baji prikazana (Kalača 1790.) napisali na bunjevačkoj ikavici, oponašajući pjesništvo redovničkoga subrata Andrije Kačića Miošića. Hrvatska književnost na ovome području oživjet će s preporodnim gibanjima koje je kao, istina zakašnjeli, refleks na hrvatski narodni preporod pokrenuo 1870. kalački kanonik **Ivan Antunović**. U ovome će razdoblju dominirati romantičarski modeli, uz prevlast domoljubne i rodoljubne tematike, a književna se djela osim na ikavici, počinju pisati i na ijekavici, uz pridržavanje pravopisnih i gramatičkih rješenja Zagrebačke filološke škole (Ivan Antunović, **Bariša Matković**, **Nikola Kujundžić**, **Stipan Krunoslav Grgić**, **Josip Jukić Manić**). Uz biskupa Antunovića, najznačajnija osoba toga zakašnjelog romantizma u podunavskih Hrvata bio je svećenik **Ante Evertović Miroljub**, prvi ovdašnji pjesnik koji je stvarao, osim na bunjevačkoj ikavici, i na hrvatskom književnom jeziku. Brojni međuratni bački hrvatski pisci pišu većinom na hrvatskom standardu, dok se ikavski idiom koristio rjeđe (**Petar Pekić**, **Ivan Petreš**, **Blaško Rajić**, **Aleksa Kokić**, **Ivan Kujundžić**, **Balint Vujkov**). Nakon II. svjetskog rata pa sve do danas, svi relevantni bunjevački književnici smatrali su se Hrvatima i svoja su djela najčešće pisali na hrvatskom standardu, (**Ante Sekulić**, **Ante Jakšić**, **Matija Poljaković**, **Lazar Merковиć**, **Jakov Kopilović**, **Ivan Pančić**, **Petko Vojnić Purčar**, **Vojislav Sekelj**, **Milovan Miković**, **Ante Vukov**, **Tomislav Žigmanov**...), znajući posezati u vlastitim literarnim izrazima i za bunjevačkim idiomom na kojem su stvorili umjetnički najsnažnije pjesništvo među štokavskim hrvatskim dijalektima. Na taj način hrvatska se književnost u Bačkoj vratila svojim prapočelima – bunjevačkoj ikavici, potvrdivši svoju neraskidivu vezu s cjelinom hrvatskoga kulturno-književnog prostora«, navode iz DHK-a. Na temelju iznesenih činjenica DHK ističe da bi mogućim uvođenjem tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u Subotici bio otuđen dio jezične baštine hrvatskoga jezika te bi bili oskvrnjeni dostojanstvo i integritet hrvatske književnosti, čemu se, kako naglašavaju, snažno protive. Kao oblik nemirenja s takvim događanjima DHK će, kako se zaključuje, i dalje nastaviti pružati podršku hrvatskim književnicima u Vojvodini, snažiti suradničke programe književne razmjene i razvijati vidljivost te regionalne hrvatske književnosti u književnosti države matice.

H. R.

Održana zajednička sjednica Mladeži DSHV-a i Mladeži HDZ-a

Potporna sunarodnjacima u Srbiji

Predsjedništvo Mladeži Hrvatske demokratske zajednice organiziralo je u ponedjeljak, 22. ožujka, sjednicu na kojoj su sudjelovali i članovi Predsjedništva Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Zajednička sjednica organizirana je kao sjednica dvije demokršćanske proeuropske stranke, koje veže dugo-godišnja suradnja.

Sjednica je održana primjereno uvjetima pandemije virusa covid-19 online putem, a na njoj su sudjelovali i ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman**, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**. Zajednička sjednica dvaju predsjedništva bila je informativnog i radnoga karaktera, a povod za zajedničko organiziranje jesu najnovija događanja u Srbiji i izazovi s kojima se suočava hrvatska zajednica.

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov upoznao je predstavnike sestrinske stranke s najvažnijim izazovima s kojima se danas suočava hrvatska zajednica, posebno istaknuvši probleme koji su nastali nakon odluke Grada Subotice da se tzv. bunjevački jezik uvede u službenu uporabu. Žigmanov je podcrtao kako je zbog legitimnih reakcija naše stranke i Hrvatskog nacionalnog vijeća došlo do pokretanja novoga vala antihrvatskoga raspoloženja, prijetnji i ugroze sigurnosti najviših čelnika hrvatske manjine u Srbiji. Također, istaknuo je predsjednik Žigmanov kako se i u ovakvim izazovima pokazalo kako je kohezija unutar zajednice na visokoj razini, te kako se DSHV još jednom pokazao kao stožerna stranka hrvatske manjine, koja je spremna reagirati i u najtežim uvjetima i izazovima, te biti čimbenikom okupljanja hrvatskoga naroda i artikulacije njegovih interesa. Žigmanov je govorio i o drugim problemima kao što su podzastupljenost Hrvata u političkim tijelima Srbije, kršenje međunarodnih i bilateralnih sporazuma, najprije Bilateralnog sporazuma

o međusobnoj zaštiti manjina između Hrvatske i Srbije, koji člankom 9 obvezuje srbijansku državu osigurati Hrvatima participaciju u predstavničkim tijelima na svim razinama i u izvršnoj vlasti na lokalnoj razini u Srbiji.

Osim predsjednika DSHV-a, na sjednici su sudjelovali i **Marin Piuković**, predsjednik Mladeži DSHV-a; **Ninoslav Radak**, predsjednik Mladeži subotičke podružnice DSHV-a; **Darko Baštovanović**, međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća; **Antonija Rudić** iz Tavankuta i **David Blazović** iz Starčeva, članovi Predsjedništva DSHV-a. Oni su svoje kolege iz Mladeži HDZ-a detaljnije izvjestili o aktualnim problemima i izazovima mladih pripadnika hrvatske zajednice te o organiziranju i djelovanju Mladeži DSHV-a.

Ministar Gordan Grlić Radman i državni tajnik Zvonko Milas iskazali su još jednom jasnu podršku svojim sunarodnjacima u Srbiji te naglasili kako će Hrvatska uvijek stajati uz svoj narod u susjednoj državi. Također su istaknuli kako su koraci razbijanja hrvatskoga naroda nedopustivi jednome društvu koje sebe smatra demokratskim te pretendira biti članicom europske obitelji. Predsjednik Mladeži HDZ-a **Ivan Vidiš** naglasio je kako je iznimno važno postojanje komunikacije između mladeži dvije stranke, te kako će se ista nastaviti i u budućnosti i biti još intenzivnija.

»Želim istaknuti da nam je bilo drago što smo imali mogućnost sudjelovati na zajedničkoj sjednici predsjedništava dviju Mladeži. Cijeli susret su uveličali posebni gosti, te smo ih mogli upoznati s prilikama u kojima živimo. Ovakvi susreti su nam i više nego potrebni kako bismo mogli mlade kolege upoznati s našom svakodnevicom i izazovima s kojima se susrećemo. Drago mi je što je Mladež HDZ-a na čelu s kolegom Ivanom Vidišem pokazala spremnost i sluh za naše potrebe, spremni smo na dalju suradnju i nadam se plodovima zajedničkog rada«, rekao je Marin Piuković.

Press služba DSHV-a

Zoltán Siflis o »bunjevačkom jeziku«: Sramim se zbog SVM-a

U povodu nedavnog izglasavanja odluke o promjeni Statuta Grada Subotice, kojom se omogućuje uvođenje »bunjevačkog jezika« reagirao je i subotički redatelj **Zoltán Siflis**. Umjesto prepričavanja, njegov pisani tekst donosimo u cijelosti:

»U svoje ime sramim se odluke predstavnika subotičke lokalne samouprave, u kojoj su sudjelovali i vijećnici mađarske zajednice, zbog grijeha prema Hrvatima u Srbiji kada su izglasali da bunjevački postane četvrti službeni jezik u Subotici. Ako u raspravi o prijedlogu nisu dali nijednu kritiku protiv, mogli su bar biti suzdržani prilikom

glasanja. Teško je prihvatiti drugu konstataciju osim one da bunjevački jezik kao samostalni ne postoji. Ne može biti predmet rasprave da ne postoji prihvatljiva gramatika niti normirani pravopis, te da do sada nijedna državna akademija znanosti niti druge relevantne znanstvene i jezikoslovne institucije nisu bunjevački proglasili kao posebni jezik. Blisko istini je samo to da je on samo jedan od dijalekata. To je jedan tužan, u Srbiji opetovani pokušaj da podijeli rimokatoličke vjernike u okviru južnoslavenske kulturne sredine u kojoj dio sebe doživljava kao Hrvate, a drugi kao Bunjevce. Inicijativa ovog prijedloga nije znanstveno utemeljena nego je pokrenuta iz političkih interesa i naši Mađari bi trebali uzeti u obzir znanstvene činjenice i očuvanje vlastitog jezičnog identiteta i te temeljne principe trebalo bi suprotstaviti i kada je u pitanju hrvatska nacija.«

Dan zajednice

Blagdan sv. Josipa u Somboru

»Sve što budemo radili, bilo da je to susret udruga, studijsko putovanje, susret elektora sve mora biti u funkciji budućeg popisa«, kazala je Jasna Vonić

Hrvatska zajednica u Srbiji obilježila je prošlog petka, 19. ožujka, jedan od svoja četiri praznika – blagdan svetog Josipa, zaštitnika hrvatskoga naroda. Dan zajednice obilježen je programom u Somboru – misom u crkvi svetoga Križa te sjednicom Hrvatskog nacionalnog vijeća u zgradi somborske Županije.

Na sjednici HNV-a podnijeta su izvješća o radu i planovi rada za tekuću godinu kako krovne institucije hrvatske zajednice u Srbiji tako i institucija i fondacija čiji je HNV osnivač.

Značajna potpora Hrvatske

Na dnevnom redu sjednice bilo je više od 20 točaka, a najopsežnije izvješće bilo je ono koje se ticalo rada HNV-a u 2020. godini. Izvješće je podnijela predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, navodeći sve aktivnosti koje su obelježile prošlu godinu, a o čemu je *Hrvatska riječ* detaljno izvještavala.

»Ovaj IV. saziv HNV-a realizirao je i realizira sve ono što je zacrtano Platformom *Hrvati ZAJEDNO*. Ostvarili smo brojne kontakte i razgovore s predstavnicima vlasti u Hrvatskoj i Srbiji. Bila su dva sastanka s predsjednikom **Aleksandrom Vučićem**, dva s premijerom Hrvatske **Andrejom Plenkovićem**, jedan s predsjednikom **Zoranom Milanovićem**; ministar vanjskih poslova **Gordan Grlić Radman** u prošloj godini pokazao je izuzetno veliki interes za Hrvate u Srbiji i s njim smo imali nekoliko susreta i razgovora. Također, s tajnikom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonkom Milasom**, srbijanskom ministricom za ljudska i manjinska prava **Gordanom Čomić**, razgovarali smo s dužnosni-

cima vojvođanskih gradova i općina, osnažili suradnju s Crkvom. Načinili smo korake ka proširenju centralnog ureda u Subotici na Beograd i Novi Sad, osnovali smo dvije fondacije i jedan spomen-dom«, dio je onoga što je u svom izvješću navela predsjednica HNV-a.

Ona je kazala kako se iz proračuna Srbije, iz koga se godišnje dobija 150.000 eura, financiraju četiri uposlene osobe, ali je HNV osigurao još 472.000 eura, prije svega iz Hrvatske, što je omogućilo angažiranje dodatnih osoba, ali i realiziranje brojnih aktivnosti.

»HNV je u 2016. godini iz Hrvatske dobio 26.000 eura, u 2017. godini 10.000, a od IV. saziva HNV-a ta pomoć se uvećava, pa je 2018. iznosila 151.000, 2019. 203.000 i prošle godine 299.000 eura. Ovom eksponencijalnom rastu nadamo se i ove godine. Hrvatska Vlada dala je sredstva za kadrovsko osnaživanje i izgradnju *Hrvatske kuće*, pomogle su i županije, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a ta sredstva uložili smo u jaslice, obrazovanje, udruge. Najveća sredstva ulažemo u obrazovanje i kulturu«, kazala je Jasna Vojnić.

Završena je projektna dokumentacija za *Hrvatsku kuću*, narednog tjedna bit će objavljena javna nabava za izbor izvođača radova i vrlo brzo početak će gradnja, jer su za početak radova sredstva osigurana iz Hrvatske. Završena je i projektna dokumentacija za Spomen-dom bana Jelačića, a novac je osiguran od Vlade Srbije koja je izdvojila 100.000 eura za realizaciju tog projekta. U 2021. moći ćemo otvoriti *Hrvatsku kuću* u Subotici, kuću bana Jelačića u Petrovaradinu, prostor koji smo dobili u Beogradu, *Šokačku kuću* u Monoštoru«, kazala je Jasna Vojnić, navodeći najznačajnije planove u ovoj godini.

Barjak

U crkvi sv. Križa svetu misu vodio je župni vikar **Luka Poljak**. Za tu prigodu u crkvi je bio postavljen barjak sv. Josipa HKUD-a **Vladimir Nazor** iz Sombora, koji se u ovom društvu čuva od 1939. godine.

Popis, popis, popis

Ono što će obilježiti 2021. godinu bit će popis stanovništva, koji je najavljen za listopad.

»Sve što budemo radili, bilo da je to susret udruga, studentsko putovanje, susret elektora... sve mora biti funkciji budućeg popisa. Popis je u listopadu i imamo dovoljno vremena pripremiti se. Najavili smo da ćemo u ovom sazivu obići sva mjesta gdje žive Hrvati. Nastavljamo to i ove godine, a posebnu pozornost imat će Sombor i Son-

ta. U planu je povezivanje grada Zaprešića i Novog Sada ukoliko epidemiološke mjere dozvole, u planu je uređenje prostora u Beogradu za što je urađen elaborat, potpora šokačkim i bunjevačkim kućama, Kada krene izgradnja *Hrvatske kuće*, bit će naručen i projekt za *Muzej Hrvata* koji će biti u sadašnjem prostoru HNV-a, a ove godine tehničku potporu dobit će udruge kulture«, dio je planova HNV-a za 2021. godinu o kojima je govorila Jasna Vojnić.

Ona je najavila mogućnost da se u Središnjem državnom uredi za Hrvate izva RH uposli osoba koja bi brinula o Hrvatima u Srbiji. U pripremi je bilten o stanju u hrvatskim udrugama, bilten o povredi prava, registar akademskih građana, registar socijalnih potreba, registar gospodarstvenika. U planu je i dalje Hrvatski školski centar, te Rekreativsko-edukacijski centar.

Svoja izvješća podnijeli su i predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin**, predsjednica Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal** i član IO HNV-a za kulturu **Vojislav Temunović**.

Sačuvati ljude

O radu i planovima govorili su i dopredsjednici HNV-a. Za **Ladislava Suknovića**, dopredsjednika HNV-a za Suboticu, u narednom razdoblju važan će biti rad na umrežavanju udruga kroz lokalne akcijske grupe, te povezivanje manifestacija radi podizanje kvalitete i smanjivanja troškova.

»Moramo raditi na ponalaženju novih fondova, jer se očekuje da će kulturni programi imati manju financijsku potporu, pa se udruge trebaju okretati novim područjima djelovanja. Udruge imaju kapaciteta odgovoriti novim izazovima, treba raditi na medijskoj vidljivosti projekata i manifestacija«, kazao je Suknović.

Po mišljenju dopredsjednika za Sombor **Željka Šere-mešića** glavni zadatak udruga je sačuvati ljude.

»Moramo organizirati na bilo koji način manifestacije kako bismo članove održali na okupu«, kazao je Šere-mešić.

Darko Vuković, dopredsjednik za Srijem, istaknuo je sudjelovanje predstavnika hrvatske zajednice u gradskoj vlasti u Novom Sadu.

»Budući da dolazim iz Petrovaradina, naša vizija je da kuća bana Jelačića bude mjesto koje će okupiti ljude, ali i mjesto događanja koje će nas povezati s drugim kulturnim programima«, kazao je Vuković.

Međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović** u svom izvješću i planovima kazao je da će se raditi na pokretanju članova Vijeća za međunarodne odnose na lokalnim razinama.

»Planira se priručnik koji bi pojasnili djelokrug rada i načine kako se može koristiti jedno lokalno tijelo, koje, na žalost, do sada nismo dobro koristili. U pripremi je priručnik o povredi prava

Hrvata u kome je dana i neka vrsta protokola o postupanju kada su u pitanju kršenja prava Hrvata. Napravili smo, osim protokola, i stupnjevanje oblika diskriminacije. U 2020 godini pobrojali smo više od 100 najgorih mogućih na(t)pisa, a ove godine već više od 50. Na to moramo pronaći određenu vrstu odgovora«, kazao je Baštovanović.

Izvješća i planovi usvojeni su jednoglasno, kao i izvješća i planovi ustanova i fondacija čiji je osnivač HNV – NIU *Hrvatska riječ*, *Cro-Fond*, Zaklada Spomen-dom bana Jelačića i Fondacija *Antun Gustav Matoš*.

Na sjednici Vijeća usvojen je i novi pravilnik o nagrađivanju za što će trebati još 3,6 miliona dinara.

Proslavi Dana zajednice u Somboru nazočio je i generalni konzul Generalnog konzulata u Subotici **Velimir Pleša**.

Z. V.

Prijedlog Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Bunjevački govor proglasiti nematerijalnom baštinom Hrvatske

Dr. Mirjana Crnić Novosel, Željko Jozić i dr. Ivana Kurtović Budja

Važno je da se bunjevački govor dodatno zaštititi i da se javnost u Hrvatskoj i izvan nje senzibilizira za pripadnost bunjevačkog govora hrvatskoj matici, objašnjava ravnatelj Instituta Željko Jozić

Republika Hrvatska i njezine institucije nisu ostale nijeme na početak uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u Subotici, a čemu su predstavnici ovdašnje hrvatske manjine iskazali protivljenje. Naglašavajući kako je zapravo riječ o govoru koji pripada korpusu hrvatskoga jezika, te da je u pitanju politička odluka koji nije u suglasnosti sa znanstvenim tvrdnjama, ovaj potez osudili su Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Hrvatske, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Matica hrvatska, Društvo hrvatskih književnika, Hrvatski PEN centar.

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje je prošloga tjedna otišao korak dalje u pokušaju da bunjevački govor zaštiti od političkih manipulacija. Kako je naveo njegov ravnatelj **Željko Jozić**, Institut je Ministarstvu kulture RH poslao prijedlog da se bunjevački govor proglasi nematerijalnom kulturnom baštinom Hrvatske (uvrsti na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske), kao važan čin pomoći bunjevačkom govoru i svim Bunjevcima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Dodatna zaštita

»Važno je da se bunjevački govor dodatno zaštititi i da se javnost u Hrvatskoj i izvan nje senzibilizira za pripadnost bunjevačkog govora hrvatskoj matici«, izjavio je Jozić.

Potvrdio je da je povod tom prijedlogu aktualna situacija u Vojvodini, gdje se pokušava bunjevački govor proglasiti službenim nehrvatskim jezikom.

»To je povijesna krivotvorina. Isključivo sa znanstvene, jezikoslovne strane možemo reći da je to tradicionalni hrvatski govor. O tome govore brojni zapisi, svi hrvatski jezikoslovci, svi svjetski jezikoslovci slavisti, ali ni vodeći srpski jezikoslovci nikad nisu doveli u pitanje hrvatsko podrijetlo bunjevačkog govora«, istaknuo je Jozić.

»Želimo dokazati da su bunjevački govori autohtoni hrvatski govori i podrijetlo im je zapadna Hercegovina te zaleđe Dalmacije, odakle su se Bunjevci iselili zbog prodora Osmanlija u 17. stoljeću«, rekao je Jozić i dodao da su Bunjevci došli u primorski i lički kraj Hrvatske te u Gorski kotar, a jedan dio njih odselio se u podunavski kraj, u Bačku, koja se danas prostire u Srbiji i Mađarskoj. Svi oni i danas govore novoštokavskim ikavskim hrvatskim govorima, istaknuo je.

Sličnost govora

Konferencija za medije na kojoj je Jozić ovo iznio održana je prošloga četvrtka, 18. ožujka, u Senju u povodu završetka *Mjeseca hrvatskog jezika*. Jozić je istaknuo da su odlučili o toj temi govoriti u Gradskom muzeju u Senju, koji u stalnom postavu ima bogatu etnografsku zbirku o Bunjevcima, a bunjevački govor je vrlo živ u okolici grada.

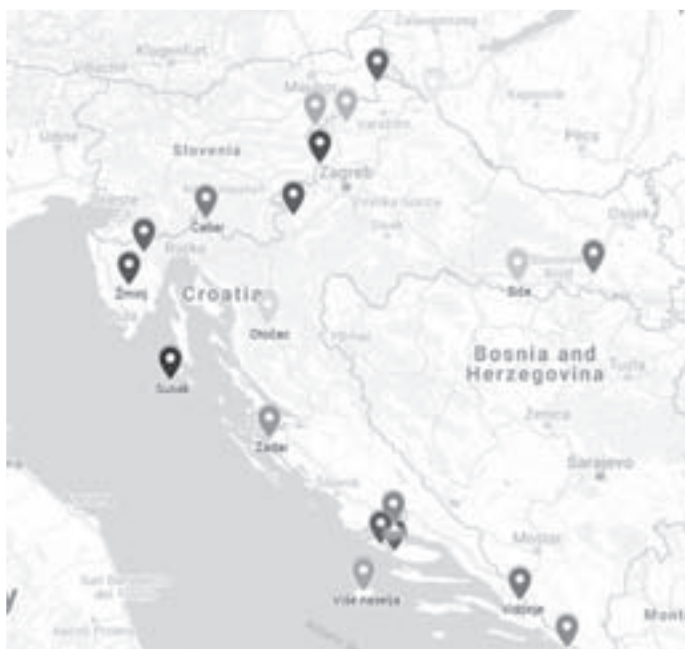
Govoreći na istoj konferenciji, voditeljica Odjela za dijalektologiju Instituta dr. sc. **Ivana Kurtović Budja** je istaknula kako postoji sličnost svih bunjevačkih govora koju prepoznaju jezikoslovci. U prvom redu to je ikavizam, koji ne postoji ni u jednom drugom novoštokavskom govoru u Vojvodini, ali i niz drugih značajki.

»Samo istraživanjem i kulturnim pristupom možemo učiniti ono što je važno za lokalni i nacionalni identitet«, zaključila je ona.

Tri grane istog debla

Prema pisanju riječkog *Novog lista*, prijedlog da se bunjevački govor proglasi nematerijalnom baštinom Hrvatske naišao je na iznimno odobravanje među stanovnicima Senja, posebno Krivopučanima, gdje žive Bunjevci i gdje je 2016. osnovana Hrvatska bunjevačka stranka.

»Počasćeni smo što su nam predstavnici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje ukazali veliku čast i došli u pohode našim Bunjevcima, i to baš ovoj našoj bunjevačkoj grani primorskoj, a posebno pozdravljamo njihov prijedlog da se bunjevački govor proglasi nematerijalnom hrvatskom baštinom. To će puno značiti za budućnost. Etnografska

Mapa zaštićenih govora

zbirka o Bunjevcima jedna je od starijih u našem Muzeju i konstantno je dodatno uređujemo i oplemenjujemo, a ovaj današnji izgled zbirke postavljen je 2006. godine u povodu 400 godina od doseljenja Bunjevaca u naš kraj«, navodi ravnateljica Gradskog muzeja Senj prof. **Blaženka Ljubović**.

Etnografska zbirka o primorskim Bunjevcima je 2007. godine gostovala u Subotici, podsjetila je ona.

»Mi smo već tada poradili na tome da ukažemo na činjenicu da su naši Bunjevci, lički Bunjevci te Bunjevci iz Bačke tri grane jednog debla hrvatskog. To dokazuje i njihova tradicija i govor«, kaže Ljubović.

Dosadašnja iskustva

Na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske do sada su upisana dvadeset i četiri govora. Prvi koji su upisani na Listu bili su bednjanski govor

i govor Huma na Sutli 2007. godine. Uz već navedene, to su: cokavski govori otoka Visa, čakarski govori, dubrovački govor, gacki čakavski govori s područja Otočca, govor Dubravice, govor i toponimija sela Vidonje, govor otoka Suska, govor posavskoga sela Siče, govor Starih Perkovaca, govor zadarskih Arbanasa, govori milnarskog područja, grobnička čakavština, istro-rumunjski govori, labinska skupina govora, kajkavski donjosutlanski (ikavski) dijalekt, kotoripska skupina govora, splitski govor (splitska čakavština), šoltanski čakavski govori, štrigovska skupina govora, turopoljski dijalekt, »zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što« i žminjski govor.

Bunjevački bi bio prvi govor na toj listi koji se u značajnoj mjeri govori izvan područja Hrvatske.

Osim podizanja svijesti o njegovom značaju kod samih govornika te senzibiliranja javnosti u Hrvatskoj i izvan nje, proglašavanjem bunjevačkoga govora nematerijalnom kulturnom baštinom, kako navodi Željko Jozić, Hrvatska bi izdvojila sredstva za različite programe kako bi se to zaštićeno dobro održalo.

»Benefiti bi se mogli odnositi na manifestacije, nastavne programe, književno stvaralaštvo na tom govoru. Kod bunjevačkog govora u Bačkoj može se reći da sve to već postoji, ali mislim da bi govornicima značila takva vrsta odnosa od matične države i matične kulture. Ugroženost govora je jedan od uvjeta da ga se dodatno zaštititi, da to kao hrvatsko kulturno dobro onda ne može netko drugi posvajati«, kaže Jozić.

Čuvari bunjevačke ikavice

Bunjevački Hrvati u Vojvodini kroz svoje manifestacije, književno i dramsko stvaralaštvo rade na očuvanju svoga govora. **Ivan Ivković Ivandekić** iz Subotice, koji piše šaljive priče na bunjevačkoj ikavici, pozdravlja inicijativu Instituta da se bunjevački govor proglasi kulturnom baštinom Hrvatske, ali kaže da u praksi to neće značiti mnogo.

»Ni deklaracije, nit uvrštavanje na liste, među običnim ljudima neće ništa značajno prominiti. Jedan se smatra samo Bunjevcom, a drugi Bunjevcom Hrvatom i deklaracije i liste to neće prominiti. Jednima je bunjevački dijalekt, a drugima jezik, i to će tako ostati. A što se tiče samog govora, on izumire i sve se manje koristi«, kaže Ivković Ivandekić.

Ivan Tumbas također piše na bunjevačkoj ikavici. On smatra kako je hrvatsko Ministarstvo kulture trebalo ranije zaštititi bunjevački govor, još 2005. godine, kad je objavljen *Rječnik govora bačkih Hrvata Ante Sekulića* upravo u sunakladi Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

»Pozdravljam i sad pridlog Instituta da zaštiti govor Hrvata Bunjevaca, pa tako i nas koji živimo u Srbiji. Političke makinacije oko 'bunjevačkog pitanja' traju jedan vik i nisu ni stajale. Trenutna moć dala je vitar u leđa političkim moćnicima da nas udare u koren, u naš govor, no podrškom matične domovine to bi se moglo ublažiti, a naša ikavica sačuvati«, navodi Tumbas.

D. B. P.

Hrvatske manjine u europskim državama (VIII.)

Hrvati na Kosovu – u nestajanju

****Janjevo i Letnica su dva mjesta koja su stoljećima nastanjivali Hrvati* Od nekadašnjih 9.000 skoro se kompletno hrvatsko stanovništvo preselilo u Hrvatsku****

O nacionalnim manjinama se često u medijima govori i piše stereotipno – malo o povijesti, malo o kulturi, malo o karakterističnim tradicijama, malo o identitetu, nošnji, vjeri, malo o problemima s kojima se suočavaju u ostvarivanju svojih manjinskih prava, malo o suživotu... I obično se tu sve završava.

Međutim, danas je o Hrvatima na Kosovu, bolje reći s Kosova, nemoguće tako pisati. Jer premda imaju svoje specifične tradicije, nošnje, govor dugu i bogatu povijest i baštinu njihova je skorija povijest primjer ne suživota i multikulturalnosti, kako se to voli govoriti, već tragične sudbine manjine koja je u jednom vremenu zla postala nepoželjna. Od sredine osamdesetih bili su izloženi pritiscima, a kako se zaoštravalo u odnosima između Srbije i Hrvatske, tako je i njihov položaj postajao sve teži. Iz Letnice su bili primorani odlaziti već od 1992. godine, a iz Janjeva je najveći progon uslijedio početkom 1993. godine. Većina je Hrvata s Kosova tako devedesetih godina prošlog stoljeća bila prinuđena napustiti mjesta u kojima su živjeli stoljećima te su se naselili u Hrvatskoj, a mnogi su otišli i dalje u zapadnoeuropske države.

Janjevo

Janjevo i Letnica su dva mjesta koja su stoljećima nastanjivali Hrvati. Janjevo, smješteno 12 km jugoistočno od Prištine, okruženo je brdima, s uzanim uličicama i strmim stazama u čijoj slici dominira crkva sv. Nikole. U Janjevu, ali i Zagrebu i Dubrovniku, je 2003. godine proslavljena 700. obljetnica od prvog pisanog spomena ove župe. Najupečatljiviji dio svečanosti bila je procesija s kipom sv. Nikole, zaštitnikom Janjeva, koja je bila organizirana uzanim

uličicama i strmim stazama oko sela, a sve uz pjesmu i molitve upućene sv. Nikoli u nakanu za ponovno uskrsnuće Janjeva, pisali smo tada u *Hrvatskoj riječi* o ovom događaju.

Međutim, broj je janjevskih Hrvata u stalnom opadanju, 1981. godine je u Janjevu živjelo 3.534 Hrvata (od ukupno 5.086 stanovnika), 1991. godine 2.859 (od 3.319 st.), potkraj 1990-ih ostalo ih je živjeti još oko 400, ali se njihov broj i dalje smanjuje, te je 2011. godine bilo tek 237 Hrvata.

Od 1303. godine, kada se Janjevo prvi put spominje, ovo se mjesto zahvaljujući rudnicima srebra i olova, koji su radili do XVI. stoljeća, brzo gospodarski razvijalo, a povoljan geografski položaj je omogućio da postane trgovačko središte. Potkraj srednjega vijeka Janjevo je postalo snažna kolonija dubrovačkih i kotorskih trgovaca, i otad su Hrvati većinsko stanovništvo. U XX. stoljeću ra-

zvila se metaloprerađivačka industrija, ali su obrt i trgovina ostali glavna gospodarska grana. Raspad Jugoslavije i ratna zbivanja na Kosovu natjerali su većinu stanovnika na izbjeglištvo u Hrvatsku, najviše u Zagreb, Slavoniju i Dalmaciju (Kistanje). Naziv Janjevo su prema predaji donijeli doseljenici iz Janjine na poluotoku Pelješcu, koji je u to vrijeme bio dijelom Dubrovačke Republike. Malo je poznato da je zvono na crkvi svetoga Nikole u Janjevu (iz 1368. godine) drugo najstarije crkveno zvono u Hrvata.

Letnica

Letnica se nalazi na jugoistoku Kosova, u brdima Skopske Crne Gore na 755 metara nadmorske visine. Od Prištine je udaljena oko 60 kilometara zračnom linijom, a od Skoplja oko 30. Pripada općini Vitini od čijeg je centra udaljena 9 kilometara. S ostatkom svijeta je povezana samo jednom cestom.

Letnica

Zaštitnik janjevačke župe i svih Janjevaca ma gdje bili je sv. Nikola. Svi Janjevci, odlazeći i vraćajući se u Janjevo, uzimali su uvijek blagoslov od kipa sv. Nikole u crkvi, a don Matej Palić kaže kako svatko tko potječe iz Janjeva, gdje god živio na svijetu, u kući ima sliku ili kip sv. Nikole.

Prema popisu stanovništva Kosova iz 1991., u mjestima Letnica, Šasare, Vrnez, Vrnasko i ostalim zaseocima živjelo je 5.836 osoba hrvatske nacionalnosti.

Crkva u Letnici jedna je od najljepših građevina na Kosovu i poznato je mjesto hodočašća, drevno svetište Majke Božje Letničke. Ova crkva je ujedno i župna crkva

župe Letnice. Svake godine 15. kolovoza okupi se više ljudi svih vjera, kada se Letnica budi, a tijekom godine je ovo mjesto pusto, jer se tijekom rata odselilo gotovo kompletno stanovništvo u Hrvatsku. Hrvatska ih je primila i naselila velikim dijelom na ispražnjenim područjima tijekom rata, ali ima ih i u svim drugim krajevima Hrvatske – najviše u Đulovcu kod Voćina (1.800), Kistanju (oko 1.400), Dumačama kod Petrinje (oko 350), a žive i u: Zagrebu, Rijeci, Crikvenici, Dugom Selu, Brckovljanu (kod Dugog Sela), na Krku i u Dubrovniku.

Danas u Letnici tako živi tek tridesetak Hrvata, mahom starih osoba.

Udruge

Predstavnik hrvatske manjine s Kosova Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Hrvatske je Josip Blaško koji je i predsjednik Hrvatske udruge mladih Janjevo.

U Janjevu djeluju i Udruga *Sveti Nikola* koja skrbi o očuvanju hrvatske kulture i baštine janjevačkih Hrvata. U Hrvatskoj Hrvati s Kosova imaju udruge *Janjevo* i *Letnica* sa sjedištem u Zagrebu, a u Kistanju imaju svoj nogometni klub *Janjevo* te Udrugu *Novo Janjevo*.

U Janjevu djeluje hrvatski svećenik, župnik don **Matej Palić**. Janjevo je dalo dvadesetak svećenika i isto toliko časnih sestara, koji su u Hrvatskoj i po svijetu.

Možemo zaključiti – povijest dvaju naselja je prebogata, ali je sadašnjost prilično tužna a budućnosti skoro da nema za Hrvate na Kosovu.

U težak život malog broja preostalih Hrvata na Kosovu uvjerilo se nedavno i izaslanstvo Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske predvođeno državnim tajnikom **Zvonkom Milasom**.

U Letnici su se susreli s **Karolinom Dokić**, koja vodi pučku kuhinju u ovom mjestu a također vodi i obnovu starog mlina, te s ocem **Marijanom Demajem** u crkvi Majke Božje Letničke. U župnom uredu u Janjevu održan je sastanak na kojemu su sudjelovali don Matej Palić, **Josip Cimirotić** i **Sebastijan Čolakić**. Radni posjet hrvatskog izaslanstva završio je obilaskom crkve sv. Nikole u Janjevu.

»Na žalost, stanje u oba ova mjesta u kojima pripadnici hrvatske nacionalne manjine žive već stoljećima vrlo je loše i puno je problema, počevši od onih sigurnosnih, pa nadalje. Središnji državni ured će našim sunarodnjacima i nadalje pružati snažnu stručnu, materijalnu i političku potporu, kako bi došlo do vidljivih pozitivnih pomaka«, rekao je Milas nakon posjeta.

J. D.

Jadranka Kosor, bivša premijerka Hrvatske

Politika je za HRABRE

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Na dokumentu o ulasku Hrvatske u Europsku uniju stoji potpis **Jadranke Kosor**, tadašnje premijerke. Taj povijesni događaj za Hrvatsku i ona sama izdvaja kao svoj najveći politički uspjeh. Na politiku gleda kao na posao koji je za hrabre ljude i politikom se treba baviti onaj tko je spreman donositi odluke bez razmišljanja kako će to utjecati na njegovu buduću političku karijeru. Njena je završila isključenjem iz HDZ-a 2013. godine. Ipak, kaže da ima novu priliku, sve bi napravila isto. U javnosti je prisutna kao osoba koja analizira aktualne političke teme u Hrvatskoj i regiji. Za *Hrvatsku riječ* Jadranka Kosor govori o Hrvatskoj i EU, Srbiji i EU, granici na Dunavu, svojoj knjizi.

► **I nakon izlaska iz politike prisutni ste u javnosti i često ste gost u televizijskim emisijama u kojima komentirate aktualne teme, događanja. Koliko pratite događanja u regiji i kako Vam ona danas izgledaju? U odnosu na vrijeme kada ste bili premijerka načinjen je korak naprijed ili korak nazad?**

Oko Vaše opaske da sam često prisutna na televiziji rekla bih: zapravo i ne. Zanimljivo, više me zovu mediji izvan Hrvatske. U Hrvatskoj manje. Na HRT, čija sam novinarica bila dugo godina, me uopće ne zovu. Uglavnom

Ulazak u EU je dvosmjerni proces. Naravno da je potrebna i zainteresiranost Europske unije. Mislim da od početka pandemije nitko suštinski ne razmišlja o proširenju. Zemlje koje žele u EU moraju čvrsto i jasno dokazati da poštuju vladavinu prava i pravnu državu, jer je to jedan od temelja Europske unije. Međutim, niti je tko tamo zaniteresiran niti Srbija čini neke vidljive napore u tom smislu

me zovu radi komentiranja nekih događaja koje mogu komentirati s pozicije bivše predsjednice Vlade Republike Hrvatske i bivše dugogodišnje dužnosnice. Na Vaše pitanje o situaciji u regiji mogu promatrati i promatram u usporedbi s vremenom kada sam ja vodila Vladu i od trenutka ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Često tvrdim

da su odnosi u regiji, a posebno odnosi Hrvatske sa susjedima, zapravo nazadovali. Ima puno razloga za to. Mislim da je jedno dobro vrijeme bilo kada smo deblokirali pregovore sa Slovenijom, pa je Hrvatska nastavila pristupne pregovore. To spominjem jer su u vrijeme kada je Slovenija nama blokirala pregovore odnosi Hrvatske i Slovenije bili jako loši. Ako promatramo u kontekstu odnosa sa Srbijom, mislim da je jedan od važnih događaja bila takozvana trilateralna. Predsjednik Srbije **Boris Tadić**, slovenski premijer **Borut Pahor** i ja smo se sastali u troje u Sloveniji, pa u Smederevu. Taj susret u Smederevu mi je ostao u sjećanju, jer sam tada razgovarala i s premijerom Srbije **Mirkom Cvetkovićem** i vrlo otvoreno smo razgovarali o svim problemima. To je bilo i vrijeme puno boljih odnosa Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom. Nekako mi se čini da su nakon toga međusobni odnosi bivali sve lošiji. To, naravno, gledam iz vizure Hrvatske.

► **Što je uzrok tome?**

To ja gledam, naravno iz svoje perspektive. U politici kada treba rješavati probleme, teška pitanja, državu trebaju voditi hrabri ljudi. Jednostavno rečeno: u svim ovim državama o kojima govorimo nema dovoljno hrabrih političara i nema zapravo političara koji bi se usudili učiniti korak-dva dalje bez toga da gledaju na rezultate sljedećih izbora. Tada se radilo o jednoj generaciji političara koji su više gledali što mogu učiniti za opće dobro nego za vlastitu dobit.

► **Kažete nema hrabrih političara. Znači li ta politička hrabrost vući poteze bez straha kako će na njih reagirati javnost, birači?**

Upravo to. Mogu to ilustrirati vlastitim primjerom. Da nisam 2009. godine uspjela dogovoriti s Borutom Pahorom i naravno našim vladama da potpišemo arbitražni sporazum i delegiramo rješavanje graničnog spora na ad hoc arbitražni sud, Slovenija ne bi deblokirala pregovore s EU. Oni su nama blokirali 14 poglavlja od 35 koje smo morali otvoriti i zatvoriti. Da tada to nisam učinila, Hrvatska ni danas ne bi bila članica Europske unije. Trpjela sam tada kritike. Oporba, na čelu sa **Zoranom Milanovićem**, koji je bio šef SDP-a, me žestoko kritizirala. Čak me i Crkva kritizirala. Prethodni odbjegli premijer **Ivo Sanader** me žestoko kritizirao. On, koji je napusito Hrvatsku koja je bila kao nagnuti brod koji tone s neriješenim pitanjem ulaska u Europsku uniju. I nitko nije kritizirao Vladu, ni Sabor koji je meni dao ovlaštenje da potpišem. Ne, svi su kritizirali isključivo mene. Ali ja sam znala da je to trenutak »sada ili nikada« i da se mora nešto učiniti, jer su mi jasno europski dužnosnici u Bruxellesu rekli da Hrvatska neće postati članica EU i da ćemo ići na sporedni kolosijek sa Srbijom. To vam je primjer kako se teret nosi na leđim. Poslije se pokazalo da ta odluka nikako nije bila štetna za Hrvatsku. Dapače, bila je vrlo, vrlo povoljna.

► **Odluka je za Hrvatsku bila povoljna, ali može li se reći da ste cijenu platili Vi?**

Može se i tako reći. Ono što je Europska komisija tražila od nas ultimativno bila je borba protiv korupcije i

kriminala. Istinski sam vjerovala da je to važno za državu i nastojala sam da to bude prioritet Vlade koju sam vodila. Da tome apsolutno podredimo sve i da ta borba bude iskrena i vidljiva. Da državnim institucijama damo odriježene ruke, bez obzira kako se tko zvao, što je bio; da se zaista na sve načine progoni korupcija. Mnoge istrage odnosile su se na HDZ-ove dužnosnike, pa i na samu stranku. To je činjenica koju su meni mnogi zamjerili. Ne javno u to vrijeme, ali kada je došlo vrijeme, onda da. Može se reći da je ono što sam najbolje uradila bilo neka vrsta političkog bumeranga. Međutim, sve bih isto napravila i danas.

► **Već smo konstatali kako je politika za hrabre ljude. Može li se kao politička hrabrost tumačiti odlazak Borisa Miloševića na obilježavanje obljetnice Oluje u Knin?**

Mnogi su tek nakon dolaska **Borisa Miloševića** na mjesto potpredsjednika Vlade najednom progledali kako je, eto, pripadnik srpske manjine u hrvatskoj Vladi. Podsjetit ću Vas da je u Vladi koju sam ja vodila, pa i u prethodnim, potpredsjednik Vlade bio **Slobodan Uzelac**. On je često znao glasati i protiv onoga za što je HDZ-ova većina glasala i ništa se nije dogodilo. Moja Vlada bila je u koaliciji sa SDSS-om, imali smo potpisan sporazum u kojem je jasno pisalo što će Vlada napraviti u segmentu na kome inzistiraju naši koalicijski partneri, SDSS. I sada odjednom kao da su se svi probudili i meni je to malo zasmetalo, jer kao da prije svega toga nije bilo. Na kraju, SDSS je bio u koaliciji u Vladi koja je završila pregovore o ulasku Hrvatske u Europsku uniju. U drugom kontesktu to vrijeme bilo je jako osjetljivo. Tada su hrvatski generali osuđeni porvostupanjski u Haagu. Mislim prije svega na generala **Gotovinu**. Bilo je to osjetljivo pitanje za stranku koju sam vodila, ali unatoč tome mi smo imali otvorenu i konstruktivnu suradnju. Nije se tada pojavljivala u Jasenovcu ploča »Za dom spremni« ili slične provokacije čega smo postali svjedoci nekoliko godina nakon toga. Odlazak Miloševića u Knin nije po mom mišljenju povijesni događaj. On je otišao u Knin, koji je za nas mjesto slavljenje pobjede. Za njega je na neki način to bilo komemoriranje. Bilo mi je malo neobično kada je već došao na hrvatski dan pobjede da on jedini nije pljeskao na govore svih dužnosnika. Voljela bih da mi u Hrvatskoj pamtim sve ono što je netko prije dobro i važno napravio. Govorim to, jer mislim da bi svaka Vlada trebala nastaviti ono što je dobro urađeno u prethodnoj.

► **Koliko pratite odnose Srbije i Hrvatske?**

Ne mogu reći da pratim detaljno odnose Srbije i Hrvatske. Više reagiram na poteze predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića**. Smatram da je on neka vrsta fenomena, jer na ovim prostorima, ali i šire, nema tako visoko pozicioniranog dužnosnika koji je sudjelovao u nekom ratu. Podsjetit ću Vas samo da je 1995. godine u Glini rekao da to nikada neće biti Hrvatska. Pamtim ga i s puškom u ruci iznad Sarajeva. Zamjeram Europskoj pučkoj stranci što je Vučićevu stranku, prije nego što se on osobno ispričao za taj dio ratne prošlosti, primila u Europsku pučku stranku. O tome često govorim, jer mislim da je to nepravd-

no. Što se tiče nestalih, mislim da je odgovor na većinu pitanja u arhivima JNA-a i Vučić može ako hoće otvoriti te arhive i riješiti jedan dio pitanja nestalih. Naravno da bi to povuklo kaznenu odgovornost za mnoge, ali samo tako možemo naprijed. Sjetite se njegovog dolaska u Hrvatsku i susreta s predsjednicom **Kolindom Grabar-Kitarović** kada je izmanipulirao nju i čitavu javnost tvrdivši kako je donio dokumente koji će riješiti tri slučaja, a pokazalo se da su ti slučajevi već odavno riješeni.

► **Da se vratimo na Europsku uniju. Kada uspoređujete Hrvatsku 2013. godine, kada je postala članica EU, i Hrvatsku sada ima li razlike?**

Nakon ulaska u EU nazadovali smo prije svega u smislu svakodnevne borbe za vladavinu prava, za pravnu državu. To je bila glavna tema kada smo pregovore vodili i kada smo ih završavali. Morali smo dokazati da je Hrvatska snažna pravna država i da je jedna od glavnih vodilja vladavina prava i borba protiv korupcije. U tom smislu mislim da se nazadovalo. Zašto? Pa, mnoga tijela koja smo morali dodatno ojačavati, kao što je Povjerenstvo za sprečavanje sukoba interesa, izgubila su snagu. Procesi pred sudovima, kada je u pitanju korupcija, su dugotrajni. Kao predsjednica Vlade borila sam se protiv ideje Europske komisije da nam uvede trogodišnji monitoring pravosuđa. Na kraju su oni od toga odustali. Od Hrvatske kao članice EU očekivala sam da će se postaviti kao neka vrsta snažne vodilje u tumačenju prilika na zapadnom Balkanu i pomoći susjedima na njihovom europskom putu. To se nije dogodilo.

► **Spomenuli ste zapadni Balkan. Srbija je jedna od zemalja zapadnog Balkana koja teži ulasku u EU. Prošle godine nije otvorila ni jedno poglavlje. Izneđađuje li Vas taj spori tempo kojim Srbija napreduje?**

Ulazak u EU je dvosmjerni proces. Naravno da je potrebna i zainteresiranost Europske unije. Mislim da od početka pandemije nitko suštinski ne razmišlja o proširenju. Zemlje koje žele u EU moraju čvrsto i jasno dokazati da poštuju vladavinu prava i pravnu državu, jer je to jedan od temelja Europske unije. Međutim, niti je tko tamo zaniteresiran niti Srbija čini neke vidljive napore u tom smislu. Bojim se kako ćemo morati čekati smirenje pandemije. A što se Srbije tiče, možda bi trebali doći neki hrabriji ljudi koji će udovoljit kriterijima koji su notorni za EU. Priznanje presuda Međunarodnog kaznenog suda nešto je što je Hrvatskoj bila nulta točka za pristupanje EU, pa mislim da bi trebala biti i Srbiji. Upravo zbog tih teških, strašnih ratnih godina. Dok Srbiju vodi netko tko selektivno priznaje ili ne priznaje odluke Međunarodnog kaznenog suda, to nije dobra preporuka niti ulaznica za EU.

► **Je li Europa u nekim slučajevima sama odstupila od europskih vrijednosti?**

Sad ste me potaknuli da kažem meni jednu važnu stvar. Mislim da EU nikada nije imala slabije vodstvo nego sada. Tu mislim na **Ursulu von der Leyen** i **Charlesa Michela**, koji su na čelu najvažnijih institucija EU. To se pokazalo i s ovom krizom s cjepivom. Spomenula sam Vam Europsku pučku stranku koja je najmoćnija asocija-

cija u EU i koja je šutke u svoje članstvo pustila Vučićevu stranku. Ne mislim da treba zatvarati vrata, ali se neke stvari moraju postaviti na mjesto. Da bi Srbija zatvorila poglavlje 23, mora priznati presude Međunarodnog kaznenog suda i točka. To navodim kao jedan primjer. Da, rade se ustupci unutar same Europske unije, ali usprkos tome mislim da je Europska unija najbolje što se dogodilo poslije Drugog svjetskog rata.

► **Ono što Srbiju i Hrvatsku čeka je otvoreno pitanje granice na Dunavu. Mogu li ga one riješiti bez arbitraže i imajući u vidu slučaj Hrvatske i Slovenije; je li arbitraža najgore rješenje?**

Nije arbitraža najgore moguće rješenje. Iz iskustva mogu reći da se većina takvih sporova može riješiti tihom diplomacijom, naravno uz stručnjake. Onda trebaju hrabri političari koji će te odluke iznijeti na svojim leđima. Mislim da će još puno dunavske vode proteći prije nego što se nađu takvi ljudi i na jednoj i na drugoj strani.

► **Nedostaje li Vam aktivno bavljenje politikom i što bi Vas motiviralo da se vratite u nju?**

Odakle Vam to da bi me uopće nešto motiviralo da se vratim u politiku? U politici sam bila od 1995. godine i prošla sam sve stepenice. Bila sam potpredsjednica parlamenta, zastupnica i opozicijska i vladajuća, potpredsjednica Vlade, ministrica branitelja i obitelji i predsjednica Vlade. Predsjednik Vlade je najmoćnija osoba u državi, jer je prava vlast tamo gdje je moć i novac, a to je u Vladi. I godinama sam naučila da se u politici može raditi za opće dobro. Biram ovdje riječi da ne zvučim kao demagog. Mislim da je politika jedan beskrajno kreativan posao. Donosi i puno udaraca i padova, ali može donijeti i velike rezultate. Činjenica je da su meni još u travnju 2011. godine i tadašnji predsjednik Europske komisije **Barosso** i svi drugi u Hrvatskoj i izvan Hrvatske govorili da nećemo zatvoriti pregovore i postati članica EU, a 9. prosinca te iste 2011. godine ja sam potpisala pristupni ugovor Hrvatske za ulazak u EU. To govorim kao primjer da se mogu dostići vrhunci, svladati prepreke i ostvariti najveći vanjskopolički i općenito politički san, a to je ulazak Hrvatske u EU. Kada to jednom osjetite, onda Vas ta strast teško napušta. Jesam i dalje svakodnevno okupirana politikom, pratim sve, ponekad i komentiram, ali teško da bi me nešto još moglo vratiti u politiku. Znae, kada ste bili premijer onda vraćati se na neke niže dužnosti bilo bi jako teško. Iz moje pozicije je teško vratiti se, jer nemam stranku, nemam nikavo zaleđe, ali da me politika i dalje intrigira, to da.

► **Napisali ste knjigu koja je imala zapaženu medijsku pozornost. Zašto ste se prihvatili pisanja i ogolili neke dijelove svojega života iako to sigurno nije bilo lako?**

Knjigu sam napisala da jedan dio važnih činjenica oko ulaska Hrvatske u Europsku uniju bude zabilježen i ostane kao dokaz da je uz iskren i uporan rad moguće ostvariti i nedostižne ciljeve u politici. S druge strane, pisala sam o svom životu općenito, o teškom životu curice koja je rasla bez oca, što je obilježilo cijeli moj život, prije svega zbog žena općenito, a knjigu sam posvetila djevojči-

cama. Napisala sam posebno onima koje su usamljene i željne ljubavi. Općenito, ženama je teže, a naročito u politici. Ja sam bila i žena, i razvedena žena, samohrana majka i često zbog toga i diskriminirana, ali uspjela sam zahvaljujući svojoj tvrdoglavosti napraviti nešto što mi nitko ne može oduzeti. Mislim da je mnogima zanimljivo čitati kako je Hrvatska od jedne beznadežne kandidatkinje postala članica EU, a hrvatski jezik službeni jezik Europske unije.

► **Prilično su zapažene Vaše objave na twitteru o hrani koju spremate. Komentiraju ih obični ljudi, ali i nutricionisti. Vas to, čini se, prilično zabavlja.**

Često su moji naivni twittovi o hrani zapravo politički. Neki shvate, a neki ne. Zabavlja me sve to, jer su to neki ljudi, posebno stručnjaci, jako ozbiljno shvatili, pa su počeli analizirati, kritizirati. S druge strane, ima puno ljudi kojima se to dopada, pa kada objavim neki recept reagiraju: »dali ste mi ideju za ručak«; ima onih koji traže recept. Postoji ideja, mislim da se neće realizirati, ali ideja je da se od tih twittova napravi knjiga. Često se dogodi da neki twitt koji ja smatram da je izvrstan prođe nezapaženo, a onda neki za koji nisam očekivala dobije nevjerovatno broj *lajkanja*. Uglavnom, što jednostavnije jelo, to se ljudima više sviđa.

Klasko pjevanje – neizostavni simbol Dalmacije

U vrijeme nastanka omišskog Festivala dalmatinskih klapa je postojalo tek nekolicina klapa. Danas u cijeloj Hrvatskoj, u susjednim zemljama, ali i među hrvatskim iseljenicima diljem svijeta djeluje više od 500 klapa. Zbog svoje jedinstvenosti u cijelom svijetu klasko pjevanje, kao hrvatska kulturna i tradicijska baština, uvrštena je na UNESCO-v popis svjetske kulturne baštine i kao takva ona je izvrstan prezenter hrvatske kulture i hrvatskog identiteta u svijetu, odličan turistički promotor i neizostavni simbol Dalmacije, kolijevke hrvatstva, kaže ravnatelj omišskog FDK Mijo Stanić

Narodno glazbeno stvaralaštvo u Hrvatskoj na Jadranu i u priobalnom pojasu karakteristično je po klapama – muškim korovima, što se u suvremenom svijetu naziva danas *capella music*.

Tijekom 2012. godine UNESCO je uvrstio klasko pjevanje na popis nematerijalne svjetske kulturne baštine u Europi. Na području Dalmacije pojam klapa se često koristi i to za grupu pjevača amatera koja izvodi tradicionalne i nove numere. Klasko pjevanje je tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Fenomen klaskog pjevanja kontinuirana je i relativno stara pojava, a kakvog ga poznajemo i danas, formira se sredinom 19. stoljeća, u vrijeme kada su se profilirali kulturni i glazbeni identiteti mediteranskih gradica na jadranskoj obali i otocima, posebno u Dalmaciji. Sam pojam klapa, prema etimološkim istraživanjima, ima korijene u sjevernotalijanskom trščanskom šatrovačkom govoru i znači skupina, grupa, odakle je usvojen polovinom 19. stoljeća. U isto vrijeme, polovicom 19. stoljeća, u Dalmaciji djeluju formalne i neformalne pjevačke družine

koje preuzimaju termin klapa, a danas su to uglavnom organizirane pjevačke skupine sa specifičnim a capella repertoarom dalmatinskih klaskih pjesama.

Klapa je skupina koja obično broji od pet do osam pjevača koji zajedno pjevaju. Po pravilu, u sastavu klape trebala bi biti dva tenora, dva basa i jedan bariton. Tekstovi klaskih pjesama uglavnom su ljubavni, a kreću se od poetskih, vedrih, optimističnih i šaljivih do tekstova pretjeranog sentimentalizma. Stil pjevanja je vremenom evoluirao od tipično tradicijskog oblika pjevanja i postojanja klapa, do stručno postavljenog i organiziranog oblika pjevanja. Sjećamo se i sjajne suradnje pop-pjevača s klapama, među ostalima, **Miše Kovača**, **Arsena Dedića**, **Olivera Dragojevića**, **Zlatana Stipišića (Gibonni)**...

Afirmacija i promicanje dalmatinske klaskе pjesme

Omišanin, **Mijo Stanić**, ravnatelj omišskog Festivala dalmatinskih klapa kaže da je uz taj festival vezan cijeli svoj život.

Foto: Domagoj Sever

»Još od malih nogu pomagao sam u njegovoj organizaciji i malo je festivalskih večeri i događaja, od kasnih sedamdesetih prošlog stoljeća do danas, koje sam propustio. Sudjelovao sam na Festivalu kao volonter, gledatelj, pjevač, voditelj klapa, član stručnog ocjenivačkog suda i član festivalskog vijeća, stoga je ljubav prema njemu duboko urezana u moje srce. Kao osnivač i pjevač klape *Puntari* iz Omiša i kao voditelj brojnih klapa osvojio sam na Omiškom festivalu brojne nagrade. Vodio sam gotovo sve klape s područja Omiša: *Smilje*, *Puntare*, *Omiš*, *Pasiku*, *Omiške profesure*, dječju klapu *Bepo*, ali i druge – *Verse* i žensku klapu *Filip Dević* iz Splita. Neke od tih klapa sam i osnovao. Omiški Festival neprekidno organizira natjecanja, svake godine u ljetnim mjesecima, od davne 1967. Ove godine održava se 55. Festival, a mjesto ravnatelja Festivala preuzeo sam u drugoj polovici 2015. godine uoči njegovog velikog jubileja: 50. obljetnice«, kaže Stanić i naglašava kako je Festival dalmatinskih klapa u Omišu nesumnjivo najznačajnija ustanova u kulturi zaslužna za promociju i popularizaciju klapske pjesme, nematerijalnog kulturnog dobra uvrštenog na UNESCO-v popis svjetske kulturne baštine.

»Temeljne djelatnosti ustanove FDK su: čuvanje, afirmacija i promicanje dalmatinske klapske pjesme, poticanje na prikupljanje i zapisivanje tradicionalnih klapskih pjesama, razvitak novouglazbljenih dalmatinskih klapskih pjesama, pružanje stručne i organizacijske pomoći klapama i ostalim srodnim vokalnim skupinama, izdavanje zbornika, zbirki te sličnih izdanja koja sadrže klapske pjesme, izdavanje stručnih časopisa i zbornika glazbenog života koji se bave glazbenom kulturom Hrvatske i hrvatske dijaspore, audio i audio-vizualna izdavačka djelatnost koja se prvenstveno bavi klapskom

glazbom. Tijekom 54 godine održavanja Festivala, zahvaljujući brojnim muzikolozima i stručnjacima koji su sudjelovali u njenom radu, ustanova je sustavno i temeljito prikupljala brojne zapise tradicijskih napjeva, novouglazbljene klapske pjesme, audio snimke, fotografije i druge dokumente – festivalske biltene, kataloge, monografije i ljetopise. Izdana su tri zbornika dalmatinskih klapskih pjesama s više od 600 tradicijskih napjeva i skladbi. Izdano je trideset tematskih notnih edicija brojnih autora i novih skladbi. Snimljeno je veliki broj natjecateljskih večeri u živo i pjesama u studiju, još od prvih godina Festivala. Većina snimki trajno je pohranjena u medijima: audio kazetama, gramofonskim pločama, kompaktnim diskovima.

U vrijeme nastanka Festivala u Dalmaciji je postojala tek nekolicina klapa. Danas u cijeloj Hrvatskoj, u susjednim zemljama, ali i među hrvatskim iseljenicima diljem svijeta djeluje više od 500 klapa, što je više od 3.500 klapskih pjevača.«

Festival u Omišu i ove godine

Klasko pjevanje jest hrvatsko narodno blago. Stanić ističe kako je zbog svoje jedinstvenosti u cijelom svijetu klasko pjevanje kao hrvatska kulturna i tradicijska baština uvrštena na UNESCO-v popis svjetske kulturne baštine i kao takva ona je »izvrstan prezenter hrvatske kulture i hrvatskog identiteta u svijetu, odličan turistički promotor i neizostavni simbol Dalmacije, kolijevke hrvatstva.«

Pitao sam Stanića je li svaka pjesma tradicijska ili ima i novih skladbi na festivalima u Omišu?

»Većina pjesama su tradicijski napjevi. Oni su sakupljeni od strane etnomuzikologa i renomiranih klapskih voditelja tijekom prošlosti, te obrađeni za klape. Inicijativa u prikupljanju napjeva krenula je upravo zahvaljujući omiškom Festivalu i muzikolozima vezanim uz Festival. U istom duhu tradicije već od drugog Festivala 1968. godine pokrenuta je inicijativa za nastanak novih skladbi u duhu dalmatinske tradicije. Tako od drugog Festivala imamo posebno natjecanje novih skladbi. U ovih 54 Festivala prikupljeno je više od 2.000 tradicijskih napjeva i izvedeno više od 750 novih skladbi.«

Omiški Festival dalmatinskih klapa bit će održan i ove godine, usklađen s epidemiološkim mjerama.

»Festival se nije prekidao ni u vrijeme Domovinskog rata, kao ni prošle godine kada se epidemija koronavirusa već proširila cijelim svijetom. Jasno, samo održavanje Festivala svojim programom i organizacijom u potpunosti će biti usklađeno s epidemiološkim mjerama koje budu na snazi.

Kroz brojne natjecateljske i revijalne večeri na Festivalu svake godine sudjeluje u prosjeku sedamdesetak klapa. Festival ima natjecanja u kategorijama: muških, ženskih, mješovitih i debitantskih klapa, kao i natjecanja u kategoriji novih skladbi. Od ove godine u planu je i natjecanje dječjih klapa«, kaže Mijo Stanić.

Zvonko Sarić

»Kultura sjećanja«

Kultura je višeznačna riječ; u *Rječniku stranih riječi* nabrojano je bar šest značenja: npr. skup znanja običaja i postignuća određenog društva ili određene epohe ili viši, razvijeniji odnos prema nečemu, savršeniji vid vladanja nečim; istančanost, prefinjenost. U mojoj struci i sociologiji poznat je izraz kultura stanovanja, ali s izrazom »kultura sjećanja« ovih dana sam se prvi put susreo u komentaru na jednoj privatnoj TV postaji, koja je vrlo bliska vladajućoj stranci i njenom predsjedniku. Tom prilikom hvaljen je Dvostruki Predsjednik povodom filma *Dara iz Jasenovca*; rečeno je da je on obnovio »kulturu sjećanja« podrškom ovom filmu. Nekoliko dana kasnije na glavnom kanalu državne televizije u polusatnoj emisiji govorilo se o ovom filmu, a redatelj filma je govorio dosta zbrkano. Teško je bilo hvatati bilješke, ali uspio sam zabilježiti sljedeće: »da je njegov film 'kultura sjećanja na naše žrtve', (...) da se ne zaboravi (...) da je to sveta tema (...) da je (njegov) film oruđe, oružje istine«. O tome što je istina mogli bismo diskutirati. Primjerice, treba saslušati i drugu stranu. Pretpostavljam da je on autor kontroverzne kovanice »kultura sjećanja«, koja se sada uveliko plasira u medijima, čak i povodom neke izložbe starih fotografija. Svaka osoba ima vlastita sjećanja, to nikakve veze nema s pojmom »kultura«. Mogu li se ja i »nekulturno« sjećati? Ili: ako se moja sjećanja ne podudaraju s njegovim, onda sam ja nekulturni i ne volim njegov narod? U doba socrealizma sindikalna organizacija obvezno je organizirala kolektivne izlete u gradove i na mjesta značajnih događaja iz II. svjetskog rata. Tako smo bili na mjestu jasenovačkog »radnog logora«, koji krasi jedan cvijet od betona, djelo mog pokojnog profesora **Bogdana Bogdanovića**. Bili smo i u muzeju, a gledali smo i dokumentarne filmove, poput filma *Krv i pepeo Jasenovca*, snimljen 1983. godine (film je dostupan i danas na netu). Povodom ovog filma sjetio sam se autora »betonskog cvijeta«, pa ću s vama podijeliti moja sjećanja na njega.

Bogdan

Mi studenti smo profesora Bogdana Bogdanovića (1922. – 2010.) jednostavno zvali samo Bogdan. Neki drugi su imali i posredna imena npr. Vlado Konj. Meni je u VIII. semestru Bogdan predavao predmet savremena arhitektura i urbanizam, ali ispit nisam polagao kod njega nego kod njegovog asistenta **Ranka Radovića**, jer je Bogdan tada bio u SAD-u na studijskom putovanju. Kada se vratio iz Amerike, svi smo se zabezknuli kada smo ga vidjeli u trapericama, jer je prije toga uvijek bio obučen u elegantno crno odjelo. Koliko se sjećam, tada je postao i dekan fakulteta i uveo program »Nove arhitekton-

ske škole«. Biran je i za gradonačelnika Beograda. Ovu funkciju je obnašao u periodu od 1982. do 1986. godine, kada se pojavio zloslutni dokument Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) *Memorandum*. Budući da je Bogdan bio dopisni član ove institucije, znao je razloge i ljude koji su pisali ovaj dokument i žestoko ih je kritizirao i iz prosvjeda je dao ostravku na članstvo u SANU. Zauzvrat, tada već nastupajuća generacija »komunista nove orijentacije« napala ga je žestoko: da ne gleda »srpske interese«, da je »anatisbin« itd. samo zato što se suprotstavljao rastućem bezumlju. U mjestu pored Beograda Mali Popović organizovao je »letnju školu arhitekture« i sa svojim studentima iz ove škole sudjelovao je s jednim performansom na jednom BITEF-u (predstava je održana u Malom Popoviću). Koliko se sjećam tema je bila kako nastaje jedan grad, kako nastaje njena kultura i jezik. Ta tema je jako zanimala Bogdana, napisao je o tome i jednu knjigu *Urbanističke mitologeme*. Kada je u Srbiji pobijedila mилошевићевska linija (posljedica se sjećamo), Bogdan i njegovi studenti su izbačeni iz »seoske škole« arhitekture; a nastala dokumentacija je uglavnom uništena, bar su mi to kolege ovako ispričali. Pretražujući po netu, naišao sam na jedan članak iz 1992. godine u kojem novinar piše da je na kući gdje je Bogdan stano- vao bio ispisan grafit: »ovde se nalazi ustaški stan Bogdana Bogdanovića«. Valjda što je isprojektirao kameni cvijet u Jasenovcu! Ubrzo je sa ženom emigrirao u Beč, gdje je i umro.

Moji susreti s Profesorom

Budući da su ova moja sjećanja, držim za pravo da govorim i o mojim kasnijim susretima s Bogdanom. Poslije studija, školske godine 1983./84. upisao sam postdiplomske studije, koje je vodio Ranko Radović. Bogdan nam je držao neka uvodna predavanja budući da se tečaj zvao »Razvoj arhitekture i naselja«, a to je bila njegova glavna tema u životu. Sljedeći put smo se sreli u Subotici, povodom jedne kazališne predstave u kojoj sam napisao dio teksta o nastanku mog grada, a predstava se bavila i temom kako nastaje jedan pravi grad. Valjda ga je redatelj zato i pozvao. Poslije igrokaza otišli smo On i njegova supruga u kafić *Papillon*, na kavu i čašicu razgovora. Lokal mu se izuzetno svidio i bio je pun hvale što se Subotice i njenog centra tiče. Na moju najveću žalost kafić je kasnije demontiran i njegovi rezbareni elementi spremljeni u neki depo, s obećanjem da će se ponovo montirati u novoj kazališnoj zgradi. Nažalost, Bogdan je preminuo, kazalište je još u tijeku izgradnje, a i centar se polako i sigurno ruši. Eto to su moja sjećanja na Jasenovac, na Bogdana i ta davna, zla vremena.

Jorgan zvani šutnja

U životnoj praksi nije nepoznato da krupne riječi nerijetko služe da prekriju rupe što ostanu iza sitnih nedjela. Tako se, eto, dogodilo da u ponedjeljak u *Danasu* bude objavljen intervju s predsjednikom Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) **Istvánom Pásztorom** u kom ovaj na sva zvona hvali premijera Mađarske **Viktora Orbána** i predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića**, istodobno prangijajući po Europskoj uniji i njezinom odnosu spram matične mu i domicilne države, a što se sve može prepričati kroz *coraxovski* naslov razgovora: *Vučić i Or-*

kilometara udaljenu parcelu u Selevenskoj šumi gdje je bila smještena čarda pod zaštitom države i srušio ju! To što se čarda nalazi(la) na imanju **Ferenca Mártona**, koji sada potražuje njenu restauraciju, dođe mu kao kolateralna šteta. Ili korist. Ovisno o kutu gledanja.

Poput najboljih bestselera, ma poput najboljih primjera iz Biblije (pogledati zidanje Babilonske kule ili podizanje Zlatnog teleta) ova jednostavna i kratka, nedemantirana i nekomentirana priča otkriva nam – ako načas zaboravimo krupne riječi o krupnim temama – dosta toga zanimljivoga.

Otkriva nam, recimo, to da iz posve nepoznatih razloga o tome šute svi. Šuti stranka i njen predsjednik o nepočinstvu koje je počinio njihov član; šuti cijela Skupština grada čiji su se vijećnici, prije no što su stupili na dužnost, zakleli na poštivanje zakona i zastupanje interesa Grada; šuti JKP *Palić – Ludoš* i umjesto da poduzima mjere protiv odgovorne osobe za rušenje objekta koji mu je povjeren na brigu ono »piše zapisnik« o tom »događaju« (!); šute istražna tijela i nadležne inspekcije, pa – s izuzetkom *Szabad Magyar Szóa*, *Slobodne reči* i *Magločistača* – šute o tome i svi ostali lokalni, regionalni i državni mediji. Šuti, zapravo, cijela država, jer su u opticaju mnogo krupnije teme i riječi od buldožera u Savam... ovaj, Selevenskoj šumi. Ovaj primjer, kako smo već rekli – a bez oglašavanja samog aktera i svite nadređenih mu – otkriva i to da su sada otvorena vrata svima koji iz raznoraznih razloga ne podnose migrante da uđu na nečiji posjed i ruše što im se prohtje, jer iza njih stoji imunitet u vidu stranačke knjižice, vijećničkog statusa ili samo »ispravne ideologije« i armije nadređenih i nadležnih koji će ih štititi nečinjenem, zataškavanjem i šutnjom.

Ako se, pak, netko čudi nad slučajem rušenja objekta na privatnom posjedu i žali nad sudbinom nesretnog vlasnika, neka se onda prisjeti slučaja s kraja studenoga 2017. kada je – zbog toga što je prijavio nelegalnu sječu 200 metara drvoreda topola na Paliću i o tome obavijestio javnost – bivši član Gradskog vijeća zadužen za poljoprivredu **Simon Osztrogonác** početkom prosinca iste godine doživio paljevinu dijela svog imanja u Kraljevom Brigu, a zatim i smjenu s dužnosti koju je obavljao. Kako smo u više navrata o tome pisali, sada možemo dodati samo osvježenu inačicu: »tražili su tražili od srede do petka, ali su i šutjeli sve do završetka«. Recimo – to je, naravno, samo pretpostavka – procesa »restauracije« čarde i podataka o »investitoru« i zainteresirane bratije oko toga »projekta«.

Z. R.

foto: facebook Horgoš

ban su glas razuma. Iza, dakle, tako krupnih tema kao što su državne politike dvije zemlje u svjetlu odnosa s briselskom administracijom kriju se sitna nedjela (eh, sitna) o kojima predsjednik SVM-a niti stiže niti želi govoriti, a, budimo iskreni, niti ga tko što o tomu pita.

A pitanje, na temelju slučaja posljednjeg nedjela krajem prošle godine, moglo bi glasiti: što je potrebno da nekome uđeš na imanje, buldožerom srušiš objekt pod zaštitom države, a da zbog toga ne budeš kažnjen?

U slučaju **Attila Mészárosa** iz Kraljevog Briga – budući da o tome István Pásztor gromko šuti – poslužimo se pretpostavkama: da bi na nečijem imanju srušio objekt pod zaštitom države potrebno je biti vijećnik SVM-a u Skupštini grada Subotice i imati poželjnu dozu netrpeljivosti prema migrantima. Naravno, i buldožer kao neophodno sredstvo za ostvarivanje vrhovnog cilja: Orbánovog glasa razuma koji želi, ne samo Mađarsku, nego i cijelu Europu bez migranata.

Budući da nitko do sada nije ne samo demantirao nego i komentirao tekst i slike prvobitno objavljene na portalu *Szabad Magyar Szóa*, a zatim prevedene i na *Slobodnoj reči* i *Magločistaču*, i dalje se moramo služiti pretpostavkama: negdje koncem prošle godine Attili Mészárosu je pukao film zbog prisustva migranata i uputio se na osam

Nakon javne rasprave i sjednice Komisije za planove Grada Subotice

Radi se novi detaljni plan centra

»Zahvaljujući suradnji građana i stavu Saveza vojvođanskih Mađara, uspjeli smo obraniti centar grada Subotice«, izjavio je potpredsjednik ove stranke i predsjednik Skupštine grada Subotice dr. sc. **Bálint Pásztor**. »Obrana centra grada« odnosi se na odluku gradske Komisije za planove da nakon razmatranja brojnih primjedbi građana, stručnjaka, a među njima i lidera SVM-a, vrati na doradu Plan detaljne regulacije centra grada Subotice za Zonu 2. Odbijenim planom je bila predviđena izgradnja stambeno-poslovnih blokova u samom centru grada nakon što se poruši veći broj objekata u ulicama Sándora Petőfija, Petra Drapšina, Matije Gupca i Rudić ulici.

»Centar grada Subotice mora se tretirati kao kulturno-povijesna cjelina, tako da kompletna gradska jezgra mora biti zaštićena. Stanove ne treba graditi u centru grada već negdje drugdje i treba pronaći novac da postupno obnovimo fasade«, rekao je Pásztor za Pannon RTV. Dodao je i kako je važno, budući da se želi da Subotica i Palić postanu turistički centri, sačuvati njihove karakteristične stilske odlike po kojima su prepoznatljivi.

Otvorena i zatvorena sjednica

Nakon održane javne sjednice 16. ožujka i zatvorene sjednice dva dana kasnije, Komisija za planove grada Subotice uputila je priopćenje za javnost.

»Komisija je 28. siječnja ove godine obavila stručnu kontrolu Nacrta plana detaljne regulacije centra grada Subotice-Zona II. i Izvještaja o strateškoj procjeni utjecaja na životni okoliš i konstatirala da su Nacrt i Izvještaj urađeni u skladu s višim planskim dokumentom i u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji te je jednoglasno donijela odluku da se planski dokument uputi na javni uvid«, navodi se u priopćenju.

Stručna kontrola je obuhvatila provjeru usklađenosti plana s planskim dokumentima šireg područja, odlukom o izradi, Zakonom o planiranju i izgradnji, standardima i normativima, kao i provjeru opravdanosti planskog rješenja.

Nakon provedene stručne kontrole plan je bio na javnom uvidu mjesec dana, od 8. veljače do 9. ožujka. Tijekom javnog uvida pristiglo je 26 primjedbi koje su jedna

po jedna razmatrane na javnoj sjednici Komisije 16. ožujka. U priopćenju se navodi kako se od ukupnog broja pristiglih primjedbi dvadeset primjedbi odnosilo na stručnu sadržinu planskog rješenja, dvije primjedbe na Izvještaj o strateškoj procjeni utjecaja na zaštitu životnog okoliša a jedna na slovne greške.

»Van zakonskog roka stigla je primjedba u vidu peticije građana, ali je ipak uzeta u razmatranje«, navodi se u priopćenju.

Komisija za planove nije usvojila Plan detaljne regulacije centra Grada Subotice za Zonu 2, kojim je bila predviđena izgradnja stambeno-poslovnih blokova u samom centru grada nakon što se poruši veći broj objekata u ulicama Sándora Petőfija, Petra Drapšina, Matije Gupca i Rudić ulici * Nakon donošenja novih detaljnih mjera zaštite radi se novi detaljni plan

Tijekom rasprave svi građani koji su uputili pisane primjedbe na plan imali su mogućnost i usmeno ih obrazložiti, a na njih je odgovarala predstavica obrađivača dipl. ing. arh. **Dragana Mijatović**. Tijekom višesatne sjednice većina je primjedbi od njene strane bila odbačena.

Ipak, nakon zatvorene sjednice Komisije za planove 18. ožujka, na kojoj su ponovno sagledane sve primjedbe, Komisija je jednoglasno prihvatila sedam primjedbi, djelomično je prihvatila šesnaest primjedbi a četiri primjedbe nije prihvatila.

Potrebne nove detaljne mjere zaštite

Komisija nije prihvatila Primjedbu Međuopćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture u kojoj se tvrdi da

obrađivač plana nije u cijelosti implementirao Mjere zaštite broj:386-2/12, od prosinca 2020. godine, jer, kako se navodi u priopćenju, »nakon pismenog obraćanja obrađivača nije precizirao u kojim djelovima mjere nisu ispoštovane«. Nadalje se objašnjava kako Republički zavod za zaštitu spomenika kulture iz Beograda, kao nadređena ustanova zaštite, u svojoj primjedbi navodi kako su Detaljne mjere zaštite, broj:386-2/12, koje je sačinio Međuopćinski zavod za zaštitu kulture, u suprotnosti s osnovnim principima zaštite.

U priopćenju se kao ključno ističe da se Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture nije obratio Republičkom zavodu koji je nadležan za kulturna dobra od izuzetnog značaja kao što su Sinagoga koja se nalazi u zoni obuhvaćenoj planom kao i Gradska kuća koja se naslanja na dio centra koji je obuhvaćen planom.

Komisija za planove je donijela zaključak kojim se uvažava primjedba Republičkog zavoda i navodi da je potrebno izraditi nove Detaljne mjere zaštite kako bi ih se ugradilo u novi Nacrt PDR-a i s njima u cijelosti uskladilo urbanističko rješenje.

»Prije toga Međuopćinski zavod se mora obratiti Republičkom zavodu za dobijanje suglasnosti na novoizrađene mjere zaštite«, navodi se u priopćenju a Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade detaljnog plana, o tome treba obavijestiti Međuopćinski zavod.

I na samoj sjednici se vodila rasprava o ovoj problematici, a dr. sc. Bálint Pásztor je ukazao na primjedbu Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u kojoj se zaključuje kako »nacrt plana detaljne regulacije ne pruža zaštitu kulturnim dobrima na način na koji je ona definirana Zakonom o nepokretnim kulturnim dobrima čak ni na elementarnom nivou«. Razlog tome je, prema Republičkom zavodu, »u pristupu svakom pojedinačnom dobru ponaosob a ne promatranju gradske jezgre Subotice kao prostorno-historijske cjeline od velikog značaja u kojoj svi objekti, makar bili i bez vrijednosti, utječu na definiranje karaktera, duha i osobenosti cjeline čiji su dio«, naveo je Bálint Pásztor kao i stav da je rušenje objekata krajnja mjera kada se objekt više ne može fizički održati. Na koncu, u primjedbi Republičkog zavoda je navedeno i kako je priređivač plana zanemario činjenicu da se Zona 2 nalazi u okviru prostorno-historijske cjeline od velikog značaja za Srbiju i gradsku jezgru Subotice već je kao nepokretna kulturna dobra definirao samo pojedinačne spomenike kulture.

Novi Nacrt planskog dokumenta će nakon obavljene ponovne stručne kontrole Komisije za planove biti upućen na javni uvid,

»Za javnost je jako bitno napomenuti da je Javna sjednica Komisije za planove održana prema proceduri propisanoj Zakonom o planiranju i izgradnji, da je Nacrt planskog dokumenta izrađen u skladu sa Zakonom i planovima višeg reda i, što je jako bitno, da je ispoštovana procedura i uvjeti koje su propisali imaooci javnih ovlaštenja«, navodi se, među ostalim, u priopćenju kojeg potpisuje predsjednica Komisije dipl. ing. građ. **Zagorka Panić**.

J. D.

Na roditeljima je odgovornost

Ono što je nama kao roditeljima bitno u obrazovanju na hrvatskom jest ta poveznica nacionalnog identiteta, ali i onog vjerskog. Sama mogućnost da naša djeca mogu isto živjeti i kod kuće i u školi nam je izuzetno važna stvar

Boris se nadovezuje: »Ono što je nama kao roditeljima bitno u obrazovanju na hrvatskom jest ta poveznica nacionalnog identiteta, ali i onog vjerskog. Sama mogućnost da naša djeca mogu isto živjeti i kod kuće i u školi nam je izuzetno važna stvar. Svjesni smo mi gdje živimo, ali kada imamo mogućnost želimo ju iskoristiti. Želimo da nam se djeca kreću u društvu

Cjelovita nastava na hrvatskom jeziku ove godine dobit će dvadesetu generaciju učenika. Pred roditeljima je odabir škole, ali i nastavnog jezika. Dok se nekolicina promišlja što uraditi i gdje upisati dijete, sagledavajući sve moguće pogodnosti, ima i onih roditelja koji su odluku o upisu djeteta u hrvatske odjele već donijeli.

S dvadesetom generacijom smo došli i do zanimljivog podatka, da oni koji su bili prva generacije u srednjoj školi (2007. godine), danas upisuju svoju djecu u prvi razred osnovne škole. Prva na listi kod upisa u srednju školu, Gimnaziju **Svetozar Marković** u Subotici, bila je **Antonija Sudarević**, sada **Dević**, a podršku u svom nastojanju upisati dijete u nastavu na hrvatskom jeziku od prvog dana je imala u suprugu **Borisu Deviću**.

Među svojima

Antonija i Boris Dević odlučili su kći **Petru** upisati u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, zapravo, nisu niti odlučivali nego su već odavno znali da će to tako biti.

»O tome nismo nikada ni razgovarali. To je ono što mi živimo, naše vjersko i nacionalno opredjeljenje. Ne bismo mogli ni zamisliti da je drugačije«, kaže Antonija, a

gdje se neće morati sramiti svojih običaja, ikavice, svoje vjere, odlaska u crkvu. Gdje neće biti izdvojena nego među svojima.«

Rijetko se susreću mladi ljudi, obitelji koje su toliko svjesne svog nacionalnog i vjerskog opredjeljenja, ali toga su svjesni i oni sami, te, kako su rekli, malo je njihovih vršnjaka s kojima mogu o tome razgovarati i biti jedni drugima podrška. Dotakli smo se i pomalo nezaobilaznog pitanja zbog čega se, po njihovom mišljenju, drugi roditelji dvoje oko upisa u hrvatske odjele, na što je Antonija odgovorila:

»Mislim da su najveći razlog nacionalno mještoviti brakovi, a onda i to što nas je malo. Što ima godina kada su razredi malobrojni. Tako je lakše. Lakše je pognuti glavu i uklopiti se u većinu, nestati i sakrivati se iza drugih. Ako ćeš se cijeli život držati onoga što jesi, naići ćeš kad-tad na neki problem. Stajati uzdignute glave na vjetrometini nije lako, ali kad znaš zašto to činiš onda ima smisla.«

Nedostaje svijesti među ljudima

Oboje su konstatare kako je obrazovanje u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku izuzetno uznapredovalo i da je vidljiva kvaliteta.

»Danas djeca u prvom razredu imaju kvalitetne udžbenike, imali smo priliku već ih vidjeti. Brojne pogodnosti, pa i te da su udžbenici za nas besplatni, su dodatni poticaj. Budimo jasni: i da se trebaju platiti udžbenici ili bilo što, naša odluka se ne bi promijenila«, ističe Boris.

Pogodnosti u nastavi Antonija je ocijenila kao pozitivne, ali je navela i neke druge njoj važnije momente.

»Razne pogodnosti, kojih zaista ima, su sigurno dodatna motivacija roditeljima, osobito mladim obiteljima koje razmišljaju imati više djece. Meni kao roditelju je bitno da se naš sin neće morati sramiti toga što je ministrant u crkvi. U hrvatskim odjelima će se dičiti time, jer će i drugi prijatelji biti kao on. O tome roditelji ne razmišljaju. Ne želim radi škole djeteta mijenjati svoj nacionalni identitet i vjersku pripadnost.«

Po njihovim saznanjima, ove godine u razredu u koji će njihova kći ići bit će oko 15 učenika, a veliki broj njih bit će iz vrtića i župske zajednice.

»Svi oni će u ovome odjelu biti među svojim, gdje se neće sramiti reći ponešto i na ikavici. Izgovor koji roditelji znaju navoditi da ne žele izdvajati dijete, pa ga upišu u srpski razred nema nikakvog smisla, jer ga baš tim činom izdvajaju. Nažalost, bojim se da su danas mladi ljudi manje svjesni svoje nacionalne i vjerske pripadnosti. Nadam se da griješim, ali vrijeme će pokazati«, kaže Antonija.

Srednja škola

Prisjetili smo se i Antonijinih početaka u srednjoj školi. Cijeli razred su bile samo djevojke, njih 16 koje su tada prvi put upisale cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u srednjoj školi. Bile su prve u svemu.

»Kada smo došli na upis u srednju školu i tražili listu na hrvatskom, rekli su nam da te liste nema. Međutim, mi smo jako dobro znali da ima i da želimo biti na njoj. Bojim se da je netko drugi tko nije bio toliko siguran u sebe došao prvi, da možda tog odjela ne bi ni bilo. No, nama se to nije moglo dogoditi«, kaže kroz smijeh Antonija i s ponosom ističe kako je ona bila prva na listi.

Tako smo došli do još jednog, nažalost u pojedinim mjestima aktualnog problema kod upisa u hrvatske odjele, što se događa na upisima »da nema liste« ili »još nikog upisanog«.

»Došli smo iz srpskih odjela i sve nam je bilo novo, drugačije. Udžbenici? Što je to?«, pita kroz smijeh Antonija. »Ne znam zašto ljudi toliko dižu paniku oko tih udžbenika? Nama to nikada nije bio problem. Profesori su sami pripremali potrebni materijal, printali nam ono što nam je trebalo, trudili su se i ulagali maksimum i ništa manje nismo naučili nego što današnje generacije znaju. Nismo imali ni kompletno stručni kadar, osim profesore hrvatskog jezika, koja je bila iz Hrvatske. Svi ostali su se trudili možda i više nego li sad pojedini profesori i govorili su hrvatski, iako nisu pripadali našoj zajednici. Sve potrebno smo naučili, upisali fakultete na sve strane i imali sretnu mladost«, priča Antonija.

Po njenim riječima, u školi nikada nisu imale nikakvih problema. Antonija je ispričala svoje loše iskustvo iz

osnovne škole, gdje su je prozivali na nacionalnoj osnovi, ali u srednjoj je, kako je rekla, stekla prijateljstva, pa i kumstvo za cijeli život.

»Mi smo uživale u srednjoj školi. U razredu su s nama iz varoši bile i učenice iz Tavankuta koje su, kao i ja, govorile ikavicu i mi smo se time ponosile. Pored nas su se i drugi počeli koristiti našim bunjevačkim govorom. Iako smo imale samo 15-16 godina, znale smo tko smo i gdje smo. Sve druge smo poštivale, ali smo tako zahtijevali i da nas drugi poštivaju. Profesori su voljeli dolaziti kod nas na sate, tu su se odmarali, a i mi smo uživali. Upisati se u hrvatski odjel je bila moja odluka, ali činjenica je da su roditelji kroz život utjecali na tu odluku, kroz odgoj i ono što su nam prenijeli i dali.«

Utjecaj sredine

Zanimljiv podatak iz te generacije ispričala nam je sugovornica:

»**Ana Turi** je bila jedna od učenica tog odjela. Ne sjećam se kako i zašto je došla baš u naš razred, jer nije bila prisutna u našoj zajednici, pa niti u crkvi. Uz nas je krenula na vjeronauk i u crkvu, te se u srednjoj školi krizmala. Nakon Gimnazije otišla je studirati biologiju u Novi Sad i tamo se također uključila na vjeronauk. Mislim da je dovoljno ako kažem da je Ana izabrala duhovni poziv i da je danas s. **Marta Turi**, sestra dominikanka Kongregacije svetih Anđela čuvara. Nama kao vjernicima, katolicima je to bilo divno saznanje da smo mi bar malo pridonijele tomu. To je onaj utjecaj sredine i okruženje u kojem dijete, ili u srednjoj školi, mladi odrastaju.«

Boris, koji nije imao mogućnost pohađati nastavu na hrvatskom jeziku, jer još tada nije postojala, iz srednje škole nosi neko sasvim drugačije iskustvo.

»Nije lako biti drugačiji niti u osnovnoj školi, ali mislim da je u srednjoj još gore. Išao sam u Tehničku školu **Ivan Sarić**, nekada zvanu MEŠC, i u našem razredu smo samo nas dvojica išli u crkvu. Bilo je svega, prozivali su nas i vršnjaci, ali i neki profesori i maltretirali nas radi toga, ali prošlo je. Zato danas ne želim to priuštiti svom djetetu, kad već imamo mogućnost izbora. Mi već sada znamo i da će Karlo ići u hrvatski odjel, pa i ako ga trebalo nositi u neku udaljeniju školu«, kaže Boris.

Kroz razgovor smo se dotakli brojnih tema vezanih za hrvatske odjele, vrtiće, upis, odgoj djece, a za kraj oni su poručili:

»Nadamo se da će sadašnja djeca hrvatskih odjela, kada odrastu, biti okosnica, stupovi naše zajednice. Jedino oni mogu sačuvati ono što se stoljećima ovdje gradilo: naše običaje, vjeru, zajednicu. Za 20 godina oni će biti odrasli ljudi. Sada je na roditeljima odgovornost. Ako mi to ne budemo održavali i gradili, direktno upropaštavamo svoju budućnost, budućnost naše djece, pa i naše zajednice. Mi ih sada upisujemo u hrvatske odjele s ponosom i željom da i oni nastave u tom smjeru.«

Ž. Vukov

Priopćenje Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Zaštititi Špilerovu kuću u Starom Majuru

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) pozdravio je nedavnu najavu obnove najstarijeg vjerskog objekta u Novom Sadu – katoličke crkve i samostana sv. Jurja u Petrovaradinu, koju će skupa financirati Pokrajinska vlada i Grad Novi Sad. Nastavak je to dobre i uspješne suradnje institucija hrvatske zajednice i novosadske i vojvođanske vlasti na rješavanju izazova Hrvata u Vojvodini, u što zacijelo spada i zaštita ma-

kulturno-povijesne cjeline Stari Majur u Petrovaradinu«, pod prethodnom zaštitom. Kao pojedinačno kulturno dobro zaštićen je objekt s pripadajućom parcelom zemljišta.

Prema neslužbenim informacijama, postoji najava da se na polovici parcele kulturnog dobra planira izgradnja stambenog objekta velikoga gabarita visine prizemlja i 4 kata (P+4). U zakonskom smislu, ova intervencija je nemoguća, jer je Špilerova kuća zaštićena zajedno s parcelom i čini neodvojivu povijesnu, funkcionalnu i prostornu cjelinu – kuća s okućnicom (imanjem – majurom). Ističemo kako je pokušaj da se realizira ovakva masivna izgradnja suprotna sa zakonski započetim procesima zaštite prostorne kulturno-povijesne cjeline, kojim se štiti urbanistička struktura Starog Majura. Naime, urbanističku strukturu Starog Majura čine prizemni obiteljski objekti s građevinskim česticama male gustoće izgradnje, s niskim intenzitetom korištenja (broja ljudi po četvornom metru, broja vozila, broja korisnika infrastrukture, niskog broja korisnika usluga škole, vrtića, doma zdravlja) koji ni jednim strateškim niti prostornim dokumentom nikada nisu ni planirani.

Idejom da se izgradi masivni stambeni objekt uz samu prizemnicu nekadašnjeg Isusovačkog ladanja izbrisat će se povijesno očuvana cjelina kuća – vrt (majur), razlika u promjeru će objekt iz 1693. uči-

terijalne sakralne baštine koja pripada Katoličkoj Crkvi. Stoga vjerujemo da će i drugi objekti vezani uz katoličku baštinu u Petrovaradinu i prostori koje Hrvati doživljavaju i kao svoje biti adekvatno tretirani i primjereno zaštićeni.

U posljednjih desetak dana u javnosti je aktualizirano pitanje sudbine Špilerove (ili Špilerkine) kuće – vrijednog traga djelovanja isusovaca u Petrovaradinu s konca 17. stoljeća, inače od strane Vlade Republike Srbije zaštićeno kulturno dobro. Neposredno nakon dolaska isusovaca u Petrovaradin ovaj je objekt sagrađen 1693. godine kao njihov ladanjski dvor, odnosno majur, a nakon toga, 1701. samostan s crkvom sv. Jurja Mučenika 1701.

Objekt je po svemu barokna građevina: načinu izgradnje, oblikovanju, unutrašnjoj dekoraciji i posljednja je kuća s originalnim mansardnim krovom u Petrovaradinu. Zaštićen je kao kulturno dobro – spomenik kulture Odlukom Vlade Republike Srbije 05 broj 633-2829/2013 od 05. travnja 2013. (*Službeni glasnik Republike Srbije* broj 33/12). Isto tako, Špilerova je kuća sastavni dio zaštićene »Prostorne kulturno-povijesne cjeline Petrovaradinaska tvrđava« (u procesu zaštite koji je zaustavljen iz nepoznatog razloga već punih 6 godina), ali i »prostorne

niti smiješnim, previsoki novi stambeni objekt će izbiti iz ruku svaki argument i drugim stanovnicima Majura da oni »moraju ostati živjeti u prizemnicama«, opteretiti prostor velikim brojem vozila i korisnika svim gradskih servisa (infrastrukture, doma zdravlja, škole, vrtića i druge vrste opskrbe uslugama), a procese zaštite koje su započele gradske i državne institucije izvrnuti ruglu. Na ovaj način otvoren je sigurni put za potpuno rušenje Starog Majura, a koji je na primjeru Novog Majura u Petrovaradinu, prije svega na primjeru Preradovićeve ulice, gotovo završen.

DSHV se protivi spomenutim planovima neprimjerenog mijenjanja »prostorne kulturno-povijesne cjeline Stari Majur u Petrovaradinu« te ističe da je za uvjete za bilo kakvu intervenciju na parcelama i objektu nadležan Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada. Svjesni smo, naravno, kako tema zaštite prošlosti, odnosno očuvanja kulturnog naslijeđa nije samo nacionalna, nego lokalna, petrovaradinska i novosadska. Baština koju smo naslijedili pripada svima – ona je vrijednost koju nas te je na nama da je čuvamo prema standardima 21. stoljeća.

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

Zavod za zaštitu spomenika kulture Novog Sada

Kuća će biti očuvana i zaštićena

Javnost je ovih dana zabrinula budućnost najstarije kuće u Novom Sadu i okolici, takozvane Špilerove kuće u Petrovaradinu, u ulici Vladimira Gortana. Ovaj objekt utvrđen je za spomenik kulture 2013. godine odlukom Vlade Srbije i dio je zaštićene prostorno kulturno-povijesne cjeline *Petrovaradinska tvrđava s podgrađem*, što znači da ima utvrđene mjere zaštite. S društvenih mreža krenula je priča o tome kako će kuća najvjerojatnije biti srušena kako bi se osigurao prostor za eventualnu izgradnju stanova. Reagirale su također i pojedine političke stranke (Liga socijaldemokrata Vojvodine, Stranka slobode i pravde, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini), ali u nadležnom Zavodu za zaštitu spomenika kulture Novog Sada poručuju da je ovaj objekt predviđen za restauraciju tijekom godine, te da neće biti srušen. Obnova će biti realizirana sredstvima Ministarstva kulture i informiranja.

Kako se navodi u priopćenju Zavoda za javnost, na zahtjev vlasnika objekta stručni tim Zavoda je u listopadu 2020. izašao na teren da utvrdi zatečeno stanje objekta i tom prilikom je konstatirano kako je stanje rezultat različitih faktora: starost objekta, nebriga i neodržavanje, kao i

»Zavod je na zahtjev stranke 29. siječnja 2021. utvrdio konzervatorsko-restauratorske uvjete za preduzimanje mjera tehničke zaštite, tj. izdao dokument kojim je precizno opisano u kojoj mjeri, od kog materijala i na koji način stranka može da izvodi radove na objektu u skladu s konzervatorsko-restauratorskim principima. Stranka je preuzela iste i upoznata je s njihovom sadržinom«, navode iz Zavoda.

Također, na zahtjev stranke Zavod je izdao suglasnost na Prijedlog preparacije katastarskih parcela br. 790/4 i 791 K. O. parcela čiji dijelovi ulaze u zaštićenu okolinu spomenika kulture *Špilerova kuća*, koja se nalazi na katastarskoj parceli br. 790/1 K. O. Petrovaradin. Predlogom preparacije obuhvaćeni su dijelovi spomenutih parcela u granicama i površini zaštićenoj okolini spomenika.

Kako se u priopćenju dodaje, u ovoj godini planirana je realizacija projekta obnove 14 objekata u Petrovaradinu i na Petrovaradinskoj tvrđavi, uključujući i *Špilerovu kuću*, sredstvima koje je opredijelilo Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, u ukupnom iznosu od

300 milijuna dinara. Trenutno je u izradi projektno-tehnička dokumentacija za pripremu planirane obnove navedenih objekata.

neodgovarajući zahvati i intervencije na objektu. Kako je konstatirano, sve uočene nedostatke i oštećenja moguće je otkloniti poduzimanjem sveobuhvatnih mjera zaštite, tj. sanirati, u skladu s konzervatorsko-restauratorskim uvjetima koje utvrđuje Zavod.

D. B. P. / Fotografije: Nenad Lazić/nova.rs

Tisuću hektara za pristojan život

Želja **Igora Gašparovića** iz Golubinaca bila je da nakon završene srednje škole upiše arhitekturu. U tome su ga i roditelji podržali. Izašao je na prijemni ispit i položio ga, ali je odustao od studiranja i odlučio se baviti poljoprivredom. Danas radi zajedno sa svojim bratom **Vladimirom**. Pored svoje zemlje, koju su generacijski naslijedili, kako bi opstali u poljoprivredi, obrađuju i zemlju koju uzimaju u zakup. Obitelji izdržavaju od tog posla i

»Onaj tko je radio maksimum zemlje osamdesetih godina prošloga stoljeća mogao je školovati dva studenta i skromno živjeti. Sada da bi poljoprivrednik lijepo živio, treba raditi 1.000 hektara. Koji su to pariteti, kako se sve to izgubilo i zbog čega, stvarno ne znam«, kaže poljoprivrednik iz Golubina Igor Gašparović

poljoprivredna proizvodnja im je jedina djelatnost. I pored svih poteškoća u poljoprivredi, Igor kaže da se nije pokajao, te da od obrade srijemskih polja nikada neće odustati.

Puno rada i odricanja

Poljoprivredom se počeo baviti 1996. godine. Nastavio je obiteljski tradicijski posao, koji je započeo njegov šukundjed.

»Ja sam četvrta generacija u svom obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. Ljubav me veže za poljoprivredu, jer preživjeti u ovom poslu može se ako ga volite. Otac i stric su se bavili poljoprivredom, ali nisu bili direktno vezani za taj posao već im je to bilo dodatno zanimanje. Otac je i danas uključen u poljoprivrednu proizvodnju. Rado pomaže bratu i meni u svim poslovima, ali kada je potrebno, posebno u sezoni, cijelu obitelj uključujemo. Brat živi na drugoj adresi, a u mom kućanstvu nam je registrirano poljoprivredno gospodarstvo. Tu su nam i poljoprivredni strojevi«, kaže Gašparović, dodajući da mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva danas mogu opstati, ali uz puno rada, žrtvovanja i riskiranja.

»Poljoprivrednici se najprije zaduže. Prvo uzmemo sirovinu čija se cijena svake godine povećava. Također, i cijena zakupa zemlje je iz godine u godinu sve veća. Ali mislim da smo i mi poljoprivrednici za to krivi. Jer kad ste odrasli u poljoprivredi, stalno se bojite ako ne uzmete zemlju u zakup, uzet će je netko drugi. A kad se zemlja traži, raste i cijena«, kaže ovaj golubinački poljoprivrednik.

Potvrđuje u razgovoru kako se od poljoprivrede danas može živjeti, ali samo ako se radi pametno i ako se obrađuje više zemlje.

»Onaj tko je radio maksimum zemlje osamdesetih godina prošloga stoljeća, mogao je školovati dva studenta i skromno živjeti. Sada da bi poljoprivrednik lijepo živio, treba raditi 1.000 hektara. Koji su to pariteti, kako se sve to izgubilo i zbog čega, stvarno ne znam. Također, trebale imati sreće u tom poslu. Mi sve poslove uradimo na vrijeme i onda pratimo vremenske prilike i gledamo hoće li biti oborina ili ne, hoće li ih biti dovoljno i u pravo vrijeme. Također, ovisimo i od poticaja države. Ali ni cijena žitarica nije uvijek ista i prihvatljiva. Sve su to čimbenici od kojih ovisi naš posao i dobit od njega. Cijena pšenice prije deset godina bila je 20 dinara. Sada je njena cijena 22 dinara po kilogramu. Pitanje je gdje smo mi u toj cijeloj priči«, nabraja Gašparević što se sve mora posložiti da bi na koncu proizvodne godine ratari bili zadovoljni.

Pomoć države i zajmovi

Kada se počeo baviti poljoprivredom, velika odskočna daska bili su mu poticaji države.

»Po hektaru smo dobijali 14.000 dinara. Tko je tada imao 100 hektara zemlje, dobijao je poticaj za cjelokupnu površinu. Sada je to u velikoj mjeri umanjeno. Obradivu površinu su spustili na 20 hektara, a ove godine poticaji će biti tek 4.000 dinara po hektaru, što je jako malo. U vijestima se stalno može čuti koliki suficit donosi poljo-

Od poljoprivrede ne odustaje

»Zajmovi, ulaganja, rizici i uspjeh u poslu, sve je bilo kako sam zamislio. Na tome sam zahvalan Bogu. Mladi iz Golubinaca su otišli. Oni sebe ne vide u poljoprivredi i misle da tu nema dobiti. Ne znam ni što bih posavjetovao svom djetetu pri odabiru zanimanja, da li da se bavi poljoprivredom ili ne. Svatko treba tu odluku sam donijeti i odlučiti što je za njega dobro. Ja od poljoprivrede neću odustati i ovim poslom ću se baviti sve dok budem mogao, koliko god da je nekada teško opstati u njemu«, kaže Gašparović.

privreda, koliko se robe izveze, a nas u cijeloj toj priči nema. Očito netko drugi uzme kajmak, koji bi jednim dijelom trebali i mi dobiti. Kroz poticaje država nam vrati jedan dio, ali je mnogo manje od onoga što država koristi«, ističe Gašparović.

U svom poljoprivrednom gospodarstvu posjeduje svu neophodnu mehanizaciju koju je, kako kaže, kupio uz pomoć bankarskih zajmova.

»Onaj tko je devedestih godina imao 50 do 100 jutara zemlje u Golubincima, bio je gazda. On je sebi mogao priuštiti mnogo toga. Sve što danas imam kupio sam uz pomoć bankarskih zajmova. To će biti moje tek kada isplatim posljednju ratu zajma. Cijela procedura bankarskog zajma završi se za 10 dana. Ali zajam treba vratiti. Sve je neizvjesnost u ovom poslu«, kaže sugovornik.

Za sada posjeduju sve neophodne poljoprivredne strojeve, ali da bi dalje napredovali u svom poslu potrebna su stalna ulaganja i modernizacija. U Gašparovićeve planove za modernizaciju spada i podizanje podnog skladišta.

»Sami to ne možemo uarditi. Potrebna nam je pomoć države, poticaji, budući da je to objekt koji iziskuje veća ulaganja. Nadam se da ćemo uspjeti u toj nakani kako bismo osigurali svoj skladišni prostor«.

Pripremni radovi u završnici

Ukoliko vremenski uvjeti dozvole, priprema za sjetvu početak će početkom travnja. Za sadu su, kako navodi, vremenski uvjeti dobri. Kukuruz, soja, suncokret i pšenica su najzastupljenije kulture na poljoprivrednom gospodarstvu Gašparovića.

»Više ne sijemo šećernu repu zato što za nju nemamo svoju mehanizaciju. Po mom mišljenju, za manja gospodarstva šećerna repa nije isplativa. Velika su ulaganja i veliki troškovi. Očekujem da će ovogodišnja sjetva biti za 20 do 30 posto skuplja u odnosu na prošlu godinu. Svaka godina nam je posebna i specifična. Nadamo da će nam biti bolje i da će poticaji države biti bolji. Direktna novčana primanja su dobra stvar, ali ima mnogo stvari koje bi se mogle regulirati da bi nam se pomoglo, kako bi poljoprivreda bila jedna zdrava grana gospodarstva. Mislim da mi u Srbiji imamo potencijala, kako po kvaliteti zemlje, tako i po kvaliteti samih poljoprivrednika te da zaslužujemo da se ova grana gospodarstva podigne na svjetsku razinu«, kaže na kraju razgovora Gašparović.

S. D.

O baštini Hrvata u Srbiji na 6. danima ICARUS-a

RIJEKA – Na međunarodnoj konferenciji, 6. danima ICARUS-a u Hrvatskoj, pod nazivom *Archive – borders, identities, reflections* izlaganje je jučer (četvrtak, 25. ožujka) imala i djelatnica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković**. Ona je govorila na temu *Topoteka »Baština Hrvata u Srbiji«* – markeri etnokulturnog identiteta.

6. dani ICARUS HRvatska

"Archives – borders, identities, reflections"

Online program, 25. - 26. ožujka 2021.

Konferencija je trebala biti održana na Filozofskom fakultetu u Rijeci u ožujku 2020., što je globalna pandemija pomaknula u 2021. i utjecala da se održi online. Ova konferencija svake godine okuplja 160 do 200 stručnjaka iz dvadesetak zemalja koji predstavljaju suvremene trendove i aktivnosti na digitalizaciji i zaštiti pisane baštine, razvoju i promociji kulturnih i znanstvenih mreža te tekuće arhivske i baštinske projekte i programe diljem Europe, s naglaskom na iskustva i mogućnosti hrvatskih ustanova i stručnjaka na ovom području.

Hrvatska književna Panonija III.

ZAGREB – Ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov** sudjelovao je jučer (četvrtak, 25. ožujka) na manifestaciji *Hrvatska književna Panonija III.* Zbog pandemije koronavirusa, manifestacija nije mogla biti održana u predviđenom terminu u Budimpešti, te je realizirana na kombinirani način: dio autora i autorica nastupio je u prostorijama Društva hrvatskih književnika u Zagrebu, a dio sudionika se javio putem Zooma.

Ovogodišnji program bio je posvećen temi *500 godina od objavljivanja Judite Marka Marulića, prvog hrvatskog književnog klasika i europskog humanista*. Bilo je riječi o

ovoj velikoj obljetnici hrvatske književnosti i kulture uopće, Marulićevoj recepciji u hrvatskim zajednicama izvan Hrvatske, a najavljeno je obilježavanje ove obljetnice tijekom 2021., ne samo kroz aktivnosti DHK-a, hrvatskih kulturnih i znanstvenih zavoda iz inozemstva već i Agencije za odgoj i obrazovanje Hrvatske. Program je prenošen preko društvenih mreža i Youtube kanala Društva hrvatskih književnika i *Croatice nonprofit Kft*.

Hrvatska književna Panonija III. jednom godišnje u Budimpešti okuplja relevantne hrvatske književnike i znanstvenike panonskog prostora: iz Hrvatske, BiH, Srbije, Mađarske i Austrije. Organizatori manifestacije su Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski i *Croatice nonprofit Kft*. iz Budimpešte, u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj iz Pečuha i HOŠIG-om iz Budimpešte. Pokrovitelj manifestacije je Ministarstvo kulture i medija Hrvatske.

Natječaji Grada Sombora

SOMBOR – Grad Sombor je raspisao više natječaja za programe u 2021. godini, među kojima i Javni natječaj za financiranje i sufinanciranje projekata/programa udruženja koja njeguju identitet nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica (u ukupnom iznosu od dva milijuna dinara) i Javni natječaj za financiranje i sufinanciranje programa, projekata i manifestacija u kulturi (u ukupnom iznosu od 10 milijuna dinara). Natječaji su otvoreni do 5. travnja.

Tekstovi natječaja, obrasci i ostala dokumentacija dostupni su na službenoj internetskoj stranici Grada Sombora: www.sombor.rs.

Hrcko i Kužiš?!: Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-mailove: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi – danima Balinta Vujkova* u listopadu. Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU *Hrvatska riječ*, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Odbor HSS-a u Klariji, skupština zemunskog HPD-a *Tomislav*

20. ožujka 1930. – *Obzor* piše da je na rimokatoličkom groblju u Srijemskoj Mitrovici sahranjena 80-godišnja dobrotvorka **Terezija Kraus**, supruga osnivača i predsjednika mitrovačkog Hrvatskog pjevačkog društva *Nada*. Kraus je oporučno ostavila po 1.000 dinara mitrovačkom HPD-u *Nada* i Hrvatskom rimokatoličkom dobrotvornom gospojinskom društvu.

21. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je šidski liječnik **Josip Kremer** umro 17. ožujka u Klenoviku, a 19. ožujka dovezen furgonom u Šid. Njegov sprovod se pre-tvorio u kulturnu manifestaciju. Hrvatsko pjevačko druš-

tvo *Zajc* iz Šida otpjevalo je dvije tužaljke. Dirigent **Hinko Pijusi** se umjesto bolesnog narodnog zastupnika **Živana Kuveždića** oprostio od pokojnika dirljivim govorom.

22. ožujka 1941. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je u Klariji u Banatu na rumunjskoj granici osnovan mjesni odbor Hrvatske seljačke stranke sa sljedećim sastavom: predsjednik **Imbro Pozajević** (seljak), dopredsjednik **Stevan Pozajević** (seljak), tajnik **Pera Dobra**, blagajnik **Janko Pozajević** (seljak), odbornici: **Stevan Pozajević** (stro-jarski bravar), **Adam Pozajević** (seljak), **Gaja Pozajević** (seljak), **Andrija Kaurić**, **Milihar Filković** i **Ivan Krasula**.

22. ožujka 1941. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je HKD *Miroljub* u Somboru 21. ožujka održao svoju godišnju skupštinu u Hrvatskom domu. Prema izvještaju, koji je podnio

Ivan Bošnjaković, prosvjetni odjel Dunavske banovine poklonio je *Miroljubu* 23 knjige i 52 brošure, dobrotvorna sekcija društva je odjenula 26 siromašne djece, broj člana društva povećao se za 103 člana. Izabrana je nova uprava. Predsjednikom je ponovno izabran **Antun Matarić**, podpredsjednikom **Mate Škrabalo**, tajnikom **Bogdan Gustav**, pronačelnikom diletantske sekcije **Andrija Bogdan**, pročelnikom ženske dobrotvorne sekcije **Klara Strilić**, pročelnikom sekcije salaške omladine **Jozo Klarić**.

23. ožujka 1912. – *Neven* javlja da se u subotičkoj ženskoj preparandiji (učiteljskoj školi) uči hrvatski jezik.

24. ožujka 1906. – *Fruškogorac* javlja da će Hrvatsko pjevačko društvo *Odjek* iz Zemuna 3. i 4. lipnja proslaviti desetogodišnjicu svoga opstanka i ujedno posvetu svo-ga barjaka.

25. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da u mitrovač-koj realnoj gimnaziji profesorica **Ninić** uči učenike kako je **Petar Preradović** srpski pjesnik.

25. ožujka 1941. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je HPD *Tomislav* održalo redovnu godišnju skupštinu. Prema izvještaju, kojeg su podnijeli tajnik i blagajnik, društvo je ispla-tilo preostali dug za plac u središtu grada, na prikladnom mjestu, koji je namijenjen za gradnju Hrvatskog doma. Izabrana je nova uprava. Predsjednikom je izabran jed-noglasno profesor Šumarskog fakulteta u Zemunu **Jo-sip Balen**, a članovima uprave: **Mijo Kendelić**, **Pavle Kavur**, **Ante Malković**, **Oskar Kamazint**, dr. **Vladimir Ježić**, **Baltazar Šklebar**, **Franjo Seebauer**, **Dragutin Šoštarić** i **Dominik Cesarec**. U časni sud su izabrani: dr. **Ivan Ivanić**, **Antun Janda** i **Julijana Rumenčić**. U nadzorni odbor su izabrani: **Stjepan Katinčić**, **Stjepan Nikolčić** i **Josip Zimerman**.

25. ožujka 1941. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je nova uprava HPD-a *Tomislav* u Zemunu odlučila da tijekom proljeća održi koncerte u Sarajevu, Subotici i Novom Sadu.

26. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da se prigo-dom nedavnog gostovanja Hrvatskog seljačkog pjevač-kog društva *Bosiljak* iz Čučerja (kod Zagreba) u Srijem-skoj Mitrovici dogodio nečuveni događaj. Naime, starješina jednog ureda, »koji je k tomu nažalost Hrvat«, pocije-pao je reklamni plakat, gdje je najavljen nastup dotičnog društva.

Jasna Melvinger, *Ogledi*, KCV Miloš Crnjanski, Novi Sad, 2020.

Prepletena iskustva života i umjetnosti

U nakladi Kulturnog centra Vojvodine *Miloš Crnjanski* prošle je godine objavljena knjiga *Ogledi* na-
građivane književnice i jezikoslovke **Jasne Melvinger** iz Petrovaradina. Knjiga donosi 22 ogleda o književnim i likovnim djelima hrvatskih i srpskih autora te kao takva predstavlja nastavak njezina naslova *Stekuća traka 20. veka* iz 2013. godine. *Ogledi* obuhvaćaju širok vremenski raspon (od 60-ih godina prošlog stoljeća do 2011. godine), a među ostalim, Melvinger piše i o ovdašnjim hrvatskim autorima poput književnika **Tomislava Ketiga** i **Zvonka Sarića** te likovnog autora **Zvonimira Vukovića**.

U pogovoru knjige **Ksenija Katanić** je ocijenila kako se Melvinger *Ogledima* još jednom potvrđuje kao vrlo značajna autorica u strukturi književno-kritičarske misli u Vojvodini.

»Kao kritičarka književne i likovne umjetnosti, očito je, ona vrlo pomno prati tekuća umjetnička zbivanja. Pored književnosti (promovira knjige), lucidno i sofisticirano, piše o slikarstvu (otvara izložbe). Svi ovi tekstovi potječu iz stvarnosti i iz duhov-

nogagona autorice, koja je u njima vješto preplela iskustva života i umjetnosti. U ispitivanju vrijednosti i smisla

književnih i likovnih tvorevina ona ponire u najdublje slojeve, u suštinska svojstva djela, dosljedno provodeći strukturalnu analitičku kritiku. To znači da djelu prilazi iz mnogo kutova, sveobuhvatno i kompleksno (...) Nezaobilazne, njene esejističke projekcije plijene svježinom misli, novinom zapažanja i dosljednošću u razvijanju teza. Piše strastveno, s entuzijazmom i poletom, lako povišenog tona, služeći se inverzijom riječi i paradoksom, veoma voli ironiju, stilske obrte i digresiju. Analitičnost je obogaćena nepresušnom asocijativnošću i elokvencijom, verbalnim artizmom, kojima ponese i oduševi svakog čitatelja«, navodi Katanić.

Urednik knjige je **Mirko Sebić**. *Ogledi* se po cijeni od 450 dinara, mogu naručiti online preko internetske stranice KCV-a: www.zkv.rs. Dodatne informacije možete dobiti na mail: izdavastvokcvmc@gmail.com.

D. B. P.

DKV obilježio Svjetski dan poezije

Promicanje marginaliziranog žanra

Društvo književnika Vojvodine (DKV) je po petnaesti put obilježilo Svjetski dan poezije – 21. ožujka. To je učinjeno postavljanjem video snimke na Youtube kanalu na kojoj svoje pjesme čitaju pjesnici iz Srbije ali i iz drugih zemalja svijeta. Među ostalim, jedan od sudionika programa je i pjesnik **Zvonko Sarić** iz Subotice.

Predsjednik DKV-a **Jovan Zivlak** je u uvodnom obra-

čanju podsjetio kako je Svjetski dan poezije proglasio UNESCO 1999. godine s ciljem promicanja čitanja, pisanja, objavljivanja i proučavanja poezije te povećavanja osjetljivosti na mnoge jezike diljem svijeta na kojima se poezija piše. Dodao je i kako je ovaj program posvećen poeziji kao marginaliziranom žanru i obliku kulture.

D. B. P.

Dvobroj časopisa *Nova riječ* za 2020. godinu

Različite teme iz književnosti i umjetnosti

Izšao je dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2020. godinu, koji izlazi u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU Hrvatska riječ. Sadržaj je na 350 stranica podijeljen na devet cjelina u kojima su tekstovi trideset četvero autora, različite dobi, a među njima su i mladi suradnici kojima uredništvo otvara prostor za objavu vlastitih književnih uradaka.

Pjesnički temati

U prvoj cjelini pod nazivom *Duhovna lirika Hrvata u Vojvodini* nalazi se lirika sedamnaestero pjesnika koja pokazuje široku lepezu duhovne poezije. U ovom su bloku zastupljeni pjesnici: **Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Marko Kljajić, Josip Dumendžić – Meštar, Marica Mikrut, Ivan Andrašić, Katarina Čeliković, Mirjana Jaramazović, Ljiljana Žegarac-Tenjović, Željko Šeremešić, Josipa Dević, Blaženka Rudić, Tomislav Žigmanov, Željka Zelić Nedeljković, Anita Đipčanov Marijanović, Nevena Mlinko i Darko Baštovanović.**

Nova riječ nastavlja s praksom prikazivanja književnosti naroda s kojima na ovim prostorima stoljećima živimo. Stoga u tematu *Književnosti u prijevodu* donosi *Suvremeno pjesništvo Slovačka iz Vojvodine* prikazujući isječak iz književnosti vojvođanskih Slovačka – u izboru pjesnikinje **Zdenke Valent Belić**. Tako čitamo pjesme koje potpisuju pjesnikinje i pjesnici: **Vjera Benkova, Mihal Đuga, Martin Prebuđila, Ladislav Čani, Katarina Hric i Zdenka Valent Belić.** U ovom je bloku **Neven Ušumović** u tekstu *Junak literarne sekcije* prikazao slavnog Subotičanina **Dezsőa Kosztolányija** (1885. – 1936.) i njegovu knjigu proze *Kornél Esti*.

Kritička iščitavanja

U stalnoj rubrici *Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini* zastupljeni su radovi **Vladimira Nimčevića** (*Fruškogorski kružok i petrovaradinski Fruškorogorac*), **Klare Dulić Ševčić** (*Aleksa Kokić danas i zašto mu dugujemo sjećanje*), **Lajče Perušića** (tekstovi: *Matija Dulić i Marga Stipić – Žene književnice starije generacije u Hrvata u Bačkoj*, te o knjigama proze **Mirka Kopu-**

novića i Ruže Silađev), **Nevena Ušumovića** (*Naježena naelektrizirana Bačka – Ivan Vidak: Radio Siga*) te **Darka Baštovanovića** (*Sonet u recentnom pjesništvu Hrvata u Vojvodini u 20. i 21. stoljeću*).

U cjelini *Građa hrvatske književnosti u Vojvodini i interpretacije* časopis objavljuje rad **Vladimira Nimčevića** pod nazivom *Život i djelo Matije Evetovića od 1925. do 1941.*

Interpretacije umjetničkih praksi

Peta cjelina pod nazivom *Obrade i interpretacije umjetničkih praksi* donosi rad **Nevene Mlinko i Darka Baštovanovića** *Kazalište u Subotici u izabranim teatrološkim radovima Josipa Buljovčića i Milovana Mikovića* te **Mirka Čurića** *Na rubu svega, a tako velika i važna – Olga Šram: Cilika Dulić Kasiba*.

Zanimljiv je blok *Kulturna baština Hrvata u Banatu* u kojem **Dalibor Mergel** prikazuje starčevačke Hrvate i proces mađarizacije u Austro-Ugarskoj, a **Aleksandar Skenderović** piše o **Balintu Vujkovu** i karaševskim Hrvatima.

Nastavljajući predstavljanje *Hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću*, priređivač **Neven Ušumović** opisuje i donosi izbor deset proznih naslova objavljenih u 2008. godini.

Prikazi knjiga

Stalna rubrika *Čitanja književne produkcije* donosi šesnaest prikaza knjiga, koje potpisuje devet suradnika časopisa: **Davor Bašić Palković, Vladimir Nimčević, Katarina Čeliković, Zoltan Sič, Spasoje**

P. Hajduković, Nevena Mlinko, Filip Čeliković, Tomislav Žigmanov i Mirko Čurić.

Bogatim i sadržajnim *Kulturno-društvenim dokumentacijom* (prosinac 2019. – studeni 2020.) završava dvobroj *Nove riječi* za 2020., a rad je stalne suradnice **Bernadice Ivanković.**

I ovaj je dvobroj obogaćen grafičkim priložima **Darka Vukovića** iz Petrovaradina. Lektorice su **Katarina Čeliković i Ivana Petrekanić Sič**, a korekturu časopisa uradio je **Mirko Kopunović.**

Časopis se može nabaviti u prostorijama Zavoda u Subotici na adresi Laze Mamužića broj 22 po cijeni od 500,00 dinara. Također, može se poručiti telefonom na broj 024/535-533 ili e-mailom na adresu: ured@zkhv.org.rs.

(ZKVH)

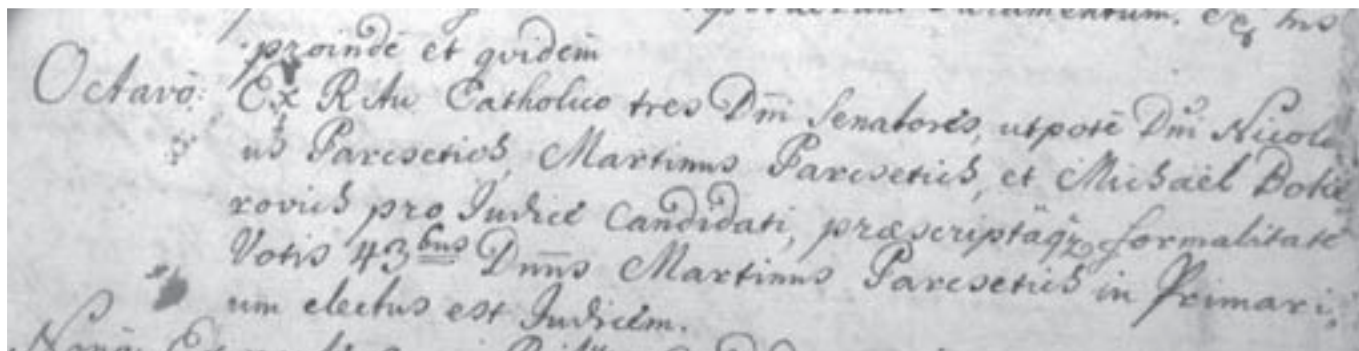

»Godine novog preporoda«: 300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (IV.)

Najzaslužniji čovjek za elibertaciju Sombora

Status slobodnog kraljevskog grada (1749.) donio je Somboru neusporedivu prednost u razvoju u odnosu na ostala mjesta u Bačkoj, izuzimajući jedino Suboticu i Novi Sad. Svi povjesničari se slažu da je tijekom trogodišnjih pregovora (1746. – 1749.) oko položaja Sombora najviše napora uložio zastavnik somborske milicije Martin Parčetić

Izbor Martina Parčetića za suca (izvadak iz somborskog zapisnika 1749.)

Tijekom rata za austrijsko naslijeđe (1740. – 1748.) ugarski staleži su uvjetovali svoju podršku ugarskoj kraljici **Mariji Tereziji** razvojačenjem Potisko-pomo-riške krajine i njenom inkorporacijom (uključivanjem) u sastav Bačke županije (1741.). Ona je na to pristala i tako je stanovnicima vojnih šančeva Subotice i Sombora zaprijetila opasnost da postanu podanici ugarskih plemića. Međutim, još prije nego je izdano i formalno naređenje o razvojačenju potiskih vojnih šančeva 1. srpnja 1745., dosjetljivi subotički Hrvati su preduhitрили činovnike Ugarske dvorske komore, koji su bili zaduženi za pripremu terena za inkorporaciju Subotice i Sombora u Bačku županiju. Zahvaljujući svojim vezama u Beču, sklopili s Ugarskom dvorskom komorom (najvišom financijskom ustanovom u Ugarskoj) i Bečkim vladarskim dvorom ugovor, koji je Suboticu uzdigao u rang povlaštenog komorsko-kraljevskog trgovišta pod nazivom Szent Maria (1743.)

Bilo je samo pitanje vremena kada će i somborski Hrvati, koji su bili ništa manje slobodoljubivi i sposobni, krenuti stopama svojih subotičkih sunarodnjaka. I doista, poslije službene reinkorporacije Sombora u Bačku županiju 1. studenoga 1745. uskoro su i oni krenuli u borbu za elibertaciju (oslobođenje) od komorskih i županijskih vlasti. Dva tjedna kasnije, 18. studenoga 1745. somborski Hrvati i Srbi održali su prosvjedni zbor na trgu ispred pravoslavne crkve sv. Georgija. Odbili su se povinovati

zahtjevima Inkorporacijske komisije, koju su činili predstavnici vojnih, komorskih i županijskih vlasti, odnosno iseliti se iz Sombora. Izabrali su svoje opunomoćene izaslanike **Stefana Radojevića**, **Atanasija Stojšića** i **Nikolu Parčetića**, koji bi otišli u Beč radi sklapanja povoljnijeg sporazuma s Bečkim dvorom i Ugarskom dvorskom komorom. Međutim, kao opunomoćeni izaslanici u Beču se kasnije javljaju Martin Parčetić, Atanasije Stojšić, **Mihajlo Bokerović**, **Stepan Karalić** i **Avram Rašković**.

Čovjek od povjerenja

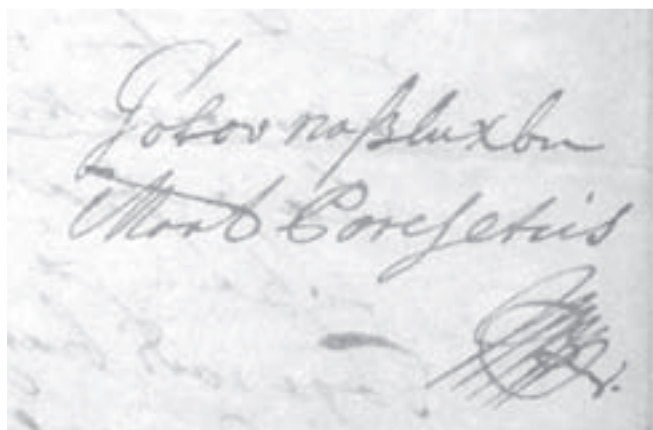
Borba za elibertaciju Sombora je bila teška i neizvjesna. Položaj Sombora je već bio reguliran naredbom Inkorporacijske komisije i bilo je samo pitanje vremena kada će i stvarno stupiti na snagu. Komorske i županijske vlasti su očekivale što skorije izvršenje ovih naredbi i u tom smislu su vršile ogroman pritisak na bivše somborske militarce, koji su i dalje predstavljali mjesnu vlast. Najveći teret u borbi za elibertaciju je snosio **Martin Parčetić**, koji je, budući da je bio pismen, vičan financijama i stranim jezicima, ali prije svega čovjek od povjerenja, bio zadužen za pisara, prevoditelja i blagajnika izaslanstva somborskog gradskog vijeća u Beču.

U Povijesnom arhivu u Somboru se nalaze brojna pisma, koje je spomenuto izaslanstvo poslalo somborskim

vijećnicima. Iz njih se razvidno vidi da je Parčetić bio potpuno dorastao situaciji. Bio je svjestan težine položaja i poznao mentalitet komorskih činovnika i ugarskih plemića. Savjetovao je Somborce da mu uredno odgovaraju i daju daljnje instrukcije. Nerijetko ih je pozivao na slogu i upozoravao na termine za isplatu rata velike sume ugovorene 1747. s Ugarskom dvorskom komorom (150.000 forinti) za otkup statusa slobodnog kraljevskog grada za Sombor. Tako 9. studenoga 1747. piše: »Ne znam što nam ne pišete uzroka, ili nas ne poznajete za vaše plenipotentiare (opunomoćenike), ili je među vami nesloga, da se znamo šta držati...«

Iskustvo Subotičana

Bivši somborski kapetan **Marko Marković**, kojega je vojna služba odvela u Arad, nije prekinuo se veze sa Somborom. Kako pokazuje njegovo pismo datirano u Aradu 1. rujna 1746., budno je pratio razvoj situacije i savjetovao svoje somborsko vijeće i njegovo izaslanstvo u Beču kako da postupi u borbi za elibertaciju. Savjetovao

Potpis Martina Parčetića

ih je da se ugledaju na Subotičane i zatraže od carice zapovijed, koja bi ih privremeno zaštitila od nasrtaja županijskih i komorskih vlasti.

»Ako se posao produlji, pišite gore deputirtom (deputircima – primj. V. N.) a i ja sam pisao da bi izvadili od dvora zapovist da bi u vas ne dirali dokle bi se dilo ne svršilo i to valja da se radi izvaditi prija termina, uzmite priliku koliko su puta Subotičani termin produljivali«, piše Marković.

Ugarska dvorska komora je, naime, u cilju da pripremi teren za reinkorporaciju Subotice u Bačku županiju tražila da se militarci raspuštene subotičke milicije isele iz Subotice i dala im rok za to. Međutim, oni su preko svojih veza u Beču nebrojeno puta produžavali termin za iseljavanje i tako dobili vrijeme za sklapanje povoljnijeg ugovora s komorskim i dvorskim vlastima.

Slobodni kraljevski grad

Kako je postalo izvjesnije da će Sombor ipak postati slobodni kraljevski grad, tako su između Hrvata i Srba

počeli pregovori oko podjele vlasti u budućoj gradskoj samoupravi. Rezultat ovih pregovora je Alternativa od 1. srpnja 1748., koja je predviđala ravnopravnu zastupljenost dviju zajednica u Unutarnjem senatu ili Magistratu (12 doživotnih senatora plus sudac) i Vanjskom senatu, te drugim tijelima buduće gradske uprave. Isto tako, predviđala je da se na položaju somborskog suca (gradonačelnika) smjenjuju naizmjenično (otuda i naziv dokumenta) Hrvati i Srbi, odnosno, poslije hrvatskog suca, trebao bi doći srpski sudac i tako dalje. Od strane Hrvata alternativu su potpisali Nikola Parčetić, Martin Parčetić, **Peršića Matarić**, **Martin Kekezović**, **Grga Lukić** i Mihajlo Bokerović.

Konačno, poslije mnogo peripetija, 17. veljače 1749. izdana je Elibertacijska povelja. Donijeli su je iz Beča preko Dunava u Monoštor somborski deputirci Mihajlo Bokerović, Avram Rašković i Atanasije Stojšić 27. veljače 1749. U čast prispeća ovog dokumenta od vitalne važnosti za Sombor bivši somborski militarci su priredili velebnu proslavu, koja je opisana na početku zapisnika magistrata slobodnog kraljevskog grada Sombora. Skoro mjesec dana kasnije, 22. travnja 1749. carski komesar **Johann Joseph von Koller**, savjetnik Ugarske dvorske komore, proglasio je Sombor slobodnim kraljevskim gradom. Dana 24. travnja na blagdan sv. Jurja priređena je u franjevačkoj crkvi svečana misa. Nakon toga, pristupljeno je instauraciji (obnovi) gradskih vlasti pod predsjedanjem komesara Kollera. Izabrano je 13 članova Unutarnjeg senata (Inferior Senatus), 25 članova Vanjskog senata (Exterior Senatus) i 60 članova Izabrane općine (Selecta Communitas).

Glasanje

Unutarnji senat je izabran na zanimljiv način. Biral se između trojice kandidata iz redova općine (98), čije članove je predložila stara općina a izabrao komesar Koller. Općinari su glasali ubacivanjem bijelog i crnog boba u tri čaše, koje su predstavljale trojicu kandidata. Birač je imao dva crna zrna i jedno bijelo. Bijelo zрно je namijenio svom favoritu, a ostala dva ostalim kandidatima. Koji kandidat je imao najviše bijelih zrna, taj je ulazio u Unutarnji senat.

Na taj način izabrani su za prve senatore slobodnog kraljevskog grada: 1. Nikola Parčetić većinom glasova (72), 2. **Jovan Damjanović** (69). 3. Martin Parčetić (80), 4. **Gavrilo Pavlović** (71), 5. Mihajlo Bokerović (60), 6. Avram Rašković (60), 7. **Josip Marković** (55), 8. **Jovan Živojnović** (59), 9. **Marko Bogešić** (68), 10. Atanasije Stojšić (47), 11. Martin Kekezović (56), 12. **Stjepan Karalić** (45). 13. **Atanasije Popović** (75). Sudac (gradonačelnik) je biran između trojice kandidata na isti način, a to su bili senatori Nikola Parčetić, Martin Parčetić i Mihajlo Bokerović. S 43 glasa izabran je Martin Parčetić, zastavnik (barjaktar) somborske milicije i najzaslužniji čovjek u borbi za elibertaciju. Kako se čini, on se za ovaj izbor postarao već unaprijed.

Vladimir Nimčević

Crkveni god u Čereviću

Vjernici župe svetog Josipa, zaručnika Blažene Djevice Marije, u Čereviću svoga su zaštitnika proslavili u petak, 19. ožujka. Misno slavlje predvodio je župnik u Hrtkovcima vlč. **Ivica Živković**, a u koncelebraciji su bili župnik iz Rume vlč. **Ivica Čatić**, župnik iz Šida vlč. **Nikica Bošnjaković** i domaćin vlč. **Zdravko Čabrac**.

Predsjedatelj slavlja vlč. Ivica Živković u homiliji je podsjetio vjernike na ulogu sv. Josipa u Isusovom životu, mada evanđelje vrlo malo govori o njemu. Iako nije štovani u prvim kršćanskim vremenima, nego tek od sred-

njega vijeka, i to uglavnom u redovničkim krugovima, to ne umanjuje njegovu veliku ulogu u životu Sina Božjeg.

»Isus ga je kao oca štovao i bio mu poslušan. Kao što je Blažena Djevica Marija odabrana među ženama, tako je sv. Josip odabran među muževima da zove sinom Boga, koji je sve ni iz čega stvorio. Bio je određen i da pred svijetom sačuva čast i dostojanstvo Marijino, koja je imala roditi Sina Božjega snagom Duha Svetoga... Sveti Josip je odabran od Boga da bude poočim Sina Božjega, Njegov hranitelj i čuvar Svete obitelji. Makar nije bio tjelesni otac djeteta Isusa, nego samo zakonski, ipak Isusa prihvaća s ljubavlju i brigom, više nego i jedan otac rođeno dijete. S puno nježnosti je sv. Josip čuvao maloga Isusa«, kazao je međuostalim vlč. Živković.

Propovjednik je u nastavku podsjetio vjernike i da je sv. Josip zaštitnik sretne smrti, te ispričao iskustvo jednoga biskupa u misijama, koji je potražio prenoćište u jednoj kući u kojoj je čovjek umirao, a koji se cijeli život molio sv. Josipu za sretnu smrt. Kći umirućega bila je žalosna što će joj otac umrijeti bez sakramenata i bez svećenika, a onda se sv. Josip pobrinuo da im biskup navrati u kuću i njenoga oca pripravi za odlazak. »Sveta Crkva vjeruje da je sv. Josip zaštitnik sretne smrti te vjernike potiče da se mole sv. Josipu kao zagovorniku umirućih. Sveti Josip imao je veliku milost u času svoje smrti, jer je umro na rukama Isusa i Marije. Otada je postao pomoćnik na smrtnome času svakom kršćaninu koji mu se iskreno utječe. Neka sv. Josip bude zaštitnik naših obitelji i neka nas vodi u sretnu smrt«, zaključio je vlč. Živković.

A. H. i I. Z.
Foto: Ana Hodak

Bogu na slavu, ljudima na radost

Prošloga tjedna iz tiska je izašla knjiga igrokaza *Bogu na slavu, ljudima na radost* autora vlč. dr. **Marinka Stantića**.

U knjizi se nalazi pet igrokaza: *Pred vratima Raja*, *Mudriji od kralja*, *Prvi oratorij*, *Ograda puna rupa* i *Materice koje se pamte*. Od spomenutih predstava tri su već bile izvođene tijekom proteklih godina, a dvije su u pripremi.

Igrokazi su indirektno propovijedi kroz koje je autor želio na zanimljiv i nenametljiv način provući kršćanske vrijednosti. Teme igrokaza crpe se iz svakodnevnog života, te su upravo radi toga i bliske ljudima. Kako stoji u predgovoru, koji je potpisala prof. **Ksenija Ivanković Radak**, čitatelja u svakoj priči, odnosno igrokazu, očekuju detaljne upute o mjestu radnje, te o sudionicima istoga.

Jedan od možda najpoznatijih igrokaza zbog svog nedavnog izvođenja (prije tri godine) je *Pred vratima Raja*, koji je izveden 12 puta u 11 različitih mjesta. No, igrokaz *Materice koje se pamte* je nastao još devedesetih godina u Zagrebu. »*Materice koje se pamte* sam počeo pisati još kao student u Zagrebu, i to na poticaj **Luke Štilinovića** i **Marije Hećimović**.

Mislim da su oni najzaslužniji što sam počeo pisati. Ovaj igrokaz se u periodu od 1993. do 1998. izvodio u Zagrebu, osobito među našim studentima, a osim Zagreba izvođen je i u Subotici i Tavankutu«, prisjeća se Stantić.

Igrokaz *Ograda puna rupa* je postavljen i po riječima autora djeca su ga već uvježbala, no epidemiološka situacija još uvijek nije dozvolila da ovaj igrokaz ugleda svjetlost dana. Također, mladi župe Marija Majka Crkve, gdje je vlč. Stantić župnik, uvježbavaju i igrokaz *Mudriji od kralja*.

U sklopu promocije knjige planira se i premijera igrokaza *Ograda puna rupa*, kada se za to steknu uvjeti. Knjiga *Bogu na slavu, ljudima na radost* je tiskana u nakladi Festivala hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFesta* i može se kupiti po cijeni od 250 dinara u crkvama u Subotici i okolici.

Ž. V.

Pobožnost križnoga puta na subotičkoj Kalvariji

Petak (danas), 26. ožujka, u 20 sati – pobožnost sa svijećama

Nedjelja, 28. ožujka (Cvjetnica), u 15 sati – pobožnost predvode obitelji

Veliki petak, 2. travnja u 10 sati – tijekom i nakon pobožnosti prilika za svetu ispovijed

Završnica Jerihonskog bdjenja

Jerihonsko bdjenje, koje je započelo 20. ožujka, završava sutra, 27. ožujka svetom misom u 17.30 sati u franjevačkoj crkvi sv. Mihovila arkandela u Subotici. Nakana ovogodišnjeg bdjenja, koje traje sedam dana i noći u molitvi pred Presvetim sakramentom, bila je obnova ljudskog i kršćanskog života u Subotici kao i brojnih neznanih nakana.

Kroz sve ove dane i noći ni jednoga trenutka Presveti sakrament nije ostao sam. Ovo bdjenje okupilo je sve dobne skupine, od obitelji s malom djecom do starih ljudi. Bilo je ono svojevrsna duhovna priprema za predstojeći Veliki tjedan, a ujedno i pokazatelj da ujedineni u molitvi možemo puno, kako za sebe same tako i za bližnjega.

Organizator ovog bdjenja je Molitvena zajednica *Pro-roc* uz pomoć i podršku Franjevačkog samostana u Subotici i Subotičke biskupije.

U susret blagdanima

28. ožujka – Cvjetnica (nedjelja muke Gospodnje)

1. travnja – Veliki četvrtak

2. travnja – Veliki petak

3. travnja – Velika subota

4. travnja – USKRS

5. travnja – Uskrсни ponedjeljak

Svečani ulazak u Jeruzalem

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Cvjetnica slavi Isusov svečani ulazak u Jeruzalem, ali i nagoviješta u što taj svečani ulazak Isusa uvodi. Postupci naroda u nama otvaraju brojna pitanja, koja je potrebno da sami sebi postavimo.

Svečani uvod u muku

Isus dolazi u Jeruzalem jer je došlo vrijeme da dovrši svoje poslanje, došlo je vrijeme da umre za spasenje ljudi. Ulazi u grad na magarcu, baš kao što je prorok najavio. Narod kliče, pozdravlja svoga Mesiju. I izgleda kao da su konačno svi u njemu prepoznali onoga o kome su govorili proroci, kao da je konačno narod razumio sve ono što je govorio i činio. No, izgledalo je i kao da neće Isus svoj put završiti na križu, jer otkud bi narod u smrt poslao Mesiju kojega stoljećima očekuje.

Međutim, svečani ulazak u Jeruzalem nije imao svečani nastavak za Isusov život, nije odgođeno dovršenje njegova poslanja. Božja volja se uvijek mora dogoditi onda kada se ispuni vrijeme. Ipak, ostaje slika naroda kao prevrtljive mase koja se priklanja velikašima, koja je u stanju i Mesiju izdati, ako glavešine tako traže. Zato se Isus nije dao prevariti klicanjima i veličanstvenim dočekom. Koraćao je sigurno ulicama znajući da će za samo koji dan tuda proći noseći svoj križ, te da će, kao što je sada slavljen, od iste te mase biti pogrdivan. Sada se svi guraju kako bi ga vidjeli, kako bi mu bili što bliže, a kada bude nosio križ, samo će tek dvoje ljudi, Šimun Cirenac i Veronika, učiniti korak prema njemu i ponuditi mu pomoć.

Od slavljenja do poniženja, od veličanja do osude proći će tek koji dan. Sada Mesija, uskoro pogrđen kao razbojnik, onaj koji buni narod, huli na Boga. Palmine grane zamijenit će bičevi. Isus zna što ga čeka, to je sve dio Božjega spasenjskoga plana. Ipak, mnogi koji su ga zatajili i osudili zbog svojega kukavičluka i straha za same sebe, a među njima i njegovi učenici, nisu to tako morali učiniti. No, ono ljudsko u njima pobijedilo je njihovu vjeru. Pokleknuli su pred strahom i pred masom koja je tražila Mesiju u smrt. Time je Isusova pobjeda bila još sjajnija, a Božja ljubav očitovana na još veličanstveniji način. Jer Bog od spasenja nije izuzeo nikoga, njegova ljubav jednako je prihvatila sve te dvolične i uplašene, sve te koji su jedan dan bili uz njegovog Sina, a sutra ga iznevjerili. Mnogi među njima vrlo brzo su

shvatili da su pogriješili i Bog im je oprostio. Već Isusova molitva za sve njih dok umire na križu pokazuje koliko Bog voli čovjeka, te da mu je spreman sve oprostiti.

Jesmo li odbacili Boga?

Isusov svečani ulazak u Jeruzalem potiče nas da se zapitamo jesmo li i sami, poput ove svjetine, dvolični prema Bogu. Jesmo li ga i mi jedan dan slavili, a drugi nijekali i optuživali? Ljudski je život pun uspona i padova, pa tako i čovjekova vjera doživljava razne preobrazbe. Vjernici smo i puno puta samo hvalili i slavili Boga, osobito kada smo prepoznali njegove blagoslove u svome životu, kada je uslišio naše žarke molitve i sačuvao nas od mnogih opasnosti. Međutim, koliko smo ga puta zaniekali zbog straha za sebe. No, nije nam tada bio ugrožen život nego smo možda bili izloženi nekim neugodnostima. Nismo se htjeli razlikovati od mnoštva, pa smo odabrali da odbacimo Boga. Ne želim dijete upisati na vjeronauk jer je jedino u razredu, ne želim petkom postiti jer mi je neugodno pred kolegama na poslu, ne želim ići na misu jer su svi tada na utakmici, ne želim biti drugačiji po tome što vjerujem u Boga. Mnoštvo je takvih situacija u kojima postupamo kao ova masa koja jedan dan slavi Krista, a drugi dan ga odbacuje i šalje na križ. Ali, Krist nas razumije i za nas moli: »Oče, oprost im, ne znaju što čine!« (Lk 23,34). I oprostit će nam kad spoznamo što smo učinili i pokajemo se. Bog želi spasiti svakoga, jer je njegova ljubav neizmjerena prema svakom pojedincu, on se raduje našem povratku kao pastir pronađenoj ovci ili otac povratku sina. To je ono što nas ohrabruje i vraća nam nadu, jer znamo da nakon svega nismo od Boga ostavljeni nego on čeka naš povratak.

Učiti od Krista

I kao što su ljudi iznevjerili i odbacili svoga Mesiju tako će odbaciti i drugog čovjeka, koliko god omiljen među njima bio. Ako nam se to dogodi, zaboljet će. I Isusa je zaboljelo. No, čovjek uvijek utjehu može pronaći u Bogu. Jedino Bog može zaliječiti rane i dati snagu. Iako smo povrijeđeni, moramo oprostiti, a ne uzvraćati, te moliti za one koji su nas povrijedili kao što je Isus učinio. Kršćanin mora učiti od Krista, a ne od svijeta, kako bi svi mogli poznati da smo njegovi učenici.

Cvjetna nedjelja i Veliki tjedan

Pripreme za USKRS – duhovne i svjetovne

Na Cvitnu nedilju je bio običaj umivanja u mladom žitu i ljubičicama. Naši stari su znali govoriti kako ćemo onda bit lipi i mladi, a mi smo se tom radovali i čekali

Cvjetnica ili Cvjetna nedjelja, kojom započinje Veliki tjedan, sama po sebi je posebna i drugačija. Prisjeća nas na Isusov ulazak u Jeruzalem, na blagoslov palminih grančica, cvijeća ili u našim krajevima na blagoslov grančica vrbe ive, a u narodu poznatije kao cicamace.

Običaji koji su vezani za samu nedjelju – Cvjetnicu, danas se polako gube i nestaju, a mogu se još čuti od starijih ljudi koji ih sa sjetom čuvaju. Da su vrlo slični potvrdile su nam sugovornice koje su se s posebnom radošću prisjećale djetinjstva i mlađih dana. Ono što je činjenica jest da svi ti običaji odlaze u zaborav. Upravo to nas je potaklo zapisati ih.

Cvitna nedilja

Uz Cvjetnu nedjelju veže se običaj umivanja u mladom žitu ili cvijeću, za koje se veže vjerovanje da će onaj koji se umije u mladom žitu i cvijeću biti mlad i lijep.

»Od kad znam za sebe umivali smo se u mladom žitu. Kod nas u Subotici je običaj da to bude samo mlado žito, koje smo uvijek rano ujutro morali ići načupati. Zašto se to nije pripravilo uveče, ne znam kazat, al i dan-danas uranim, sidnem na biciglu i odem načupati žito. To je bila radost, uvijek. Čuvamo te običaje i danas. Žao mi je što se sve to naše lipo gubi. Sve više me to dira, smeta mi. A ko će čuvat naše običaje? Ako mi ne budemo, niko neće«, kaže sa sjetom **Matilda Bedić**.

Gotovo isti običaji čuvaju se i u Somboru i na okolnim salašima, a to nam je potvrdila **Katarina Firanj**: »Na Cvitnu nedilju je bio običaj umivanja u mladom žitu i ljubičicama. Naši stari su znali govoriti kako ćemo onda bit lipi i mladi, a mi smo se tom radovali i čekali. Obavezno su se nosile grančice cicamace na blagoslov u crkvu, a nakon toga bi se unele u kuću, odnosno salaš i čuvale do sledeće godine.«

Ako bi se išlo na groblje, također su se nosile cicamace, ali one koje nisu bile blago-

slovljene. Ovaj običaj, posjete groblju, je bio vezan i za Veliki petak.

Veliki tjedan

Veliki tjedan je među našim narodom poznat i pod nazivom *Velika nedilja*, koja je imala i razne običaje i brojna nepisana pravila, koja su se prenosila s koljena na koljeno.

Svi poslovi koji su se mogli uraditi do Velikog četvrtka su obavljani kako bi se u narednim danima što manje radilo, kako u kući tako i u polju ili okućnici. Po riječima Katarine Firanj tih dana se znala okopavati *bašča*, sadilo bi se cvijeće, krečilo se. Kazala nam je i zanimljiv podatak da se te *nedilje* nije smjela dirati šunka, jer se vjerovalo da će se onda ucvrati (pokvariti).

»Do sride se radilo normalno, a onda od četvrtka se išlo u crkvu, ako se moglo, il pod križ. Znalo se kazati Velik petak – velik svetac. I poštivalo se to. Na Veliki petak se nije ništa radilo. Išli smo ljubiti Isusa u grobu, molilo se i šarala su se jaja. S tugom, ali i s radošću se sićam moje majke, koja je jaja šarala voskom, pa posli i s travama u lukovici. Dobro se sićam kako ih je s puno ljubavi i strpljenja radila, a usput bi pivala korizmene pisme, pa je i koja suza znala poteć«, prisjeća se sugovornica iz Sombora i pojašnjava kako je i sama ukrašavala jaja s voskom, no novo vrijeme donijelo je i nove tehnike. »Kasnije nismo ni mi imali više voska, a pojavile su se naljepnice i sve je otišlo predaleko.«

Običaj blagoslova jela na Veliku subotu je prisutan i u Subotici i Somboru, ali je interesantno da se u Subotici jelo blagoslivlja oko podne ili rano poslijepodne u zavisnosti od župe, dok se u Somboru i okolici jelo blagoslivljalo navečer. Na blagoslov se nosi: kuhana šunka, kobasica, janjetina, jaja, hren, kruh-kolač (pleteni kolač) i nosilo se onoliko koliko će se pojesti na uskršnje jutro. Običaj je bio i da se blagoslovljena hrana ne jede do jutra. Ostaci blagoslovljene hrane se nikada nisu bacali niti davali životinjama nego su se bacali u peć ili zakopali u zemlju.

Pod križem

Pod križ se znalo ići tijekom cijele korizme, ali osobito se išlo na Veliki četvrtak, pa i petak.

»Još kad sam bila divojka i dite smo išli *pod križ*. Više od 60 godina dolazimo pod isti križ na Verušiću i to se ne smi priskočit. Na Velik četvrtak pridveče bi se okupili svi iz sela i zajedno bi molili put križa (pobožnost križnoga puta). Uvijek je bio kogod ko je čito iz knjige, dica su pridmolila molitve, a znalo se okupit dosta svita. Znali smo pod križ ić i na Velik petak rano ujutru, a posli smo išli na Kalvariju. Danas je sve manje ljudi. Kadgod smo u korizmi svake subote imali križni put po obiteljima u selu, a dolazio je i gospodin i časne. Kad je lani ova korona

započela, nismo imali okupljanja po obiteljima, a nismo mogli ić ni u crkvu, onda smo išli pod križ. Kadgod se to puno više poštivalo i držalo. Na Velik petak je bio strogi post. Sićam se kako je moj baćo uvijek *sušio* (nije ni jeo ni pio). Nikad nisam mogla tako ko on, al se posta obavezno držim«, priča nam Matilda Bedić.

Pod križ se išlo i u Somboru.

»Crkva nam je bilo prilično udaljena i onda smo uvijek išli pod križ, koji nam je bio prid salašom. Gledali smo ga ko malu crkvu. Na Velik petak majka je uvijek u tri sata išla pod križ i tamo je znala dugo klečati i moliti, a mi dica smo se znali sigrat okolo. Čak smo se pod križem znali sigrat svete mise, razdili bi uloge i uživali se, svako u svoju«, prisjeća se Katarina Firanj.

Cvjetnica u Srijemu

Cvjetnica, nedjelja Muke Gospodnje se oduvijek na poseban način obilježavala i u Srijemu. Običaji vezani za Cvjetni dan održavali su se i u Sotu, mjestu šidske općine, gdje ga vjernici obilježavaju već desetljećima. Vjernici ovaj dan započinju umivanjem u proljetnom cvijeću uglavnom ljubica-ma. Latice cvijeća potapaju se u vodu, u kojoj ukućani obavljaju ranojutarnje umivanje. Nakon toga odlaze u crkvu na svetu misu.

»Ispred crkve stoji stol s cvijećem, koje mi vjernici donosimo. Svećenik ga blagoslivlja, a nakon mise ga nosimo kući. Nekada je put prema crkvi u našem selu, budući da se ona nalazi na uzvišenju, sav bio posut cvijećem. Nakon mise uzimali bi ga s puta i nosili kući. Misa započinje procesijom oko crkve, na kojoj nosimo blagoslovljeno cvijeće (ili maslinove grančice). Tijekom svete mise pjevamo Muku Gospodnju. Sveta misa na Cvjetnicu je oduvijek bila svečana i posebna za nas, jer na taj dan započinju intenzivne pripreme za Uskrs, najveći kršćanski blagdan. Prva tri reda u crkvi nekada su bila rezervirana za mlade žene koje su bile lijepo očešljane i obučene u bijelo ruho, a i muškarci su također oblačili svečana odijela«, kaže **Ana Dovčak**.

No, kako dalje navodi, nekada se ovaj dan u njihovoj župi svečanije obilježavao, a i vjernika je bilo puno više nego danas.

»Danas je nešto drugačije, iako su običaji ostali isti. Manji je broj mladih u selu, ali unatoč tome, mi stariji nastojimo očuvati te lijepe običaje i živjeti u vjeri, onako kako su nas učili i odgajali naši roditelji. Drago mi je što su tim putem nastavili naši potomci koji ih dalje prenose na svoju djecu«, ističe sugovornica.

Ž. V. i S. D.

Vila za maštanje

Projekt predan Senatu Grada uz molbu za dozvolu za gradnju u listopadu 1925. godine izuzetno je lijep i očuvan i danas (Povijesni arhiv Subotica, F: 47. III 890/1925). Na crtežu su obojene fasade kuće, vide se i sjene na oknima kako bi se naručiocu projekta i financijeru zgrade što detaljnije dočarao ukupni dojam nakon izgradnje. Kuću na Paliću je gradio **Vince Kovač**, »činovnik Električne centrale u Subotici«: »Zidovi će biti od nabijanice, a krov od cripa. Ista će biti izvedena prema priloženom nacrtu...«, navodi se u molbi Senatu.

Autor projekta je ing. **Milan Manojlović**, ovlaštteni civilni inženjer, što je ispisano na žigu, uz potpis. Tih godina, inženjer Manojlović, o kome, inače, nema mnogo publiciranih podataka u području građevinarstva, potpisuje i druge projekte na Paliću, između ostalih projekt vile za suprugu **Klaru**. Na njegove projekte tih godina nailazi se i u gradnjama ili adaptacijama objekata velike i poznate subotičke obitelji Manojlović, ali iz publiciranih i dostu-

pnih podataka nije moguće utvrditi jesu li ih povezali rođачki odnosi, tj. pripadnost istoj obiteljskoj lozi, ili samo isto prezime. Naime, prema istraživanju **Stevana Mačkovića** (*Industrija i industrijalci Subotice 1918 – 1941*, izdanje 2004. godine), ing. Milan Manojlović rođen je u Ogulinu 1876. godine, ali iz kratke biografije nije poznato je li već i školovanjem bio vezan za Suboticu, ili tek kasnije, karijerom. Ovdje je prvo radio u svojoj struci; do 1927. godine bio je ovlaštteni civilni građevinski inženjer, što se vidi i na pečatu spomenutog projekta kuće na Paliću iz 1925. godine.

Narednih godina, međutim, karijera mu je više vezana za industriju. Bio je direktor u Direkciji državnih željeznica. Prije izbijanja Drugog svjetskog rata je bio u upravnom odboru firme *Novosadsko električno d. d.*, gdje 1940. daje ostavku. Drugih podataka za sada nema, osim nekoliko projekata u Povijesnom arhivu Subotice, koje bi bilo zanimljivo detaljnije istražiti.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »RADIO HIT FM« d.o.o., Beograd, Alekse Nenadovića br. 19, podnio je Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Radio stanice FM predajnika HIT MUSIC FM 105.2 Crveno selo«,

zaveden pod brojem IV-08/I-501-70/2021, a koji se planira na katastarskoj parceli 33900/3 K. O. Donji grad, Subotica (46.074877°; 19.628709°).

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom na gore navedenu adresu, ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Udaja Marije Jurković

Na fotografiji koju smo pronašli u albumu obitelji Šimunović iz Vajske su brat i sestra **Marija i Franja Jurković** iz Bača snimljeni na dan Marijinog vjenčanja početkom 40-ih godina prošlog stoljeća. Mariji je bilo tek 16 godina, ali u to vrijeme nije bilo ništa neobično da se mlade djevojke udaju, pa ta sudbina nije zaobišla ni djevojku iz ugledne i dobrostojeće obitelji Jurković.

I kao što je bio običaj, Marijinoj udaji prethodilo je poznanstvo njenog oca s ocem budućeg supruga. Po priči njihovog sina **Ivana Šimunovića** djedovi su se upoznali u Baču. Gazde su se uvijek držale zajedno, a u priči se došlo i do djece. Kako su obojica imala djecu stasalu za brak dogovoreno je i prvo viđenje. Za taj prvi odlazak u Baču u kuću buduće mladenke posebno su se spremali konji i kola. Jedino nije bilo budućeg mladoženje, koji je na prvo viđenje i upoznavanje morao pričekati da se roditelji dogovore. A razlog posjeta nije bio da bi se vidjelo koliko kapitala imaju Jurkovići, jer se već znalo da su imućni i ugledni, već da bi se vidjela buduća snaha. Već kod sljedećeg susreta bio je prisutan i mladoženja, koji je sada imao i dozvolu da svoju buduću suprugu povede na bal. Sljedeći korak bilo je vjenčanje, a na sam dan vjenčanja je i nastala ova fotografija. Običaj je bio da poslije zajedničkog ručka mladenka odlazi u djevojačku kuću po blagoslov i zatim sa suprugom i njegovim svatovima nastavlja svadbeno veselje. U ovom slučaju u Vajskoj. S mladenkom su dolazili njeni bliski rođaci i mladi, dok su stariji veselje nastavljali s mladenkinom obitelji. Od Ivana Šimunovića doznajemo i da je postojao poseban izraz za one koji su se ženili ili udavali iz različitih mjesta, govorilo se otišli su na *jabanu*.

Mladenka Marija na ovoj fotografiji u šokačkoj je nošnji, ali se tijekom svadbenog veselja tri puta presvlačila. U šokačkom je bila na vjenčanju i do večere.

Veselilo se do jutra, do svanuća. Kum se pratio u zoru kući, a prije toga svatovi su igrali *jastučak* u centru sela.

U roditeljsku kuću Marija je poslije svatova u goste išla prvi puta naredne nedjelje. Sa suprugom **Matišom** i kumovima. Takav je bio običaj.

Z. V.

Recitirati možemo i online

Smotra recitatora *Pjesniče naroda mog* okupila je na Općinskoj smotri čak 89 sudionika, koji su se natjecali u lijepom kazivanju. Razdijeljeni u tri skupine govorili su stihove na srpskom, mađarskom, njemačkom i hrvatskom jeziku, te na bunjevačkom govoru, a oni najbolji plasirali su se na Zonsku smotru, te nakon toga neki od njih i na Pokrajinsku razinu.

Zbog nepovoljne epidemiološke situacije i propisanih mjera Općinska smotra recitatora održana je 19. ožujka virtualno, putem ZOOM platforme, a tročlani žiri, kojeg su činili glumica Narodnog kazališta u Subotici **Vesna Kljajić Ristović**, glumac Narodnog kazališta u Subotici **Andor Kovács Nemes** i prof. **Katarina Čeliko- vić** odlučili su tko će predstavljati Suboticu na Zonskoj smotri recitatora, koja je također bila online.

Kao i ranijih godina, sudionici smotre recitiranja podijeljeni su u tri uzrasne skupine: nižu – koju čine učenici nižih razreda osnovnih škola, srednju – koju čine učenici viših razreda osnovnih škola i stariju skupinu, koju čine učenici srednjih škola.

Na Zonsku smotru, kada je u pitanju niži uzrast, plasiralo se ukupno 10 učenika, od kojih je njih dvoje govorilo na hrvatskom jeziku: **Milan Gašpar** (HPD *Bela Gabrić*, Subotica) i **Pavao Huska** (Hrvatska čitaonica Subotica).

Kada je u pitanju srednji uzrast, od ukupno 15 plasiranih učenika, njih četvero se plasiralo na hrvatskom jeziku: **Marija Magdalena Huska** (Hrvatska čitaonica Subotica), **Barbara Piuković** (HPD *Bela Gabrić*, Subotica), **Marjan Rukavina** (Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata Subotica) i **Magdalena Suknović** (OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica).

Iz starije skupine na Zonsku smotru otišlo je devet učenika, od kojih nijedan nije na hrvatskom jeziku.

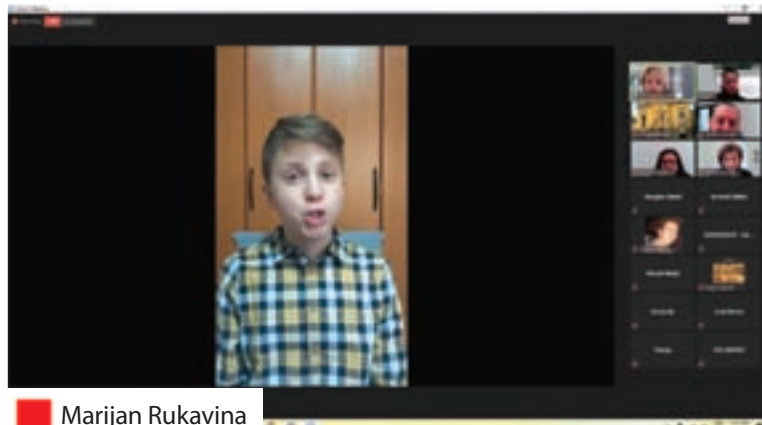
Prije zatvaranja našega lista, u srijedu, 24. ožujka, održana je i Zonska smotra, te su se na Pokrajinsku smotru recitatora na hrvatskom jeziku plasirali sljedeći učenici: Pavao Huska, Marija Magdalena Huska, Marjan Rukavina i Magdalena Suknović.

Općinska, kao i Zonska smotra recitatora su izravno prenošene putem Facebook profila Gradske knjižnice Subotice, gdje se mogu i pogledati.

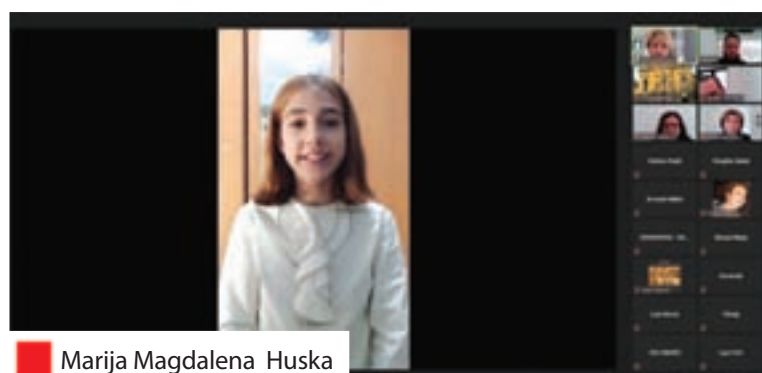
Ž. V.

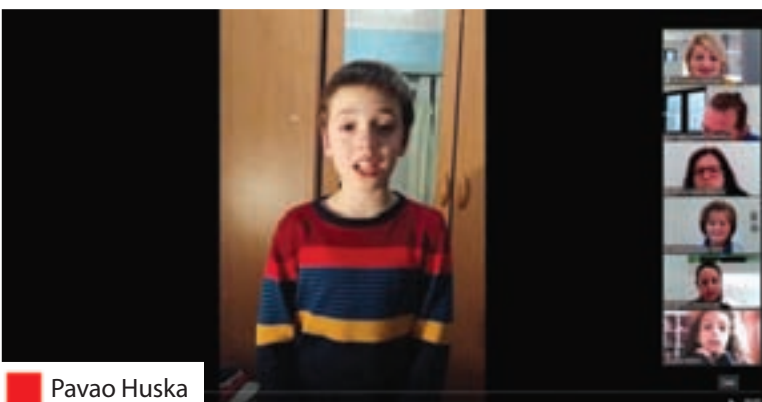
Magdalena Suknović

Marijan Rukavina

Marija Magdalena Huska

Pavao Huska

U susret Uskrsu

Pisanice od papira

Potrebno je:
raznobarvni papir (kolaž papir ili neki ukrasni papir)
škare
klamerica
igla i konac

Od kartona napravite šablon jaja koji će vam poslužiti kao predložak za iscrtavanje jaja. Izrežite što više papira u boji. Za jednu 3D pisanicu potrebno je pet papirnih jaja. Svih pet složite u pravilnu hrpu, te duž

sredine spojite s klamericom. Svaku polovicu papirnog jajeta podignite i formirajte oblik pravog 3D jajeta – pisanice.

Na vrhu provucite iglu s koncem kako biste ih mogli zakačiti na cica-macu ili kako biste njima ukrasili svoju sobu. Na jedan konac možete nanizati i više pisanica.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Valentina Benašić**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Aleksa Šantić*, Vajska – 3. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: s bratom vježbam košarku
 VOLIM: šminkati se i igrati s prijateljicama
 NE VOLIM: kad je netko bezobrazan i kad odaje tajne
 U SLOBODNO VRIJEME: igram se ili pravim lutkicama frizuru
 NAJ PREDMET: hrvatski
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: policajka

Too optika
 DR. TOOTH
551-045
 Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobilni: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene peme punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru prodajem kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovatelju za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a.d., Beograd, Takovska br. 2, podnio je Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Bazne stanice mobilne telefonije »Ludaško jezero 2 – SU120 SUU120 SUO120«, zaveden pod brojem IV-08/I-501-93/2021, a koji se planira na katastarskoj parceli 10106/1 K. O. Palić, Subotica (46.064412°; 19.823279°).

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom na gore navedenu adresu, ili elektronički na adresu zivotnasredi-na@subotica.rs.

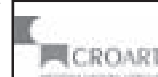

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 30. 3. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD MIX PAKETI

024 555 765

Karadorđev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIČ 48	Falsifikat	Penzija	Čunjava, istrošeno, dotrajalo		Čarobnjak, vještac, mudrac	Kisik	Austrija	Pripadnik najviše kaste u Indiji	Junak iz bojbi s Turcima, Sibirijancem		Joker Kazališni redatelj Savin	Research Express Regional	Slastice prejune oraha
Kaiser Meyer Okin				Grad u Utahu, US Simbol kraljevine					Tvornica škotskog pribora 3.samog.				
Italerina Levi Med. odjel za operac.						Stecheno znanje i vještina	Web str. za sport i Pop kulturu Naše more						
									Zaštitni omotač na drvetu Sumpor				
15. slovo Voice Ord. Control Unit.					Židovski junak iz biblijske priče							South Gipsani pralikasi materijal	
Mužjak ovce					Virt. band Pjesma Buraka Peter				Kolumbij, Narko diler Pablo E. 1949-1993	Pravac u slikarstvu	Karlo Novak		
Američka Pop zvijezda											Niš Metar		
Virus Airport (kratica) Volumen				The United States of America Pound				Građev. Kompanija u Grčkoj Italija					
			Dio Valjeva Zeleni, šivar								University of Europe Kompanija iz Kanade		
Voice of America Reomir		Karat Tradicion, japanska odora		Sektor za vanredne situacije				Fiktivni lik srijegovića Dijelo u glazbi					Glavni grad Albanije
Jedna njemačka kompanija				Internet Provider u Viniutu Francuska								Tona Popularni sport	
Mitsko biće Zeusova kćer Karat						Spaziti, primjetiti Najjača ka- rta u igri							
				Japanski nogometaš Ken Parking							On (njen.) Ismet od mija		
Nož s dvije oštice	Jedna Ba- nika u SRB University of Florida				Demokrat. Opomba Srbije Tennessee				Opasna naprava Oklahoma				
Rijeka na sjevero- zapadu BH				Turska 3.vokal				4. samoglas.		Muški potomak Litar			
Mađarska valuta (množ.)								Društveni stalež					

RJEŠENJE

VODORAČNO: J. KAPO, MOAB, AERIO, RIFKA, RINGER, KIRURGJA, KORA, VOCU, SAMSON, S. OVAN, KDA, KN, TINA TURNER, NI, VNO, USA, SEMAC, VOVA, PETNICA, UE, R, K, SVS, OLAF, IKA, DOKOBIT, T, NIMFA, OPAZITI, KAMA, YAMURA, ER, OTP, DOS, MINA, UNA, TUR, O, SIN, FORNITE, IGASA

OKOMITO: K, V, K, KRIVOTVORINA, UF, MIROVINA, KIMONO, OFUČANO, KAMATAR, KRUNA, P, F, P, I, MAG, TUESDAY, TN, O, ISKUSTVO, ADUT, A, JADRANSKO MORE, BRAJAN, I, OPUS, I, S, ESCOBAR, OK, JANKO, REALIZAM, L, EGON, M, ATT, ISA, PER, KVALIF, TENIS, OVASINCE, TIRMANA

Nezaboravna *Dinamova* nogometna večer

Čudo u Maksimiru

Kada je **Harry Kane**, napadač *Tottenhama* i engleske reprezentacije, 11. ožujka u Londonu s dva pogotka u mreži **Livakovića** ispratio *dinamovce* put Zagreba, samo oni najfanatičniji navijači *modrih* vjerovali su kako se u uzvratu na Maksimiru može dogoditi čudo i izboriti prolaz u četvrtfinale Lige Europe. Velika većina čak nije vjerovala niti da će hrvatski prvak izboriti častan rezultat... Ali, večer četvrtka, 18. ožujka, svjedočila je nezaboravnim golovima **Mislava Oršića** i odličnoj partiji cijele momčadi u plavim majicama. I čudo se dogodilo!

MISLAV ORŠIĆ

Rođeni Zagrepčanin (29. prosinca 1992.) nogometnu karijeru je započeo u niželigašu *Kustošiji* i *Interu* iz Zaprešića. Njegov talent i sklonost ka postizanju golova ubrzo je zapeo za oko većim klubovima, bio je nadomak prelasku u *Hajduk* ali je na koncu završio u talijanskoj *Speziji*. Nakon godinu dana kupila ga je *Rijeka*, ali se nije uklopio u planove trenera **Keka** i poslan je na posudbu u

Celje. Sljedeća destinacija bila je Južna Koreja (*Jeonam Dragons*, *Ulsan Hundai*) i polugodišnja sezona u Kini (*Changchun Yatai*). Konačno, uslijedio je poziv iz *Dinamo* i od 2018. godine Oršić se vratio doma u Zagreb. Za protekle tri godine u majici *Dinamo* upisao je 100 nastupa i zabio 44 pogotka, od kojih su 17 europski i sada je najbolji strijelac svog kluba, ali i Hrvatske u međunarodnim klupskim natjecanjima. Za hrvatsku nogometnu reprezentaciju je debitirao 2019. godine protiv Azerbajdžana u Bakuu, 1:1) i dosad zabilježio 5 nastupa.

Uzvratni susret osmine finala Lige Europe protiv *Tottenhama* u Zagrebu za Mislava Oršića je zasigurno, njegova najbolja partija otkada se profesionalno bavi nogometom. Postigao je tri fantastična pogotka, a posljednji koji je i odlučio konačnog pobjednika ovoga euro dvomeča

pravo je malo remek djelo u stilu najvećeg nogometaša svih vremena, besmrtnog **Diega Maradone**. Jer, kako drugačije opisati pogodak postignut nakon uzimanja lopte na polovici terena, prolazak kroz četiri protivnička igrača i majstorsku realizaciju ostrim šutem s ruba šesnaesterca. Treba li na koncu reći kako je cijena ovoga *dinamovca* nakon hattricka londonskim *pijetlovima* skočila u nebesa Transfermarkta. Ne treba. Tko je gledao susret, sve mu je potpuno jasno.

DOMINIK LIVAKOVIĆ

Nepravedno bi bilo izostaviti još jednu *Dinamovu* zvijezdu te nezaboravne nogometne večeri na zagrebačkom Maksimiru. Zvijezdu bez koje bi se fantastična Oršićeva predstava na koncu mogla tragično svršiti. Vratar *Dinamo* i hrvatske reprezentacije, Dominik Livaković zaustavio je u posljednjim trenucima susreta upravo Kaneov šut u praznu mrežu i tim potezom krunisao svoju vrhunsku partiju na vratima hrvatskog prvaka. Podsjeti-

mo kako je upravo svojim obranama Livaković uvelike pridonio osvajanju prvog mjesta u skupini Europske lige (samo jedan primljeni gol), te sigurnim partijama protiv *Krasnodara* i *Tottenhama*.

DINAMO

Uz dvije prve perjanice čudesne maksimirske večeri, sve pohvale zaslužuje i ostatak momčadi predvođene novim trenerom **Damirom Krznarom**, ali velikog udjela u stvaranju ove momčadi jamačno ima doskorašnji šef stručnog štaba i sportski direktor **Zoran Mamić**. U svojevrsnoj nogometnoj predstavi Davida protiv Golijata, budući da je pogon *Tottenhama* sedam puta skuplji od svih nogometaša 1. HNL zajedno i tri puta skuplji od *Dinamo*, pobijedili su inat i upornost oplemenjeni snažnom vjerom

Najveći euro uspjesi Dinama

Osvajač Kupa velesajamskih gradova 1967.

Dinamo – Leeds 2:0, 0:0

Liga Europe

Četvrtfinale 2020./21.

Najbolji euro strijelci Dinama

Mislav Oršić – 17

Slaven Zambata, Igor Cvitanović – 15

u vlastitu kvalitetu. Jer osnovu internacionalne postave višestrukog hrvatskog prvaka ipak čine nogometaši koji su i reprezentativci Hrvatske (Livaković, **Petković, Oršić**), aktualnog svjetskog viceprvaka. Plus, ne tako davno (2018. godine) u polufinalu SP-a u Rusiji Hrvatska je, također u produžecima, svladala moćnu i favoriziranu Englesku. Momčad *Dinamo* pokazala je, još jednom Europi, kako u svojim njedrima ima mnoštvo talenata spremnih da eksplodiraju na najvećoj sceni, a da daleki dometi u europskim natjecanjima nisu više plod slučajnosti.

VILLARREAL

Ždrijeb u Lyonu dodijelio je *Dinamu* za protivnika u četvrtfinalu Lige Europe momčad *Villarreal*, predvođenu trofejnim trenerom **Unai Emeryjem** (trostruki osvajač Lige Europe sa *Sevillom*). Prije jedanaest godina, u skupini D, isti rivali odigrali su dva meča i mnogo se dobro sjećaju velike *Dinamove* pobjede od 2:0 u Zagrebu (**Rukavina, Sammir**), ali i visokog porazu u uzvratu (3:0). Zanimljivo, u novom duelu ove dvije momčadi bit će i jedan *modri* igrač iz toga doba, kapetan **Arijan Ademi**. Vrijeme je za obostrani revanš, a prilika su susreti zakazani za 8. travnja (Zagreb) i 15. travnja (*Villarreal*).

D. P.

SKIJANJE**Zubčić treći
veleleslalomaš svijeta**

Najbolji hrvatski skijaš **Filip Zubčić** okončao je sezonu 2020./21. kao peti u ukupnom poretку Svjetskog kupa (osvojio je 764 boda) i trećeplasirani u konkurenciji najboljih veleslalomaša svijeta. Dodatno, na Svjetskom prvenstvu u Cortini d'Ampezzo osvojio je srebrnu medalju u natjecanju paralel veleslaloma.

POGLED S TRIBINA**Velika četvorka**

Unatoč činjeničnom aktualnom stanju prvenstvene tablice 1. HNL, na kojoj *Gorica* suvereno zauzima 3. mjesto, ipak su *Dinamo, Hajduk, Rijeka* i *Osijek* nezamjenjivi članovi *Velike četvorke* hrvatskog nogometa. U proteklom prvenstvenom 26. kolu četvero velikih je zabilježilo pobjede i opravdalo pozicije favorita u duelima na domaćem terenu. *Dinamo* je s dosta sreće, a velike momčadi ona redovito prati (vidi gornji tekst), uspio minimalcem (1:0) svladati *Goricu* i ostati lider tablice. *Osijek* je pak bio nešto uvjerljiviji protiv *Lokomotive* (2:0), nastavljajući potragu za braniteljem naslova. *Hajduk* je protiv *Šibenika* upisao nova tri boda golom juniora **Ljubičića** (1:0), dok je *Rijeka* poslije dugog sušnog razdoblja (tri mjeseca) na svojoj Rujevici konačno upisala pobjedu i slavila protiv *Varaždina* (2:0).

Tako je *Velika četvorka* poslije dužeg vremena uspjela stopostotno opravdati status koji je krasi, jer podsjetimo ova sezona nije baš najsretnija za jadranski dvojac koji njen veći dio kuburi s rezultatima i mijenja trenere na svojim klupama. Ali s druge strane, unatoč očividnoj rezultatskoj krizi, obje momčadi se postupno konsolidiraju i do kraja prvenstva vodit će bespoštednu borbu za četvrtu poziciju koja bi mogla donijeti izlazak u Europu.

Hrvatska nogometna reprezentacija ovoga tjedna ima zgusnuti raspored kvalifikacijskih susreta za sljedeće Svjetsko prvenstvo u Kataru 2022. godine. Zbog pandemije covid-19 format je promijenjen i ubrzan pa *vatrene* očekuju dueli u gostima protiv Slovenije (24. ožujka), te domaći susreti protiv Cipra (27. ožujka) i Malte (30. ožujka). Izbornik **Dalić** može računati poglavito na sve nogometaše koji su u njegovoj trenutačnoj viziji, izuzev **Rebića** koji je ozlijeđen (uskočio je **Lovrić**), a povratnici u reprezentativnu vrstu su vratar **Kalinić**, te braniči **Vrsaljko** i **Juranović**.

D. P.

Narodne poslovice

- * Bivši prijatelj je gori nego neprijatelj.
- * Bolje jednom zaplakati nego sto puta uzdahnuti.
- * Što je teži uspon uz brdo, to je bolji pogled s vrha.

Vicevi, šale...

- Tata, jesi li se dogovorio s mamom gdje ćete za Dan zaljubljenih?
- Jesmo, sine. Okačio sam mapu svijeta na zid, a mama je gađala pikado strelicom.
- Gdje pogodi strelica, tu je vodim na dva tjedna!
- Prekrasno! I kamo idete?
- Iza hladnjaka!

Svađaju se mama i tata. Kad se svađa završila, Perica kaže tati:

- Je l' vidiš kako bismo sretno živjeli da se nisi oženio!

Mudrolije

- * Ljudi te pažljivo slušaju al' samo svoj glas čuju. Zato im manje kaži.
- Ljudi su tek onda ljudi kad im se ništa ne traži, a mnogo im se nudi.
- * Pazite na svoje riječi! Ružne riječi su jače od šamara. Od njih ne trne obraz, od njih trne duša.
- * Nikad ne znate koliko ste snažni, sve dok vam ta snaga ne postane jedini izbor koji imate.

Vremeplov – iz naše archive

Praznik zajednice 2007.

Iz Ivković šora

Di?

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jevo, mi se malkoc skupili pa da prodiva-nimo. Jeto, lipo čovik ni to u ovo poslidnje vrime ne dospije, a i ova se zima nika fajin odužila pa kad se prolipčalo sve čovik mora na vrat-na nos, nema se kada ni divanit ko svit. Periša me sluša i samo niki privrće očima. Kandar mu gorka kafa jal šta drugo mož bit š njim. Taman sam pomislio kad on privali priko jezika: »Ja ne znam, čeljadi, šta je sa svitom, jel moždar naraslo ovo naše selo i okolne njive, da se nije moždar otego ovaj Ivković šor pa da dovaća koji kilometer dalje jal šta li je«. Mi gledimo u njeg, pa se sve niki mislimo šta mu je: da se nije naio bunike pa bunca? Al nema još bunike, ne vidimo ni da je baš pofalio, barem spolja se ne vidi. Al ni nas puštio da dulje čekamo pa će dalje: »Izio vas ko vas, ta i kadgod je jutro zemlje bilo jutro, duž je bila duž, a sve se stignilo poradit; oralo se konjima jal volovima, jutro na dan bila premija, vuko se stajnjak na oni mali koli. Sad ima veće prikolice za limuzinu od kadgodašnji talji-ga, sadili se kuruzi pod petu, oma za plugom a s jeseni se sijalo žito rukom. Lipo se prisiko čivucki džak i to onako u šreg; izgledalo skoro kugod marama, porubilo da se ne rojta, namistila uzica priko leđa i rukom, to jest pregrštom se sijalo, vućo si nako priko ruke, od sebe da se što bolje raspe, posli se još jedared prišlo propelkom paračom i gotovo, Sad triba sto operacija, čitavi naučnici gledaju u nike anali-ze, kobojaže znadu šta fali zemlji. A fali joj samo paorska ruka i Boži-ji blagoslov, pa se sve ništa radi na naučnoj bazi. Jeste, i ja virujem u to. Al kad je tako moderno i naučno zašto nam sime tako skupo? Pa zašto nam tako gorivo za mašineriju skupo? O porezu da ni ne diva-nimo, to su podigli u nebesa ovi što stalno izmišljaju kojikaki trošak budžeta. Svoj svit dave i plene, a tuđincima daju kapom i šakom«. Tu je Periša začutio, glasno, valdar bisno srknio dugačak guljaj već skoro ladne kafe i nastavio gledat digod prida se u samo njemu znano. Mi smo se sve začudili kako štogod tako pametno mož izać iz te njegove velike glavurde! Samo je zaboravio da je ondak bilo i svita, na njivu je izašlo svaki put i za svaki poso po četri-pet čeljadi, a ne ko sad jedan i gotovo. A borme je bilo i fajin šorova i salaša, ledina i bašča, dračinjaka i logoša, avlije bile po jutro-dva. Jest da su moderne mašinerije, al ne mož se sam dospit na sve. Al svaka mu čast na divanu, čeljadi! Sve je trevio. Vamo nam se već i prite da bi nas tirali u svit i to zbog jezika, govora jel već koji je andrak. To nije lipo. Dosta je bilo već stalne mržnje med svitom. Stvarno bi tribalo sve te koji stalno kome prite i zakuvavaje potrpit digod di se fajin radi. Oma ne bi bilo vrimenta za fantaziranje. Meni se kandar čini da kako je krenilo raziće se i ovo malo svita svudank. Moždar, da smo malo mlađi, i mi bi promislili šta više vridi: jal se mučit s malo zemlje jal digod otić pa privridit za veće novce? Al, di? Ne tribamo mi matori više ni svojima, a kamol tuđinu. Neg, ajmo mi kako smo i navikli: sersam na rame, pa na njivu. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Ništa se ni prominjilo

Piše: Željko Šeremešić

Iđem ja kroz selo, a u njemu ko na kraj svita. Nigdi nikog. Odjedanput ispid mene iskoči naša stara kuma Janja. Iznaša stolčac i kakoj sila u lad tako mi i spazi. Šta š, pobić ne mož. A ruku na srce dugo ju nisam vidio pa da čujem šta j novo. Ja Faljen Isus ona ni da odgovori već oma počinje.

»E, dite moje, ovo moraš čut. Ja se noćase mal ranije trgla, ranije neg onaj naš što s duda zakukuriče, prija neg što sunce izađe. I to ko da baš dosta prija. I tako mi svašta, mašta spadne na pamet. Al kad čuješ možda ćeš reć da i ni mašta.«

Šta š drugo neg sam klimat glavom, ako šta kažem duže će sve potrajat.

»Znaš, u ne stare, prve kuće imali smo vrata, ona glavna kroz koje svi ulazu u kuću, u prvu sobu. Svi imu vrata, al su naša bila baš, baš posebna. Kaka j sam na njima bila brava, sto vruga ni valjala. Kvarila se svake nedilje. Mal-mal se ko opravu a ona opet, mal-mal pa se otvoru. A liti vrućina unutra uniđe, muve se zavlaču, komarci da ti ne kažem. Zimi se cila kuća razladi. Čeljad, cila kuća trpi. Jedni gundū, drugi je mal-mal pa šutnu, dica udaru s njima u dovratk... I zamisli vrata i brava cile su godine velika briga bile. U to doba dok su se opravljala je i stara baka umrla, vala ni zbog vrati.

Pitala ja mojga Miku šta da radimo, a on će mi da j to moja briga jel sam ja gazdarica kuće.

I tako ja krenem opravljat vrata, te zovem majstora. Taman opravi kad ono ope neće. Dođe ope pa isto. Pa mi dvoj majstora dođu opraviti vrata, pa ope isto. Kako odu, ono ope se otvaru. Pa tako ope i ope... I svi divanu biće to opravito, opravili smo... biće opravito, a ništa.

Mislim se ja šta sad tu ne valja. Da ne valju vrata i brava to znamo, a možda i ne znamo, jel ne valju majstori, jel ne valjamo mi što se laćamo za vrata.

I sad dite slušaj ono najgorje. Iđem ja iz crkve niki nedilje kad ono ispid bircuza svi naši majstori divanu. Mislim se: cigurno opravlju naša vrata. E, tako tri nedilje zaredom. I više nisam išla so tim sokakem. Mislim se: oni toliko opravlju, rešavu, zasedu, opravlju, a od vrati ništa.

I sad sam ti tila reć ovo drugo. Čo si, kume mali, za koronu cigurno. E, mene sve ono od prija, oću kazat naša vrata i svi majstori podsitalo na nju. Ti cigurno znaš više od mene od korone, no ona mene odviše liči na moja vrata, ista ko moja vrata. Te se otvaramo, te se zatvaramo, te se zaključavamo. Pa ope iz početka. Te doktor kaže da smo na pravom putu, pa onda da smo malo, pa mal više skrenili, te ju ličimo ovim, te onim, te se svake nedilje nji tušta pokupi pa računu oduzimlju... Evo sad nas bodu, a ono ope još više pokvariti. Usput kogod i umre. I tako već godin dana. U sebe se mislim: jel tu sad ne valju doktori, jel ne valju ljudi, jel ne valja bolest.

Kažem ti ja dite moje, znaš odonda su se vrata prominjila, mi dvi kuće prominjili al mene sve izgledje da se nisu prominjili majstori, oću reć naši doktori. Liču li liču i stalno divanu još malo pa opravito, oću reć izličito. A ono mi ope na početku.

Al, dite moje, sam da ti kažem za stara vrata i ovo. Onda se imo ko za nje i laćat, otvarat i zatvarat je. A danske sve nova vrata, al se za nji malo ko laća. Srića da onda ni bilo korone.

Ajd, iđi zbogom i pozdravi stare kumove«.

U NEKOLIKO SLIKA

Crkva sv. Križa,
Sombor: Blagdan sv. Josipa

**PETAK
26.3.2021.**

06:10 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:08 Ekumenizam i religije
11:33 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:27 Život vrijedan življenja, telenovela
13:18 Dr. Oz
14:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:08 Normalan život
15:03 Svi putovi kreću iz Rima: Apijeva cesta, dokumentarna serija
16:00 Detektiv Murdoch
16:45 TV kalendar
17:20 Kod nas doma
19:00 Dnevnik 2
20:10 Adrift, američko-hongkonško-islandski film
21:52 5.com s Danielom, zabavni talk show
22:53 Dnevnik 3
23:17 Vijesti iz kulture
23:25 Hrvati koji su mijenjali svijet
23:33 Navigatori, film
01:02 Svi putovi kreću iz Rima: Apijeva cesta, dokumentarna serija
01:55 Detektiv Murdoch
02:37 Dnevnik 3
02:52 Vijesti iz kulture
03:00 Dr. Oz
03:42 Tajni život domaćih životinja: Krave, dokumentarna serija
04:34 Karipski svijet, telenovela
05:18 Skica za portret
05:22 Dnevnik 2
06:11 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
13:22 Hrvati koji su mijenjali svijet
13:30 Tajna dvorišne rasprodaje: Ubojstvo, američki film
15:00 Monty Don predstavlja japanske vrtove: Proljeće, dokumentarna serija
16:45 Tajni život domaćih životinja: Krave, dokumentarna serija
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:

Osječka tvrđa
19:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:14 Hu Hu pjesma:
19:15 Šareni lonac: Riblji burgeri
20:05 Primati:
Tajne preživljavanja, dokumentarna serija
21:00 Tko ubija u Brokenwoodu
22:35 Divlji Bill, serija
00:15 Tajna dvorišne rasprodaje: Ubojstvo, američki film
01:40 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
27.3.2021.**

06:58 TV kalendar
07:10 Klasika mundi: Zagrebačka filharmonija
08:05 Posljednji razbojnik, američki film
09:22 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:43 Manjinski mozaik
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Makarska
19:00 Dnevnik 2
21:56 Dnevnik 3
22:30 Ne reci ni riječ, američki film
00:25 Bratska osveta, britanski film
--:-- POMICANJE SATA
2:00 = 03:00
03:13 Posljednji razbojnik, američki film
03:50 Dnevnik 3
04:30 Veterani mira
05:15 Prizma, multinacionalni magazin
07:00 Lijepom našom: Makarska

05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića

Daniela, crtana serija
10:10 Vrtlarica: Sve boje graha
10:45 Život u parku
11:35 Poslovni plan
12:10 Dom na kvadrat
12:45 Veliki majstori slikarstva
13:45 Auto Market
14:20 Tko ubija u Brokenwoodu
16:00 Regionalni dnevnik
17:00 Magazin Euro 2020.
17:25 Košarka, PH: Zabok - Zadar, prijenos
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Kauboji i izvanzemalci, američko-indijski film
22:05 Ben Fogle - Ljudi od divljine
22:55 Kiri
23:50 Deset dana, serija
00:40 Deset dana, serija
--:-- POMICANJE SATA
2:00 = 03:00
03:00 Košarka, NBA liga: New Orleans - Dallas, prijenos
05:25 Noćni glazbeni program - spotovi
05:30 Noćni glazbeni program - spotovi

**NEDJELJA
28.3.2021.**

07:28 Hrvati koji su mijenjali svijet
07:35 Buntovnik bez razloga, američki film
09:22 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:30 Pozitivno
10:00 Prozorje: Cvjetnica, prijenos mise
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Split: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Zakon privlačnosti, američki film
16:30 Mir i dobro
17:15 HAK - promet info
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:10 Velikani hrvatskog glumišta
21:05 Loto 6 - izvještaj
21:10 Ratovi Coco Chanel, dokumentarni film
22:10 Dnevnik 3
22:32 Vijesti iz kulture
22:40 Hrvati koji su mijenjali svijet
22:47 Buntovnik bez razloga, američki film
00:37 Nedjeljom u 2
01:32 Dnevnik 3
01:47 Vijesti iz kulture
01:55 Mir i dobro

03:01 Jaco, glazbeno-dokumentarni film
04:51 Dnevnik 2
05:40 Split: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
06:46 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
06:59 Pjesmica Neću
07:02 Yakka Dee
07:07 Rita i krokodili, crtana serija
08:55 Pjesmica Pusa
09:40 Umorstva u Midsomeru
11:15 Lidijina kuhinja
11:45 Un enfant en danger, francuski film
14:25 Sjedni, odličan
14:55 Košarka, NBA liga: New Orleans - Dallas, snimka
16:30 Klub 7
19:50 Koper, EP
20:05 Hi-Fi, američki film
21:55 Isusov život: Josip: Isusovo rođenje, serija
22:36 Hrvatski kraljevi: Procvat, dokumentarna serija
23:26 Graham Norton i gosti
00:11 Jaco, glazbeno-dokumentarni film
02:02 Brooklyn 99
02:32 Umorstva u Midsomeru
04:02 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
29.3.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Treća dob
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
11:38 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
13:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:45 I to je Hrvatska:
15:00 Svi putovi kreću iz Rima: Popilijeva cesta, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:14 Vrijeme
17:15 HAK - promet info

17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Eugen, što želiš?, dokumentarni film
21:05 Dnevnik velikog Perice, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:12 Vijesti iz kulture
23:25 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:00 Svi putovi kreću iz Rima: Popilijeva cesta, dokumentarna serija
00:50 Detektiv Murdoch
01:40 Dr. Oz
02:40 Vijesti iz kulture
03:38 Karipski svijet, telenovela
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Ekumenizam i religije
06:35 Crtani film/serija
10:07 Igrani program za djecu - strani
11:05 Sjedni, odličan
11:35 Heartland
12:30 Ratovi Coco Chanel, dokumentarni film
13:30 Odmor za srodne duše, kanadski film
15:00 Monty Don predstavlja japanske vrtove: Jesen, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Tajni život domaćih životinja: Svinje, dokumentarna serija
17:35 Auto Market
18:05 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:55 Tea Mamut:
19:05 Crtani film/serija
19:18 Crtani film/serija
20:05 Stadion
21:00 Glavni kuhar, američki film
22:55 Isusov život: Ivan Krstitelj: Misija, dokumentarna serija
23:36 Zločinački umovi
00:26 Sretnik
01:16 Odmor za srodne duše, kanadski film
02:38 Stadion
03:31 Noćni glazbeni program - spotovi

**UTORAK
30.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 10:17 Doktor Martin
 11:09 Glas domovine
 11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
 11:38 TV kalendar
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 13:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
 14:05 Znanstveni krugovi
 14:30 Zdrav život
 15:00 Svi putovi kreću iz Rima: Sicilijanske ceste, dokumentarna serija
 15:55 Detektiv Murdoch
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
 18:13 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:10 U svom filmu
 21:05 Zagonetni planet: Otoci zmajskoga kralja, dokumentarna serija
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:12 Vijesti iz kulture
 23:25 Hrvatska za 5
 00:15 Svi putovi kreću iz Rima: Sicilijanske ceste, dokumentarna serija
 01:05 Detektiv Murdoch
 01:55 Dr. Oz
 02:40 Dnevnik 3
 02:55 Vijesti iz kulture
 03:03 Leteća duga, dokumentarni film
 03:52 Karipski cvijet
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:05 Izvan formata
 05:50 Regionalni dnevnik

06:35 Crtani film/serija
 08:07 Animirani program za djecu - lutke, crtani
 10:35 Dokumentarna emisija za djecu
 11:35 Heartland
 12:30 Ovo je umjetnost
 13:28 Devet i pol mjeseci, talijanski film
 15:00 Monty Don i američki vrtovi: Istok, dokumentarna serija
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Leteća duga, dokumentarni film
 17:35 'Ko te šiša
 18:15 17. film o Dimitriju Popoviću
 18:45 I to je Hrvatska:
 19:05 Crtani film/serija
 20:05 Michael Palin u Sjevernoj Koreji, dokumentarna serija
 21:00 Kišni dan u New Yorku, američki film
 22:35 Isusov život: Marija: Prva čuda, dokumentarna serija
 23:16 Zločinački umovi
 00:06 Sretnik
 00:56 Devet i pol mjeseci, talijanski film
 02:28 Noćni glazbeni program

**SRIJEDA
 31.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 08:00 Vijesti
 09:10 Dobro jutro, Hrvatska
 10:00 Vijesti
 10:17 Doktor Martin
 11:09 Eko zona
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Potrošački kod

14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
 15:00 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uz vodu
 15:55 Detektiv Murdoch
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:13 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
 21:00 Loto 7 - izvještaj
 21:05 Krvavi Uskrs
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uz vodu, dokumentarna serija
 00:15 Istrage prometnih nesreća
 00:40 Detektiv Murdoch
 01:30 Dr. Oz
 02:15 Dnevnik 3
 02:38 Kod nas doma
 03:23 Karipski cvije
 04:08 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:12 Eko zona
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Što je klasik?
 05:50 Regionalni dnevnik
 11:05 Luka i prijatelji
 11:35 Heartland
 12:30 Zagonetni planet: Otoci zmajskoga kralja
 13:30 Budite bez brige, francuski film
 15:00 Monty Don i američki vrtovi: Jug, dokumentarna serija
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:40 Vukovarski junak Blago Zadro, dokumentarni film

19:50 Koper, EP
 20:10 Četiri dana u listopadu, dokumentarni film 55'
 21:05 Stolen, film
 22:46 Isusov život: Kajfa: Lazarovo uskrnuće, dokumentarna serija
 23:27 Zločinački umovi
 00:17 Jamestown
 01:37 Budite bez brige, francuski film
 03:07 Obiteljski zločini
 03:52 Noćni glazbeni program - spotovi
 --- NAPOMENA :
 Vukovarski junak Blago Zadro, dokumentarni film

**ČETVRTAK
 1.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 10:17 Doktor Martin
 11:09 U Sveton Nediji za Križen
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Hrvatska moj izbor: Nikola i Andrew
 14:30 Prometej
 15:00 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Neobični samostani
 15:55 Detektiv Murdoch
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:13 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:03 LOTO 6
 20:10 Tko želi biti milijunaš?
 21:00 Loto 6 - izvještaj
 21:05 Puls
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:20 Hrvati koji su

mijenjali svijet
 23:25 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Neobični samostani
 00:20 Detektiv Murdoch
 01:10 Dr. Oz
 01:55 Dnevnik 3
 02:10 Vijesti iz kulture
 02:18 Čarolija Uskrsa u Europi: Pince, pogače, slatke pletenice
 03:07 Karipski cvijet
 03:52 U Sveton Nediji za Križen, emisija pučke i predajne kulture
 04:22 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Knjiga ili život
 05:50 Regionalni dnevnik
 11:05 Pozitivno
 11:35 Heartland
 12:30 Velikani hrvatskog glumišta
 13:30 Žedna života, film
 15:00 Monty Don i američki vrtovi: Zapad, dokumentarna serija
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Čarolija Uskrsa u Europi: Pince, pogače, slatke pletenice
 17:35 'Ko te šiša
 18:15 Jedrima oko svijeta
 18:45 I to je Hrvatska:
 19:05 Crtani film/serija
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Klub 7
 21:00 Takva su pravila, hrvatski film
 22:25 Isusov život: Juda: Izdaja
 23:11 Zločinački umovi
 00:01 Žedna života, film
 01:26 Noćni glazbeni program

Temeljem članka 63 Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-isp., 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019) Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskoj parceli broj 10997 K. O. Palić izgradnja podnog skladišta poljoprivrednih proizvoda i pomoćnog objekta

(naručitelj projekta – »LUDAŠTIM« d.o.o. Šupljak)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 1. do 7. travnja 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop*, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 1. do 7. travnja 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Laura Márton Bence.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku će biti dostavljene Komisiji za planove.

Neobična priroda

Ružičasta priča (III.)

Prošli smo tjedan započeli priču o ružičastim jezerima. Kad sam posjetila baru koja je iznenada, ove godine, dobila ružičastu boju, nisam imala pojma koliko ima ružičastih voda i njihovih neobičnih priča.

U prethodnom tekstu upoznali smo se s ružičastom barom u blizini Bezdana, oko sela Daraži Fok, podsjetili smo se na priču o Banji Pačir, između Subotice i Bačke Topole, zaustavili se na jugoistoku Španjolske kako bismo posjetili slana jezera Salina de Torrevieja i La Salina de La Mata, uživali u australskom jezeru Hiller, možda najpoznatijem po pitanju ružičastih voda, zaustavili se u Senegal i dogovorili se da ćemo nastaviti priču o njegovom preslanom jezeru.

Jezero Retba zauzima oko 3 km² i nalazi se oko 35 km sjeveroistočno od glavnog grada Senegala. Sadržaj soli u jezerskoj vodi izuzetno je visok, čak 40%, što je gotovo jedan i pol puta više nego u Mrtvom moru. Da bi ove informacije bile razumljivije, to je 380 grama soli po litri vode! Kako bi se zaštitili, mnogi mještani koji sakupljaju sol u jezeru podmažu kožu maslacem kako bi izbjegli oštećenje tkiva. Dunaliella salina, organizmi koji žive u vodi i odgovorni su za njezinu ružičastu boju, poznati su po svojim antioksidativnim učincima i sposobni su stvoriti veliku količinu karotenoida. Zbog toga se često nalaze u kozmetici i kao dodatak prehrani. Zbog ogromne količine soli rijetki organizmi mogu preživjeti u jezeru, ali jezero se izvrsno koristi kao izvor soli i kao neobična turistička atrakcija.

Tu je i jezero Masazir ili Masazir, slano crvenkasto ružičasto jezero od 10 četvornih kilometara smješteno u azerbajdžanskom okrugu Qaradag.

Velike količine klorida i sulfata koncentrirane su u ionskom sastavu vode jezera Masazir. Iz nje se redovito vadi sol, a procjenjuje se da bi mogla sadržavati ukupno oko 1.735 tona.

Dusty rose

Bilo bi nevjerojatno da lijepa Kanada ne ponudi ništa na temu ružičastih jezera. Priča je malo drugačija, jer je ovo jedino ružičasto jezero koje nema slanu vodu, a nema ni algi koje vodi daju ružičastu boju. Međutim, jezero je ružičasto, a njegova boja još uvijek nije u potpunosti objašnjena. Stručnjaci vjeruju da pod jezerom teče podzemna voda koja sakuplja minerale i sedimente, čineći vodu ružičastom.

A na kraju, cvijet

Posljednje jezero izdvojeno za ovu priliku nema ružičastu boju vode, ali je ružičasto. Smješteno je na sjeveru Tajlanda i zove se Nong Han Kumphawapi, a u svijetu je poznato kao Jezero crvenog čotusa. Od studenog do ožujka, na površini od preko 30 km², ne možete vidjeti ništa osim prekrasnih tamno ružičastih cvjetova koji plutaju po vodi. Ugodan i snažan miris crvenog lotosa širi se ukolo.

Jezero je vrlo plitko, s prosječnom dubinom od samo jednog metra, ali je izuzetno važno za stanovnike regije jer hrani rijeku Pao. Kad se na njemu pojave prvi pupoljci početkom studenoga, a posebno u prosincu kad su u punom cvatu, mještani ga od milja zovu »more lotosa«. Omiljena među turistima, s pogledom na rascvjetali beskaraj, je vožnja brodom koja vam omogućuje da izbliza

pogledate otoke na kojima se nalaze kipovi Bude, male bogomolje i pagode.

Ružičasta boja je samo jedna od neobičnosti kada govorimo o neobičnim jezerima. Priroda je uistinu čarobna i može se igrati sa svojim stanovnicima, pri čemu ne mislim samo na ljude već na sve mikro i makro dijelove prirode. Ako su vam ove neobičnosti pobudile znatiželju, potražite priču o jezeru meduza, ili vulkanskom jezeru, ili možda o dva jezera Kelimuti koja se nalaze jedno do drugog, s tim da je jedno plavo, prozirno, a drugo crno. Njihova osobitost nije u različitim bojama već u tome što crno jezero može postati crveno, pa tirkizno, pa zeleno. Priča o bojama je uobičajena, ali priče o čudnim stanovnicima jezera nisu rijetke, pa najhrabriji mogu potražiti čudovište iz Loch Nessa. Kao što vidite, mogućnosti su velike, odaberite neku neobičnost za sebe.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima,
aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose -
njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu
na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite
na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Godište VIII.

ČASOPIS ZA
KNJIŽEVNOST
I UMJETNOST

nova **RIJEC**

br. 1-2

duhovna lirika Hrvata
u Vojvodini

suvremeno pjesništvo
Slovaka iz Vojvodine

obrade i interpretacije
umjetničkih praksi

kulturna baština
Hrvata u Banatu

kulturno-društveni
dokumentarij

Subotica, proljeće-zima 2020.

ISSN 1331 – 0321 UDK 821.163.42(497.13) : 7

Časopis se može kupiti u ZKVH-u po cijeni od 500 dinara.